

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 6 Година 52	РЕДАКЦИОНИ ОДБОР: Др. Ксенофон Шаховић, Драгослав Стојадиновић, Мих. Стефановић, Павле Кара-Радовановић, Воја Симић УРЕДНИК: Слободан Ж. Видаковић	Јуни 1934 год.
---------------------	--	-------------------

Јуни 1934

- За правилно уређење чиновничког питања у Београдској општини. — Слободан Ж. Видаковић, шеф Одељ. О. гр. Б. и претседник Радног одбора Земаљског савеза чиновника градских и сеоских општина Краљевине Југославије, стр. . . . 409
- Проблеми службеног особља Београдске општине. — Павле Карарадовановић, новинар и одборник О. г. Б., стр. 417
- Однос између самоуправних тела и њихових штедионица. — Др. Бранислав Борота, градоначелник града Новог Сада, стр. 420
- Позив, спрема и положај чиновника комуналних штедионица. — Д-р Вита Кајон, директор штедионице града Сарајева, стр. 424
- Рационална помоћ социјално-слабијим члановима општина. — Др. Милош Ђ. Поповић, стр. 429
- Милостиња или друштвена обавеза? — Љубомир Нињић, новинар, секретар О. г. Б., стр. 431
- Проблем сузбијања сифилиса у Београду (II). — Д-р Божидар Р. Петровић, држ. хемичар, стр. 433
- Незапосленост интелектуалних радника и чиновника у Београду. — А. Б. Херенда, стр. 437
- Неколико социјалних проблема у Београду. — Дим. Ј. Стојановић, стр. 444
- ЈАВНА ГОВОРНИЦА:**
Питање самачких станова. — Света Милутиновић, новинар, стр. 446
- ДРУШТВЕНА ХРОНИКА:**
Претставници Париза у Београду, стр. 449
Београд је свечано прославио своју славу, Спасов-дан, стр. 463

WWW.LIB.R
У
Н
И
В
Е
Р
3
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Француски министар спољних послова г. Луј Барту у Београду, стр.	465
Њ. В. Краљ поклонно је Нови двор за Краљевски музеј уметности и археологије, стр.	469
Њ. В. Краљ осветио је темељ споменика Незнаком јунаку, стр.	470
Слава Певачког друштва „Никола Тесла“, стр.	471
ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ БЕОГРАДА:	
Велика вечера Југословенске националне странке у Београду, стр.	473
КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНА ХРОНИКА:	
Пословни пленум Савеза градова у Београду, стр.	477
Први конгрес самоуправних штедионица у Краљевини Југославији, стр.	486
Манифестација децје заштите, стр.	488

„Београдске општинске новине” излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно (сваког четвртка) као службени недељни лист Општине града Београда.

Претплата на оба издања износи укупно:

за годину дана 150 динара

за пола године 80 динара.

Претплата се прима само на оба издања. Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредништво се налази у ул. Косовској бр. 39/IV. Телефон 26-242.

Администрација се налази у улици Узун Мирковој бр. 1/II. Телефон 23-331.

Рукописи се не враћају.

Слика на корицама: *Из новог атара Београдске општине: Једна стрма улица у Земуну, уметнички рад г. Б. Војновића-Пеликана.*

Слободан Ж. Видаковић,
шеф одеље. О. г. Б., председник Радног
одбора земаљског Савеза чиновника
градских и сеоских општина Југославије

За правично уређење чиновничког питања у Београдској општини

Ових дана осећа се у целом свету акција владајућих режима, да се у санирању државних и самоуправних буџета редуцирају плате њихових респективних органа. Разуме се да се на целом фронту осећа и контраакција чиновничких организација. Тај неминовни појав достигао је и нас. Државни и самоуправни службеници Југославије такође су стално изложени осетним редуцијама, новчаним и персоналним. Њихове, и без тога недовољне, плате још се већма смањују, а стандард живота малих и средњих чиновничких група срожава испод нивоа просечног животног минимума.

Пада у очи, да у овим уистини тешким и критичним часовима финансиске депресије целог света, одговорни кругови, као духовни близнаци, никако не могу да се еманципују баналних и застарелих финансиских лекова, и као да немају снаге да закораче у област озбиљнијих реформама.

Без обзира на многобројне осетне или незнатне политичке нијансе европских режима — сви они без изузетка гледају у редуцији чиновничких плата једно од моћних сретстава за финансиску санацију и за успостављање буџетске равнотеже. Није чудо онда што и наши компетентни кругови у истој мери гледају у редуцији чиновничких плата моћан финансиски лек за оздрављење буџетских дефицита. Још једна болна констатација: када се у нашем јавном животу, приватном иницијативом, истакне на дневни ред каква одлучнија и социјално — праведнија мера — одмах се она разбије о челични бедем оних класа које владају финансиским животом Југославије. Свима је нама познато како је н.пр. прошао предлог сенатора Шерифа Арнаутовића о принудном унутарњем зајму. Два најјача претставника индустрије гг. Дунђерски и В. Илић, — чије прослављене коњушнице коштају више него један средњи градски самоуправни буџет — смрвили су својом изјавом овај неоспорно користан предлог у прах и пепео . . . Онда је сасвим разумљиво што се данас према фронту финансиских магната и перова поставио фронт финансиског плебса.

Данас светом владају професионалне организације и све ће више владати. То је неборив факат у друштвеној еволуцији. Оне се боре о престиж и заштиту својих економских интереса. Ту велику истину, коју треба подвући у свакој згодној прилици, осетили су сви комунални службеници не само бановинских центара, него сви други од најмањих сеоских службеника до високих функционера Југословенске резиденције. И та свест о заједници интереса, о потреби снажне професионалне организације није дошла доцкан. Напротив, социјално буђење стигло је у добар час. Никад до сада чиновници наших општина уопште, а специјално градских, нису били организовани на професионалној бази ни здруженији у једно јако сталешко тело, које ће по самој социјалној динамици да игра врло значајну и конструктивну улогу у нашем јавном животу, специјално комуналном животу наших градова.

Најзад, и компетентни кругови дошли су до пуног уверења, да комунални чиновници имају своју јавну улогу ни мало мање значајну од улоге самих идејних и водећих комуналних фактора, који као градске управе или комунални теоретичари израђују комуналне планове и програме. Комунални чиновници нису само обични административни органи; они су у ствари комунална егзекутива, која идејне планове у свој њиховој просторности има практички да спроведе у дело. И како свакога дана све више и више Држава самим развитком живота мора да делегира читав низ својих функција општинама — то општине, нарочито градске, постају све више државе у маломе, постају главни, мермерни и челични стубови њени, можда још више — армирани темељи њене целокупне организације. Какви су ови темељи, таква је и Држава! А ти темељи не могу бити ни јаки, ни вечити ако комунални службеници нису социјално осигурани и материјално обезбеђени како треба. Није довољно да се комунални органи награде само материјално по заслуги. Они морају, у интересу саме комуналне службе, бити осигурани од моралног до пот-

пуно социјалног осигурања. Доклегод један политички вихор може да убаци комуналног чиновника у општину, да би га ускоро други политички вихор избацио из ње, све дотле не може бити ни говора ни о јакој комуналној организацији, ни о јакој општини, па ни о административно снажној држави. Један службеник, државни или самоуправни, свестан несигурности своје службе, треба да буде етички савршен па да не мисли на саботажу и корупцију. А у јавном животу не зна се шта је опасније: *поштен нерад или непоштен рад!*

У обостраном је интересу и Државе, и општина, да се питање осигурања самоуправних службеника изведе на потпуно задовољство и једних и других. Зато не треба ни много жртава, ни много труда. Довољно је разумевање једних и једнодушност других.

Колико јуче са врха Београдске општинске управе чули смо, да сама Београдска комунална управа жели да чује жеље и предлоге својих чиновника и да проучи њихов план за санирање финансија Београдске општине, које се налазе неоспорно у тешкој ситуацији. Ми са задовољством истичемо, да се на крају дошло до једног здравог посматрања и у Београдској општини: да се персонална реформа и уопште буџетска асанација не може у општини извести без консултације оних, којих се она највише тиче, — без сарадње самих градских чиновника.

То је знак да је учињен један снажан и одлучан корак у еволуцији комуналног схватања. Он је у исто време и једна од гаранција да ће се посао око оздрављења општинских финансија извести и правилно и правично.

Само у пуној сарадњи са квалитативно добрим комуналним чиновништвом, градске ће управе регенерисати нашу комуналну политику . . .

Самоуправни службеници у неколико наших већих градова — где је комунална политика добила у исто време и један степен вишег развоја — успели су у својој дугогодишњој жилавој борби да кроз многе градске статуте и прагматике обезбеде себи већу плату него што је имају државни органи одговарајућег ранга. Овај успех лежи у факту, да државни чиновници нису били у том положају борбе и слободнијег и ако не и слободног уговарања, и њима је закон једнообразно решио питање плата и других новчаних припадљности. Али ова нешто већа плата градских службеника потпуно је оправдана. Ствари треба увек објективно посматрати. Пре свега, апсолутно је нетачно тврђење, да сви градски службеници имају веће плате од државних службеника. Напротив, преко 60% градских службеника имају их мање, 25% једнаке и свега око 15% веће, и то у већини само формално веће.

Подвукли смо само формално веће припадљности, јер када се изврши једна детаљна анализа, види се:

1) да градски службеници немају у апсолутној већини ни специјалне хонораре и комисијске дневнице, као што немају ни 50% повластице на железнички и паробродски подвоз, бесплатно болничко лечење, повластице на бањско и купалишно лечење и лекове, право набавки каменог угља и дрва из државних рудника и шума, на ослобођење од декретних и осталих такса, од разних пореза итд., што све имају државни службеници. Притом државни службеници уживају многобројне материјалне повластице и по струкама. (да примера ради наведемо неколико конкретних случајева: § 105 Закона о унутрашњој управи дао је среским начелницима бесплатан стан, огрев и осветљење, а § 119 пружио је свима службеницима унутрашње управе паушални додатак на одело. § 80 истога закона предвиђа специјалне награде у форми такса чиновницима унутрашње управе код свих послова, који се предузимају у циљу заштите приватних интереса грађана, Поред тога окружни инспектори и бановински начелници имају нарочите новчане додатке од 1300—1500 динара месечно и то све мимо припадљности, које добивају по закону о чиновницима. Закон о школама дао је учитељима право на станарину у новцу, која се креће од 250—1000 динара месечно, као и специјалне награде у занатским школама. Уредбом о припадљности у природи шумско-стручног особља, добили су шумарски државни чиновници не само потребно огревно дрво, него и „депутатно земљиште“, које им доноси приходе поред плате. Чиновници Министарства финансија уживају специјалне награде за убирање пореза, честе комисије, удела код казни итд. Царински и слични чиновници имају додатак на униформу, награде за ухваћене кријумчаре, награде за прековремене радне сатове итд. Поштански чиновници имају специјалне награде за рад, а разврстани су у II категорију и службеници са квалификацијама за III категорију. Чиновници Министарства саобраћаја уживају специјалне благодети „Законом о саобраћајном особљу“, као на пр. режиска путовања, награде за ноћну службу, километражу, право на бесплатан подвоз хране и огрева итд. У просветној струци видимо право на искоришћавање испитних такса и станарину, а у судској знатне приходе од комисија и специјални положај за напредовање итд., итд.).

Ово неколико конкретних и потпуно оправданих случајева специјалног награђивања државних службеника навели смо само да покажемо да градски службеници не уживају ни једну од тих многобројних благодети и бенефиција.

II) Градски самоуправни службеник не може се премештати по молби у друга и јевтинија места (његова непреместивост је основни постулат локалне самоуправе и специфичног карактера њене комуналне делатности), него су везани за градове у којима је живот често пута врло скуп.

III) Градски службеник не може никада имати каријеру државног службеника, јер у државној служби постоји читав низ високих чиновничких положаја, као на пр. помоћник министра, бан итд., а у градској служби дође се до шефа одељења и ту се стане кроз цео живот.

Поред ових и многих других потпуно оправданих разлога у корист већих принадлежности (нарочито у великим градовима) што је истакао једногласно и последњи пленум Савеза градова у Београду, говори и факат да градски чиновник врши послове комунално-социјалне природе, који су компликованији, многострукији и тежи, и који поред неограниченог радног времена захтевају уз општу и специјалну комуналну спремност. Притом, самоуправни служба, везана непосредно за сам живот широких маса народа и подложна његовој пуној и сталној контроли, не сме бити ни бирократизирана, ни аутоматизирана, ни строго подељена, ни временски ограничена, и зато она својим напорима у стварању што повољнијих услова за живот грађанства немилосрдно троши и нервну и физичку снагу градских службеника. То је подвукао и сам Савез градова, као врховни комунални форум Југославије у својој резолуцији од 1 јуна 1934 г. у чијем образложењу у вели:

„Законом мора бити осигуран и материјални положај чиновника; он мора бити сталан и сигуран тако да му се омогући непристрасност и пристојна egzистенција... У погледу висине плата мора се уважити да градски чиновници врше и управне и самоуправне послове, да морају водити и финансијску политику и спроводити газдовање општине, а да имају и знатне репрезентативне, друштвене и социјалне обавезе, јер морају да живе у најужем контакту са грађанством, са националним, културним, хуманим и социјалним организацијама и установама, шта више, да у великом делу морају бити и бесплатни функционери у тим установама (н. пр. у ватрогасним организацијама, у организацијама за физичко васпитање народа, у Црвеном крсту и т.д.). Како је и живот у градовима скупљи, а одговорност службе већа, мора се омогућити да градови боље на грађују своје службенике, поготову оне, који су специјални стручњаци за поједине гране управе и самоуправе, а наро-

чито за привредна предузећа, као што су у градовима водовод, трамвај, канализација итд., где просперитет тих предузећа зависи не само о ревности и општој способности водећих чиновника, већ и о њиховим специјалним организаторским, техничким и комерцијалним способностима. Поврх тога иронија је говорити о социјалном старању за цело грађанство, кад сами градски службеници немају ни она подвозна права која добивају излетници и туристи, а плата им се већ умањује на 500 или 1000 динара тако, да имамо просечно градске службенике са 1500 динара месечних принадлежности, а највишим чиновницима са преко 30 година службе снижене су плате на половину.”

Борити се зато, да се нешто мало веће плате самоуправних службеника наших највећих градова изједначе са платама државних чиновника, значи бранити назад, бранити једну реакционарну нивелацију. Место тога треба се борити да се нешто мање плате државних чиновника попу на висину плата тих великоградских службеника, а да се плате свих осталих градских службеника попу на висину плата државних службеника. Само је та борба социјална и напредна.

Плате градских службеника треба да се уређују статутом у неприкосновеном оквиру најшире градске самоуправе, с једним јединим ограничењем, да не смеју бити мање од принадлежности државних службеника.

*

У даљем нашем излагању показаћемо колико су економски реакционарне и опасне све те тежње за нивелацијом у злу. Само је једна нивелација оправдана, а то је — нивелација у добром!...

Заборавимо за тренутак да је редукција плата комуналним службеницима, ма у којој форми она била, социјално неправедна, па испитајмо непристрасно и без предрасуда њене финансиске ефекте; а ми се сви слажемо у томе, да финансијски лек, који не би имао снажног новчаног ефекта, није уопште лек, без обзира да ли је он напредан или несоцијалан.

Узмимо, као пример, чиновништво Београдске општине, за које се наш часопис као орган Београда одувек највише и интересује.

Наша, Београдска општина има данас 4723 активна службеника на платном списку. Од тога броја има:

1) регулисаних чиновника	631
2) званичника и служитеља	1246
3) нерегулисаних:	
а) хонорарних	378
б) дневничара	2463
	2806

На личне издатке по буџету од 1933 год. Београд. општина даје годишње 101,716.697 динара или око 29% целокупног свог буџета, односно 86.504.154 динара за активне службенике и раднике. На терет горње суме од 86.500.000 динара крећу се плате комуналних службеника Београдске општине овако:

- 1) 3346 службеника примају годишње до 18.000.— динара;
- 2) 829 службеника примају годишње до 24.000.— динара;
- 3) 329 службеника примају годишње до 36.000.— динара;
- 4) 69 службеника примају годишње до 48.000.— динара;
- 5) 45 службеника примају годишње преко 48.000.— динара.

Из ових цифара и доњег табеларног статистичког прегледа о величини плата види се до очигледности јасно, да би се редуција плата могла да врши једино код 4 и 5 групе, управо код оних 114 чиновника, који имају преко 48.000.— динара годишње или око 4000 динара месечно плате. Целокупан износ њихових плата нешто је изнад пет и по милиона динара годишње. Чак и кад би се узела најсвирепија могућност, да се тим чиновницима, поред ранијих редуција, снизи плата са још 10%, добила би се годишња уштеда од — пола милиона динара! Зар та уштеда није зрно песка у бескрајном мору персоналних издатака Београдске општине? А зар она не претставља озбиљан финансиски губитак за тих 114 главних комуналних функционера наше престонице.

БРОЈНО СТАЊЕ ОСОБЉА И ФИНАНСИСКИ ЕФЕКАТ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ О. Г. Б.

Према буџету за 1933 годину

НАЗИВ	Са годишњим припадљивостима до 20.000 дин.		Са годишњим припадљивостима од 20.000 до 24.000 дин.		Са годишњим припадљивостима од 24.000 до 36.000 дин.		Са годишњим припадљивостима од 36.000 до 48.000 дин.		Са годишњим припадљивостима преко 48.000 дин.		Свега		%
	Бр.	Динара	Бр.	Динара	Бр.	Динара	Бр.	Динара	Бр.	Динара	Бр.	Динара	
Чиновници	—	—	257	5,491.620	273	7,951.682	59	2,470.782	42	2,318.000	631	18,232.084	17,92
Званичници и служитељи	749	13,298.400	459	9,787.591	38	968.326	—	—	—	—	1246	24,054.317	23,65
Хонорарни	234	3,982.620	113	2,678.067	18	621.494	10	527.360	3	333.600	378	8,143.141	8,01
Свега	983	17,281.020	829	17,957.278	329	9,541.502	69	2,998.142	45	2,651.600	2255	50,429.542	49,58
Дневничари	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2463	31,850.430	31,31
Чланови суда	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	834.344	0,82
Унапређења	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	422,966	0,42
Додаци:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Функциони	—	—	—	508.700	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Теренски	—	—	—	1,074.800	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Специјални Д. т. и о.	—	—	—	1,783.016	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Додатак на службу	—	—	—	434.800	—	—	—	—	—	—	—	3,801.316	3,74
Свега активни службеници											4722	87,338.598	85,87
Пензионери	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	519	7,908.498	7,77
Прековремени рад радника	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,711.000	2,66
Уреду за осигурање радника	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,100.000	2,07
Накнада за несретне случајеве, казукарина, награде поротницима, проценат кондуктерима и слично	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,658.000	1,63
Укупно											5241	101,716.696	100,00

Буџет Београдске општине треба олакшати за скоро 50 милиона динара. Лавовски део тог буџетског редуцирања тражи се да падне на персоналне издатке. Изнели смо да персонални издатки, ако се не дира у основни минимум егзистенције, не могу да пруже више од пола милиона динара уштеде. Даље се

не сме ни, јер док ових 114 чиновника имају приближно око 4.000.— динара месечно, дотле сви остали општински службеници у укупном броју од 4608 имају платне припадљивости од 800—3000 динара месечно, (просечно око 1500), те се оне не би могле да подвргавају апсолутно никаквој значајнијој

редукцији, а да се то не одазове катастрофално и на животни ниво њихових породица, и на квалитативни ниво саме комуналне службе, па и на сам привредни живот Београда, у коме су државни и самоуправни службеници главни потрошачи. Укупан износ свих њихових принадлежности износи годишње око 81 милион динара.

Ни редукација од по 10% — која би буквално парализовала службенике Београдске општине — не би могла да пружи више од максимум 9 милиона динара уштеде. Пет хиљада породица општинских органа били би тешко погођени, а финансиски ефекат не би био ни за шестину од онога што би се желео у буџету да смањи према притицању прихода!

Још је најбеднији финансиски ефекат кад би се извело редуцирање плата службеника Београдске општине према платама државних службеника. Управо ту апсолутно никакве уштеде не би ни било.

На овоме тврђењу морамо се мало више да задржимо јер оно руши једну одавна искристалисану фаму у београдском јавном животу, да су плате службеника Београдске општине исувише високе и да су те принадлежности далеко веће од принадлежности државних службеника.

Колико је то далеко од истине и правог стања ствари, послужићемо се детаљним статистичким подацима, које је сада објективно средила данашња Управа Удружења особља Општине града Београда,* из тих се података, између осталог, види и ово:

На личне издатке намењено је 29,97% од укупног износа годишњих буџетских расхода; 54,96% т.ј. $\frac{1}{2}$ ових личних расхода намењено је за исплату дневничара, званичника и служитеља, а само 25,9% т.ј. једна четвртина излаже се на плате чиновника.

Од износа личних издатака највише отпада на принадлежности статутног особља, т.ј. особља чије су принадлежности регулисане одредбама Општинскога статута. На име принадлежности овога особља, како то показује преглед по буџету за 1933 годину, било је предвиђено у округлој цифри 42,300.000— динара, или 41,60% од укупног износа личних издатака.

На супрот принадлежности статутнога особља видимо огромну цифру личних издатака предвиђених за дневничаре и хонорарно особље које се по своме статусу не разликује од дневничара.

За плате дневничара и хонорарног особља било је буџетом за 1933 годину предвиђено у округлој цифри 40,000.000.— динара,

*) Управа Удружења особља О. г. Београда предала је Суду О. г. Б. свој обимни и детаљно образложени предлог по питању платних принадлежности О. г. Београда.

или 40% од укупних личних издатака. Међутим, ако би се принадлежности хонорарног особља и дневничара издвојиле из буџета личних издатака и показале тамо где би им било право место, а то је код материјалних издатака, онда би стварно лични издаци, подразумевајући ту и одборничке награде, пензије, помоћи и накнаде за несретне случајеве, изнели 60,000.000.— динара, или у округлој цифри 18% целокупног буџета од 339,313.782.— динара.

Ове бројке показују: да највећи део личних издатака иде на исплату радника и службеника запослених у општинским привредним предузећима јавног карактера, који чине платежне услуге грађанству, и то на плате баш оних који су социјално најмање обезбеђени, на плате радника...

Потребно је показати висину просечних плата и то:

- 1) Ефективна просечна месечна плата: свих општинских службеника, којих је 4722 на броју, је динара 1.541,34;
- 2) Просечна плата Статутом регулисаног службеника је динара 2.407,16;
- 3) Просечни месечни хонорар хонорарних службеника износи динара 1.795,16;
- 4) Просечна дневница свих 2463 дневничара, динара 35,9.

Сада упоредимо ове плате са платама државних службеника. Према државном буџету за 1933-34 годину и према прегледу бројног стања државних службеника, број државних службеника износи 207.130, са укупним принадлежностима од динара 4,932.261.246.—

Одавде се види: да Држава издаје на личне расходе 47,25% од годишњег износа буџета расхода, т.ј. скоро половину од свих својих буџетских издатака, док Београдска општина у ту исту сврху издаје нешто изнад четвртине буџета.

Просечна месечна плата државног службеника износи месечно дин. 1.571,73, према динара 1.541,34, колико Општина плаћа свога активног службеника, што значи:

да је просечна плата општинског службеника за 2% мања од просечне плате државног службеника.

Средња месечна плата државног чиновника, званичника и служитеља, којих има 116.234, са укупним годишњим ефектом од динара 3,581.987.199.— износи 2,567,44 динара према динара 2.097,50, колико Београдска општина просечно плаћа чиновницима, званичницима и служитељима, што значи да је просечна плата чиновника, званичника и служитеља Београдске општине за 22% мања од његовог друга у државној служби.

Да би ова статистика била потпуна, потребно је поредити и плате појединих службеничких категорија, те добити јаснију слику односа између плате државног слу-

жбеника и плате службеника Београдске општине:

На име:

1) Почетна плата државног чиновника са факултетском спремом, ожењеног и са 1 дететом, у месту I разреда скупове износи динара 2.195.— у служби Београдске општине она износи динара 2.182,50.

2) Почетна месечна плата чиновника са средњошколском спремом, ожењеног са 1 дететом у државној служби износи динара 1.930.— а у општинској служби дин. 1.839,16.

3) Почетна месечна плата државног чиновника без пуне средњошколске спреме, ожењеног и са 1 дететом, је дин. 1.730.—, у Београдској општини она је дин. 1.666,66.

4) Почетна месечна плата државног званичника, ожењеног са 1 дететом износи дин. 1.660.—, док је она у Општини дин. 1.500.—.

5) Почетна месечна плата служитеља у државној служби, у месту I разреда скупове, ожењеног и са 1 дететом износи динара 1.290.—, а она је у Београдској општини дин. 1.333.—.

Да би ово поређење обухватило апсолутно све случајеве, поредимо сем просечних плата највећег броја службеника још и плате високих државних чиновника са платама општинских чиновника одговарајућих квалификација и положаја. Тако:

1) Директор у Министарству финансија III положајне групе I степена, ожењен прима годишње динара 69.720.—

Финансиски директор Општине београдске прима динара 60.800.—

2) Генерални инспектор за хигијену Министарства социјалне политике и народног здравље у III положајној групи I степена, са женом и двоје деце прима дин. 73.080.—, док директор Дирекције за социјал. и здравствено старање Београдске општине, који сем тога ужива највећу систематску плату од свих статутних чиновника Београдске општине, прима годишње динара 72.280.—.

Из ових 6 упоредних података јасан је закључак:

Да су данашње систематске плате чиновника Београдске општине мање од одговарајућих плата њихових другова једнаких по квалификацијама и социјалном положају у државној служби."

*

* *

По нашем мишљењу лек тешком стању наших комуналних финансија не лежи тамо где се он непрекидно тражи. Он најмање лежи у редукцији кавка се са многих страна предлаже, било ма у којој форми, која није социјално праведна и која не пружа озбиљне финансиске ефекте.

Лек лежи у многобројним финансиским реформама, како система извора прихода

(на пр. увођење прогресивних и социјалних приреза, на вишак вредности имања итд.), тако и система расхода (конверзија дугова, смањивање ануитета, који односе 50% буџета, рационализација комуналне администрације и економске службе итд.). Али да се тренутно задржимо само на персоналним издацима Београдске општине. Они су претешки, око сто милиона динара, као што је и број од близу 5000 службеника превелик. Тежина ситуације захтева пуну беспристрасност и искреност. Београдска општина још од пре пола века расправља своје чиновничко питање али оно је из године у годину све теже. Нарочито у току последњих година, под притиском кризе и неупослености, Београдска општина није могла да се одупре навали непотребног чиновништва и кроз капици личних веза, из политичког атара или пријатељског свепа ушла је у службу Београдске општине за ових десетак година читав мала армија сувишног и прекобројног чиновништва. То је истина, као што је истина да отпуштања службеника *ан мас* претставља у овим временима један социјалан грех исто толико колико и један тежак комунални проблем.

Али је исто тако у интересу саме комуналне службе неопходно потребна једна морална и пословна селекција тога набацаног и нерегулисаног особља. Од 5000 службеника, Београдска општина има статутно регулисаних и везаних дефинитивно својом будућношћу за комуналну службу престонице нешто око 631 чиновника и 1246 званичника и службеника. Осталих 3000 нерегулисаних службеника — међу којима такође има одличних, често и најбољих службеника, морају претрпети једну селекцију својих редова, једну дубоку дестилацију, поштену, корисну, али и безобзирну. Говоримо искрено. Тешко је одличном и пожртвованом комуналном чиновнику, који је сав свој живот посветио марљивом раду, да гледа поред себе људе, који као по праву наслеђа и мирне савести, од своје службе праве синекуре, од општинске имовине апанажу и стално не раде, не долазе у канцеларију, а и уколико дођу цинизмом и саботажом само сметају правилном раду оних, који свој посао врше са идеализмом и преданошћу.

Ми смо већ подвукли да редукција плата уопште није никакво реално сретство уштеда. Ако је она по једном општем проценту, без аритметичке прогресије, она онда погађа подједнако све из реда, и оне који нешто имају и оне који ништа немају. Сви су у истој мери жртве. Та је редукција неправедна. Ако се чиновницима општинским узме од плате мало, не постиже се апсолутно никакав финансиски ефекат; ако им се узме много, релативно много, онда се тешко погађају хи-

у владама њихових породица, које су и до сада мучно животариле.

Заблуда је исто тако узети плате државних чиновника као критеријум за редукцију плата великоградских службеника. Државни чиновници претстављају златну сиротињу. Ова је заблуда ухватила прилично корена, јер је некритички примљена претпоставка да је живот данас појевтинио у току последње две године за 30—40%!

У ствари, животне су намирнице и потребе појевтиниале само у односу према оној ранијој неиздржљивој скупоћи од пре 6—7 година, а не у односу на плате државних чиновника и самоуправних органа. Та ранија скупоћа била је несразмерно већа од плата радника, општинских чиновника и државних службеника. Она је успела да сурва општи стандард живота на један мизеран ниво и да живот малих и средњих економских људи учини просто немогућим. Та, и само та наша легендарна скупоћа је прилично попустила, али стварна и у односу на чиновничке плате апсолутна скупоћа још и данас царује на београдском тржишту.

Када се детаљно проуче индекси цена Београдских пијаца, које статистички одсек О.г.Б. сваке недеље објављује у службеним „Општинским новинама“ онда излази, да цене животних намирница укупно нису пале више од 10—15%. Али су зато плате чиновника, самоуправних службеника и радника пале несразмерно ниже. Надница у Београдској општини у току последњих година пала је просечно за 30%, специјални чиновнички додаци, уколико још уопште остаје — за 50%, а плате чиновника просечно за 10%. Ништа није боље ни у другим општинама. Тако је н. пр. у једном прекосавском граду најстаријем чиновнику-шефу целокупне комуналне администрације са 32 године непрекидне службе — плата се кретала овако:

1932 године	6.700
1933 „	5.670
1934 „	4.536
односно нето	3.961

Узели смо овај конкретан пример, пошто се он односи на једног од најстаријих и најбољих високих комуналних функционера, чији је научни ауторитет одавна прешао границе наше Државе! Па ипак, ето и његова је плата у непрекидном катастрофалном опадању. Док приходи тих људи катастрофално опадају из године у годину, дотле је пад скупоће врло слабога темпа и скоро релативан. При том, мали и хигијенски станови за те хиљаде београдских сиромашних општинских и државних службеника не само да нису ништа јевтинији, него су са неколико процената и скупљи, јер је њих данас врло мало, а тражња им је из дана у дан све већа.

А држава са општином уместо да помаже што живљу изградњу таквих малих станова, она је прећутно дозволила, да се пред њеним очима створе картели цемента, бетонског гвожђа и стакла, који су учинили да данас нико нема рачуна да зида, јер су цене тих картелских артикала неподношљиво високе. Та оскудица јевтиних станова чини, те се чак ни овај мали проценат појевтинијавања животних намирница не осећа на периферији Београда (а ту баш станује гро малих државних и општинских службеника, радника, подофицира и занатлија). Због скупљег подвоза, слабијег обрта, мањег профита (јер је роба купљена из друге или треће руке) живот малих општинских чиновника на периферији Београда није апсолутно ништа јевтинији но пре две-три године. А оном робом — чије су цене доиста осетно пале (одело, штоф итд.), чиновничко-радничка се периферија слабо и користи, јер откако је завладала ова ужасна криза, перифериски човек ништа не купује, него већином продаје све што има само да би могао да одржи свој и својих породица голи живот. Дакле најосновније потребе живота: стан, поврће, месо, маст, млеко, огрев, лекови итд., нису доживели не само какав уображени катастрофалан пад — о коме се у београдској сталешкој штампи само напамет говори — него се њихове цене одржавају безмало на старој и за економски малог човека неподношљивој висини.

*
* * *

Ситуација финансија Београдске општине и ако је врло тешка, далеко још да је критична, а најмање да је безизлазна. Нема зла коме се не може наћи лека, само треба имати добре воље, довољно снаге, па без предракуда и конвенционалних обзира прићи послу спасавања. На пола пута не сме се стати, нити се заваравати полумерама. Цензорски систем у буџетској политици, систем црвене оловке, тако радо одомаћен у нашим комуналним финансијама, уистини је најлакши и најбржи, али је уистини и најкобнији.

Морамо овде објективно да подвучемо, да се данашња Општинска управа још од првог дана свога ступања на власт изјаснила противу несоцијалне редукције особља „ан мас“, као и неправичне редукције плата. У овом правцу она претставља један изузетак достојан јавног признања. Додуше, она није о овоме давала никакве декларације, али се из њених поступака изводи, да она у смањивању плата не види тражени камен мудрости.

Исто тако и код службеника, чије су плате осетно редуциране, појављује се нерад, саботажа и у најмању руку радна депресија и свако осуство иницијативе и полета, тако потребног у свима врстама комунално-социјалне акције. А све то, уосталом, износи на

крају крајева сто пута већу ефективну штету него што добивена сума редуцираних њихових плата претставља ефективну корист!

Ово су велике, животом утврђене истине. Али исто тако велика је истина, да је у Београдској општини извршено нагомилавање непотребног и неупотребљивог особља до толиких мера да у појединим случајевима то више личи на азил него на радну институцију. Зато је редуција у овом конкретном случају ипак *неминовна*. Са тим се морају помирити сви. Само што та редуција не сме да буде ни пристрасна, ни политичка. Она треба да изврши пурификацију Београдског комуналног чиновништва на бази њихових стручних и моралних квалитета. Зато она мора да је вршена од једног широког и потпуно независног стручног форума, у коме има неизоставно да учествује и претставник удружења особља Београдске општине.

Оваква редуција претставља унапред читав низ рефорама из области свих манифестација јавног живота. Те се реформе имају спровести у живот координирајућим радом Општине и државе. Ту се на пр. имају прво предузети јавни општински послови на најширој основи. Они би имали два циља: да пруже зараде неупосленим масама, и тиме изазову јачу привредну пулзацију, као и да те послове, који одавно чекају на свој дан, приведу једном у дело. Ма да се питање стварања јавних послова не да ни замислити без државне колаборације, ипак се за ово најживотније питање морају створити потребни кредити, јер, најзад, ти су расходи продуктивни и у погледу националне привреде регенеративни. Ако потреба буде захтевала, не би би се смело бежати ни од једног строгог принудног унутрашњег зајма, распоређеног пропорционално према богатству појединих грађана, ма колико да извесни заинтересовани кругови тврде да је он данас тобоже финансијски неизводљив!.. Зашто неизводљив када су га баш ових дана са успехом извеле две европске државе?

Упоредо са јавним радовима, Београдска општина мора установити Отсек за сузбијање скупоће и за апровизацију са највишом компетенцијом, безмало диктаторском!

Па када се путем ових и осталих мера у великом комунално-социјалном телу створе и организују нове ћелије, нова продуктивна места, нови корисни радови, онда се тек административно тело сме и може да ослобађа сувишних персоналних оптерећења. Општина у својој комуналној администрацији не треба да трпи скупу у јалову беспослицу; али исто тако она не треба да ствара неупосленост, она не треба никога да баца на улицу, никога да остави без хлеба и рада. То би било не само несоцијално него и државнички опасно. То би био један неопростив злочин. Општина

је збир свих грађана, она не може да буде непријатељ ни једног од њих, па ни својих службеника. Вршећи ову неопходну редуцију она мора, пре свега, да поштује сва стечена права својих службеника. Тај основни принцип правно уређеног поретка подвлачи и категорички брани и сам Савез градова у својој резолуцији од 1 јуна 1934 године, где вели:

„Савез градова предлаже, да се градским службеницима будућим законом о градовима призна сталност, право на пензију, личну и породичну, обавезно социјално и здравствено осигурање и апсолутна непреместивост.

У вези са тим моли Савез градова да се у уређивању службених односа градских службеника и њихових припадности као и досадањих пензија афирмира начело стечених права. У народу треба сваком згодом утврдити поверење у право, у законом створени правни поредак, у права стечена законским путем. Савез градова жели да то врховно начело у пуној мери дође до изражаја и у закону о градовима.”...

У даљем спровођењу селективне редуције мора се имати на уму и социјални критеријум, и настати да удар платне или положајне редуције погоди оне који имају сем своје плате још какву већу ренту или сличне приходе, довољне за егзистенцију породице. Покрет за што правичнијом поделом прихода у државној и самоуправној служби осваја терен у целом свету. Само што се од њега не сме да прави несоцијална карикатура!

Најзад, злоупотреба овог неминовног зла — редуције особља — светиће се оном истом друштву које је злоупотреби, било лично, било политички. То је социјална правда, и она се не може избећи!

*

У решавању свих ових службеничких питања мора да се увек чује прва реч — Удружења особља О. г. Б., које је данас члан Земаљског савеза свих организација комуналних функционера, Савеза који говори у име једног снажног сталежа од преко 60.000 самоуправних чиновника. Чланови овога Савеза — од најпростијих општинских радника до главних шефова и директора — претстављају једну значајну армију, са којом сваки паметан човек мора да унапред рачуна!

Да ли је онда целисходно да се деликатно питање њиховог положаја и њихових припадности решава без њихове консултације?!

На овој снажној и свесној армади самоуправних чиновника и службеника почива добрим делом данашњи правни поредак Државе. Она претставља ако не темеље Државе а оно каријатиде на којима почива државна архитектура.

Павле Кара-Радовановић,

новинар и одборник О. г. Београда

Проблем службеног особља Београдске општине

Како се доношење буџета О. г. Б. за 1934 год. налази на дневном реду, а пошто је једно од најосетљивијих актуелних питања Београдске општине — питање социјално - правичног регулисања положаја општинског особља О. г. Б. — то одлуком Редакционог одбора „Београдских општинских новина“, објављујемо овај чланак нашег најстаријег одборника О. г. Б., г. Павла Кара-Радовановића, који подвлачи, да се само са способним општинским службеницима може регенерисати наша комунална служба, а способно се чиновништво може имати само ако је материјално обезбеђено, морално заштићено и независно од свих спољних и нежељених трзавица.

Овим чланком г. Кара-Радовановића, часопис О. г. Београда отвара анкету по овом компликованом али животном проблему Београдске општине, проблему који захтева свестране студије и детаљне расправе пре него што се донесе ма какво решење.

Пошто смо пред решавањем општинскога буџета за 1934 год., који се овога пута мора ставити на потпуно реалну основу, то је неопходно потребно да проговоримо о истакнутом проблему. Наравно, само се по себи разуме нема и не може бити реалног буџета, ако се на здравој основи предходно не реши проблем службеног особља наше Општине. Само здравим решавањем овога особито важнога питања може се помишљати на реалан буџет. Решење питања службенога особља чека још од постанка Београдске општине па све до данас. Да је којом срећом, као што није, ово питање мудро и савесно решено још одавно, ствари Општине београдске биле би данас на завидној висини. Али у то тако важно питање није марљиво и строго схватљиво ушла ни једна општинска управа. Први пут је у ово питање, само у неколико, ушла Општинска управа, којој је на челу био покојни Добра Митровић. Али, на жалост, прилике су биле у то време тако мутне и несрећене, да ни ово питање није могло бити решено онако како су то изискивали општински интереси Београда и његове општине.

И због тога што питање општинског службеног особља није решено у своје време онако како га је ваљало решити, Општина је у свима правцима свога рада губила и персонално стање јој никад није могло бити стављено на здравој основи. Пред тим се решењем овога тешког проблема, рекли би Гордијевог чвора, налази и данашња Општинска управа, пошто су надлежни меродавни и довели данашњу Општинску управу, да решава и реши сва она питања неопходна Београдској општини, која нису могла решити претходне општинске управе. Желим да моје мишљење, као старог одборника, није усамљено, ако кажем, да данашња Општинска управа, као напреднија и савременија мора приступити решавању питања срећења и уређења положаја својега службенога особља. Ваља знати, да пре решења овога питања, Општинска управа са сигурношћу не може рачунати на ма какав успешан рад у својим пословима. Са овим мишљењем излазим и овога пута и на овом месту у жељи и тежњи, да се ово врло крупно и врло значајно питање овога пута реши пре овогодишњег општинског буџета. Понављам, само ако решимо чиновничко питање — уз питања анунитета — пререшења буџета, ми ћемо моћи поставити буџет на здравој и реалној основи и избећи буџетске дефиците.

А како ово питање ваља решити?

Пре свега ваља имати на уму, да је службено особље за општину оно што су чланови породичне задруге за њихов заједнички дом. Опште је позната ствар да једна породична задруга не може показати жељенога успеха у свом раду, ако њени чланови, задругари, нису правично у послу распоређени и ако им задруга није обезбедила праведно солидан живот и тиме им омилила сам задружни рад и живот. То исто важи за радништво у фабрикама, предузећима, радионицама и трговинама. А то што важи за чланове породичних задруга и радништва фабрика, предузећа, радионица и трговина, важи и за државно и општинско особље. Свакоме ваља правичношћу и солидном наградом омити посао и привезати га за исти. Ради најпотпунијега успеха у раду, ваља правичношћу и солидном наградом привезати посленика и служ-

беника за предузеће у којем ради и установу у којој служи и где заснива живот и опстанак свој и своје породице.

Правичност и потпуно обезбеђење живота радника и службеника Београдске општине и њихових породица морају бити толико реални, да код службеника и радника створе убеђење, да је њихов живот и њихових породица везан за ову установу у којој раде и чији су службеници. А стекне ли чиновник, службеник и радник то убеђење, онда ће се сав својски, од срца и свом снагом залагати за успех установе чији је службеник. Тако обезбеђен службеник ни за један тренутак неће жалити труда да послове обави онако и онолико како и колико изискују општи интереси установе у којој ради и од које са породицом зависи.

После свих општих напомена, ваља ми прећи на излагање мишљења о нашем општинском службеном особљу. Ваља да извршим своју намеру, која ме је определила да ове радове пишем пред решењем буџета Београдске општине у жељи и тежњи, да се оба ова крупна питања доведу у везу и сасгласно реше.

И ако је од вајкада опште позната ствар, да општи и свестрани интереси општинских императивно изискују, да се питање службеног особља реши на једној здравој и солидној основи, ипак оно ни до данашњег дана није решено. И ако се врло добро зна да Општинска управа, ма колико била вредна и савесна, поштена и способна, не може обавити општинске послове како би требало и како би она желела, јер је спутава и омета нерешено питање службеног особља. И ако је ово неоспорна истина коју су знале све Општинске управе, ипак још није до овога часа коренито ни покренуто, а камо ли решено ово прешно и тако важно питање.

Па како ја лично мислим, да би данашњој Општинској управи чинило част да у ово питање уђе са највећим и најпотпунијим разумевањем обостраних интереса и општине као целине, и општинског особља, као сарадника Општинске управе, то ово питање, као најстарији одборник О. г. Београда и овом приликом на овом месту покрећем и стављам га на дневни ред. Ово чиним из тврдога убеђења, да животни интереси Београдске општине изискују да се ово питање мудро, коприсно и што пре реши. Настојаћу и у Општинском одбору да се ово питање реши још у овој години. У расправи овога питања ја сам инспирисан искључиво великим интересима наше престоничке општине, која треба у свему да предњачи осталим градским општинама у нашој земљи.

Мишљења сам да ово питање, за сад, ваља решити, на овај начин:

Сад — пре решења буџета — Општински суд ваља да марљиво изради једну уредбу

за своје службено особље свију својих установа. Ову уредбу ваља израдити по принципима и основама Закона о чиновницима и службеницима грађанског реда за државно службено особље. Све оно што је обезбеђено Законом државном службеном особљу, ваља дословно обезбедити уредбом општинском службеном особљу и то као минимум. У томе се мора бити у највећој мери правичан.

За све положаје општинске службе морају се предвидети потребне квалификације какве изискују послови који се дотичном службенику поверавају. Морају се особито марљиво обрадити дирекције са утврђеним њиховим бројем, као и отсеци у истим. Директори могу бити, као строго стручни и искусни људи, и уговорни. Али, уопште узев, они имају бити што и директори министарстава и са истим припадностима. Шефови отсека ваља да буду што и виши инспектори и шефови одељења у министарствима, са њиховим припадностима. Стручни чиновници: инжењери, лекари, финансиски стручњаци итд. — имају положај и припадности њихових колега у државној служби. Сви остали чиновници имају бити оно што и њихове колеге у државној служби, са бар толиким припадностима и са истим обезбеђењем у служби. (Овде не треба изгубити из вида, да и општинским, као и државним чиновницима, треба дати додатак на жену и децу, станарину, повластицу у возњи на државним железницама и бродовима за њих и њихове чланове породице, које сада општински чиновници уопште немају). У већим градовима у којима је живот скупљи и тежи (Београд, Загреб, Љубљана, и др.), могу се чинити изузетци са повећањем припадности. Овај изузетак дозвољава се поред осталог — и због тога, што државни чиновник, ако му је материјално немогуће да издржи скупоћу великог града, може да тражи и да лако добије премештај за унутрашњост, где је живот јевтинији, док је то немогуће градском општинском чиновнику, који је службом везан једино и искључиво за свој град. Свима одозго до доле има се обезбедити сталност у служби и периодска повишица плате и осталих припадности. Исто тако напредовање у служби, и по степену, и по звању, има да буде регулисано и обезбеђено као и у државној служби, док је до сада напредовање општинским службеницима у Београдској општини било обезбеђено само по степену, али не и по звању.

Једном речи, службено особље Београдске општине ваља у свему изравнати са државним службеним особљем у свима правима. У припадностима пак, треба се придржавати горе истакнутог принципа повећања припадности, према образложењу, које је тако горе наведено. Разлика ваља да буде још и у томе, што Општина у једном догледном времену ваља да подигне здраве

и јефтине станове за све своје службено особље. Овим јефтиним и погодним становима Општина би још више привезала своје особље за своју службу и да у служби буде у највећој мери исправно. Итд.

Као што рекох, поменути уредбу треба да изради Општински суд са својим стручним органима; да исту свестрано претресе и одобри Општински одбор. По одобрењу надлежнога министарства и обнародовања у нашим Општинским службеним новинама уредба добија силу закона обавезног за обе стране.

Како се сада ради и Закон о градским општинама, то основне принципе овог статута — уредбе ваља унети у тај нови Закон о градским општинама и тиме ово најкрупније питање повољно решити за будућност. Наравно само се по себи разуме, поменути уредба има регулисати положај принадлежности и квалификованог радништва, као што је то регулисано у државним установама и на исти начин. Правичност има доминирати свуда и у свему.

Ја сам, као што се из напред изложенога јасно види, ово најкрупније питање по Општину београдску само принципијелно додирнуо и покренуо благовремено. Осталима у општинској управи, као надлежнима и позванима остављам, да о овоме размисле и да

и ово тако важно питање реше као што су решили и многа друга значајна питања. Увести строг и правичан рад у општинској служби, то је највећи интерес општински. Јер, као што је познато, данашње стање у овој ствари не само што личи *но и преставаља разграђену њиву у коју несметано улази ко хоће и кад хоће*.

Ваља знати, и то ни за тренутак не губити из вида, да се само на овај начин може решити ово крупно питање, и да тек тада Београдска општина може стати на здраве ноге у свима правцима њенога деловања. И зато сам мишљења да би данашња Општинска управа и њени одговорни чиновници, носили велики грех на својој души, ако баш сад ово питање не би решили. Ја лично са себе овим скидам сваку одговорност по овоме питању, као општински одборник, јер сам овим извршио своју дужност.

На крају имам да учиним још и ову изјаву: да бих се особито радовао, ако се покаже и мишљење противно мојим разлозима изнетим у овоме напису. Јер је опште позната ствар, да ће се овако питање боље и правилније решити ако буде од више њих свестрано проучено и претрешено. Пошто је ово крупно комунално питање, то на сваки начин ступци нашег престоничког часописа стоје свакоме за објективно расправљање овога питања.

Др. Бранислав Борота

градоначелник града Новог Сада

Однос између самоуправних тела и њихових штедионица

Уставом Краљевине Југославије у члановима 88 и 96 предвиђена су као самоуправна тела: бановине и општине. Посебни закони о њиховом делокругу прописују задатке, које та тела треба да у својој надлежности решавају. Тако је Законом о банској управи у §-у 29 прописано, да ће бан, поред послова опште управе, који су пренесени у надлежност бана, у погледу бановинских послова и буџетирања старати се за привредне, хуманитарне, здравствене, социјалне, саобраћајне и културне интересе бановине и њеног становништва, уколико се односе на задатке, који по свом значају прелазе обим и потребе појединих општина и обухватају веће делове бановине, а немају важности за целу државу. У том циљу бан може на основу одобреног бановинског буџета оснивати и потпомагати заводе, предузећа и установе, у циљу: развијања и унапређења телесног и моралног добра и образовања народног, за побољшање саобраћајних, станбених, здравствених и социјалних прилика или за задовољавање културних или привредних потреба народа у бановини. Исто тако су и они послови, који су по посебним законским прописима спадали у надлежност обласних и среских самоуправа, §-ом 43 истог закона прешли у надлежност бана. — Новим законом о општинама у §-у 76 је одређен делокруг општина, који обухвата све послове, који се тичу интереса општинске заједнице, а односе се на економски, културни и социјални напредак у општини, затим се ексемплифкативно наводе под тачком 1) „оснивање општинских предузећа”, као задатак имовинске политике, под тачком 2) грађење и одржавање путева, канала, осветљење, као задатак саобраћајне политике, под тачком 4) старање за здраву воду и пиће, унапређење градње здравих стана, снабдевање животним намирницама као задатак здравствене политике, затим под тачком 5) као задатак опште економске политике побољшавање плодности земљишта, оснивање завода за штедњу итд. У погледу општинских предузећа § 105 прописује, да ова по врсти и обиму не смеју прелазити економску снагу општине и сметати је у вршењу њених јавно-правних задатака, а по §-у 106 водиће се иста по трговачким начелима.

Како бановине, тако и општине као самоуправна тела имају дакле да извршују најразноврсније задатке из свих области народног живота, међу којима се поред хуманитарних, здравствених и просветних задатака нарочито наглашују социјални и економски интереси заједнице. Заиста обилан и замашан програм, огромно и разнолико поље рада, али поред свих тих разноликости, поједини делови су ипак повезани тако, да се не може замислити успешан рад ни на једном од посебних задатака, ако се истовремено не води рачуна и о осталим задацима, јер је њихова међусобна зависност предодређена тиме, што се све то односи на живот једне одређене локалне заједнице; према томе сваки рад на посебном задатку ваља тако изводити, да истовремено послужи и извођењу осталих задатака.

Међу појединим самоуправним заједницама, међутим, постоје такве разлике у погледу предуслова за извршење ових задатака, да се успешно извођење њихово само тако може осигурати, ако се начин и средства извођења одреде према њиховим особеним приликама. Поред све разноврсности задатака, дакле, у једној одређеној заједници постојаће увек унутрашња повезаност њихова, због чега ће се извођење морати вршити по сложеној методи, дочим су разноликости међу разним заједницама такве врсте, да се извођење истих задатака може и мора извршавати само по оној специјалној методи, која најбоље одговара приликама дотичне заједнице.

Овај принцип је имао пред очима и законодавац, када је како у закону о банској управи, тако и у закону о општинама прописао само оквире тих задатака, а начин њиховог извођења је препустио надлежним органима, да их уредбама односно правилницима регулишу.

У разна времена разно се и гледало на задатке појединих заједница, а и поједини задаци су на различити начин просуђивани у току времена.

Од оснивања првих самоуправних штедионица до данас прошле су оне кроз различите фазе, као што је и њихово оснивање у разна времена због различитих потреба на-

стајало. Оснивање њихово резултирало је из потреба тадашњих прилика и потреба заједнице, а добијале су оно уређење, које је такођер резултирало из тих прилика и потреба. Шта више у оквиру потреба и прилика разних држава оснивање, уређење и развитак ових установа — као и свих других — уследило је, односно узело је различите форме, јер је суштина те установе била задовољење потреба, које су у разна доба и код разних народа према степену њихова развитка и стања у коме су се налазила биле различите.

Када дакле желимо да расправимо питање какав однос треба да установимо између самоуправног тела и његове штедионице, не можемо мимоићи питање, како данас у опште гледамо на задатак или задатке штедионице. Ако би хтели, да тај задатак исцрпно одредимо према оним схватањима, која владају код других народа, пошто су та схватања различита, морали би приступити анализи свих прилика у којима се ти народи налазе, па да пронађемо онај народ, који је у свему или бар приближно исти и у истом положају као наш. Тим путем не би дошли до жељеног резултата, ма да упоређење увек даје драгоцене податке за тачније решавање конкретних случаја. Испитивање наших прилика и наших потреба нас ће, међутим, сигурно повести правим путем, на коме ће нам туђи примери и искуства свакако олакшати решење проблема.

Сви се слажемо у томе, да је штедионица, како нам законодавац вели, „завод за штедњу”, те да је циљ штедионица, да упућују најшире слојеве народа на штедњу. Неки се задовољавају са овим и оволиким задатком штедионице. Пројект новог закона о штедионицама ограничио се у том погледу на ове одредбе: „задатак је штедионице, да у најширим слојевима становништва развију и чувају смисао за штедњу. У том циљу штедионице пружају прилику за сигурно улагање и укамаћивање првенствено ситних уштеда”. Међутим јасно је, да овако сакупљени новац *не може остати у каси* беспослен и неплодан, јер онда не може бити речи о укамаћивању, те да тај новац мора тражити и свој пласман, мора извршити свој задатак у народној привреди, јер он није циљ, него средство. А чим пређемо на питање пласмана, одмах искрсава и питање: на што да се употреби тај новац? Према томе мора се одредити и онај не мање важан проблем и с њим у вези *задатак* штедионице, како има да поступи штедионица са прикупљеним новцем, какву кредитну политику треба да води. Ово је исто тако важан задатак, као и онај о прикупљању штедних улога. У том погледу су мишљења подељена, а од сретног решења тога питања зависи код нас и даљи развитак комуналног штедионичарства у опште.

Савез штедионица је заузео становиште, да се међу задатке штедионица има поред унапређења штедне уврстити као задатак штедионице и то:

да јевтиним кредитима и зајмовима унапређује радиност и предузимљивост *појединаца*, па и *самоуправно* и *заједничко* *господарство*.

Држим, да је ово становиште савеза потпуно исправно, а као доказ за ову тврдњу позивам се на горе цитиране захтеве законодаваца, који траже од самоуправне заједнице, у којој је самоуправна штедионица само један саставни део, да унапређује и развија поред културних и све социјалне и привредне прилике дотичне заједнице. Може ли се дакле једна „кредитна” установа, као што је штедионица, коју оснива та комунална заједница, потпуно *изоловати* у том општем раду за унапређење господарства, па се ограничити само на то, да само прикупља улоге, а да не сматра за себе обавезним, да истакне на свој барјак и лозинку своје кредитне политике, те да ту лозинку *као свој битни задатак* и остварује. Многима се чинило лакшим послом, да кредитну политику препусте јачим новчаним заводима, предавајући њима прикупљени новац, или су пак хтели да се ослобоне на јавне папире, који имају берзански промет. Све се то пропагирало у име сигурности, мобилности и ликвидитета штедионица, а избегавало се давање кредита у вези са изграђивањем дотичне локалне заједнице, а поготово финансирањем оснивача. Показало се, међутим, да су опште прилике јаче од свих тих мера предострожности, те да су услед општих привредних прилика дошли у потешкоће и они заводи, који су се уздали у пупилност својих пласмана, а да су напротив штедионице, које су учествовале у општој привредној делатности свога оснивача, па чак и оне, које су *horribile dictu* водиле корисна предузећа, не само стекле заслуге у општем унапређењу своје заједнице, већ су остале поред сигурности, још и мобилне и ликвидне.

Ограничавање кредитног задатка штедионице на мању меру, него што је то Савез у своје пројекту предвидео, играло би од судну улогу при питању оснивања нових комуналних штедионица. Прво и најважније питање је наиме за сваку самоуправну заједницу, које ће задатке моћи решити оснивањем своје штедионице и то основно питање је уједно и прво питање, које нам се намеће при расправљању општег питања: *односа самоуправног тела према својој штедионици*. Ако се тај однос у погледу задатка не може онако засновати, како то целокупни интереси дотичне заједнице изискују, или се тај однос у погледу задатка мора у току времена да мења на уштрб интереса заједнице, у првом случају неће доћи до оснивања штедионице, а у потоњем случају долази у питање

ликвидација њена, у оба случаја на штету задатка штедње.

За здраве односе између самоуправног тела и његове штедионице дакле је први услов, да се законским одредбама омогући успостављање хармоније између задатака штедионице и дотичног самоуправног тела, према његовим законом одређеним задацима, а према посебним приликама појединих заједница. Потребан је, дакле, оквирни закон који ће омогућити задовољење специјалних потреба различитих локалних заједница, а које ће се за сваки поједини случај регулисати правилима дотичне штедионице.

Слажемо се у томе, да све спекулативне послове треба искључити из пословања штедионице; те послове треба да врши приватни капитал, који се у ту сврху организовао. С друге стране пак призната је могућност, да штедионица — без повреде својих животних интереса — могу вршити неутралне послове за своје клијенте, чак могу управљати осим готовине малолетника — и њиховом другом имовином. Али се већ оспорава право, да би се штедионици смело поверити управљање самоуправним предузећима. Не обилује свака самоуправни заједница људима, које може поразделити на управе неколико предузећа, поред тога, што је посебно управљање скопчано са исто толико пута већим трошковима. Концентрација управе разних опште корисних предузећа већ сама по себи претставља рационализацију вођства, а да то вођство према приликама и потреби тамо где се то тако жели, неби могло бити у рукама вођства штедионице као привредне установе, не може се пресудним аргументима утврдити. У општинском закону није предвиђена та могућност, јер у његову материју и не спада то питање, већ у материју закона о комуналним штедионицама. За рачун оснивача управљање његовом имовином не претставља за штедионицу нити спекулативни посао, а нити се може претпоставити, да ће бирократско управљање с тим предузећима бити успешније од вођења по трговачким методама; ова потоња примедба важи за градове у оних крајевима наше земље, где још данас постојећи стари закони онемогућују стварање посебних трговачких организација за ова предузећа.

Најважнији проблем у односу оснивача и штедионице јесте питање кредитирања оснивача са стране штедионице. Око тога се највише копаља поломило. И заиста правилно решење тога питања је од пресудног значаја за опстанак сваке штедионице. Не можемо се сложити са онима, који међу разлозима за оснивање штедионица убрајају и то, да ће на тај начин оснивач моћи доћи до јевтиног кредита. На против, сматрамо најидеалнијим онај однос, када оснивач не само да не дугује својој штедионици, већ шта више када он улаже своје готовине код своје ште-

дионице. Не може бити најздравије газдовање оне самоуправе, која нема ни паре готовине, резерве. Као и у приватној економији, тако мора и самоуправно тело, које је и приватноправна личност, да обезбеди своју егзистенцију према оном старом правилу са имовином: у 1/3 у готовом, 1/3 у некретнини, а у 1/3 у осталом привредном раду. Пошто пак то није увек случај, ваља се одредити по питању: да ли се уопште може дозволити, да штедионица од својих прикупљених сретстава кредитира оснивача, у потврдном случају, до кога износа. Држим да се без повреде битних интереса штедионице може потврдно одговорити на прво питање, али само уз ограничење да тај износ не сме прекорачити сразмеран део свих сретстава штедионице. Самоуправна тела претстављају имовинску снагу не само по величини своје приватне имовине, већ и по своме јавно-правном овлашћењу, да могу убирати порезе и друге јавне дажбине, да према томе располажу и са извесним делом имовинске снаге и својих чланова. Ова економска снага ће бити увек довољна, да одговори обавезама и према штедионици. Поред те имовинске снаге још јачу улогу мора да игра морална снага самоуправног тела, као моралне личности, која мора у својој штедионици да гледа свој образ, који се мора одржати и бранити и са жртвама. Ово начело вреди не само када је реч о враћању дуга штедионици, већ уопште у свима приликама, када оснивач и није дужан штедионици, а тиче се помоћи, да штедионица удовољи својим обавезама. Само са таквим схватањем се може стећи поверење у штедионицу, односно стечено поверење очувати.

Најважније и битне услове здравог односа између оснивача и штедионице изложили смо у горе изнесеном. Преостају још питања која према овим битним условима ваља као даље правне конзеквенције повући.

Оснивањем штедионице постаје нова правна личност, која само задатке, организацију и имовину прима од оснивача, иначе је од њега одвојена и потпуно самостална у своме правном бићу, у своме раду. Оснивач јамчи за све обавезе њене, јер то захтева како имовински, тако и нарочито морални принцип, пошто је извор поверења у овакову установу у првом реду морални карактер његове личности. Међутим, баш због тога неограниченог јамства, оснивачу мора да припада право, да контролише рад штедионице. Ово се врши у два правца; надзорни одбор је нами обично по правилу из редова претставника оснивача, а годишњи извештај о раду и билансу проконтролише претставништво оснивача, јер оснивач нема права tutelе над штедионицом, нити има права, да чланове управе обавезује на извесне радње, па и ако су они бирани из редова самих претставника оснивача. Сасвим је споредна околност у по-

гледу двојености од оснивача то што су чланови управе бирани или именовани од претставништва оснивача, јер оснивач нема права tutelе над штедионицом, нити има права, да чланове управе обавезује на извесне радње, па и ако су они бирани из редова самих претставника оснивача, пошто су они у штедионичном пословању везани само за Законе и правила, а никаква друга упуства оснивача њих не везују.

Али баш из ових разлога не може се признати ни оно становиште, да је оснивач оснивањем штедионице завршио све, на што је имао права, а да после тога штедионица више никакве везе нема са оснивачем. Према томе становишту надзор над штедионицом припада после тога само државној власти, а о престанку штедионице не одлучује више оснивач, већ сама штедионица. То је становиште немогуће и због тога, јер оснивач јамчи за све обавезе штедионице, те је потребно да буде обавештен о стању тих обавеза, како би могао предузети потребне мере за очување својих интереса, а тако исто оснивач мора имати права, да одлучује и то само он, о престанку штедионице, пошто се не може од њега као јемца ускратити, да сам одлучи, докле хоће да пружи то јемство, односно, да други одлучује о томе, да ли треба он и надаље путем штедионице да испуњава свој задатак на пољу развијања штедне и унапређења gospodarства уопште, а које му је задатке законодавац ставио у дужност.

Установа збора улагача са циљем, да се тамо прочита извештај управног одбора и закључни рачуни, не би имао другог значења,

већ само то, да се и на тај начин да публицитет рада, па је поред публицитета, који је већ омогућен путем штампе, потпуно излишан; а чим би се дало право да збор и одлучује у погледу разрешнице и даљег рада, постао би врло опасна установа по оснивача, јер би угрозила његове јавне и имовинске интересе. Штедионица са установом збора улагача може се само тако замислити, ако се потпуно апстрахира од њене везе са осталим комуналним задацима, када се она гледа само као и други приватни капитал, који се организовао, да послужи приватним интересима.

Наша самоуправна тела у данашњим општим приликама морају предузимати и развијати на свима пољима народног живота најразноврсније акције, не само зато, што им је ту улогу законодавац делимично препустио, већ и зато, да би и са своје стране допринела општем сређивању прилика и сузбијању штетних појава нагле еволуције, у којој се после светског рата скоро сви народи једва сналазе. После огромних напора и жртава, које је наш народ за ослобођење и уједињење поднео, с правом очекује, да ће сада у миру сваки његов члан од најмањег до највећег према својим силама прионути на рад, како би се скупо плаћене тековине очувале и на општу корист унапредиле. У овом послу значајну улогу могу да одиграју наше самоуправне штедионице, ако им се према потребама данашњег времена осигура могућност да делују као социјално-привредни инструменти наших самоуправа, које без овакових инструмената не би могле одговорати својим најсавременијим задацима.

Др. Вита Кајон,

директор Штедионице града Сарајева

Позив, спрема и положај чиновника кумуналних штедионица

При оснивању градских општинских штедионица у нашој Краљевини, са изузетком регулативних, мислило се поглавито само на то, да се пружи грађанима могућност за сигурно улагање њихове уштеђевине, а под јемством општина као оснивача тих установа. Дух и начин рада био је у прво време једнак као и код новчаних установа приватног карактера. Ове штедионице нису биле истога типа ни по своме облику, ни по свом правном темељу, као ни по своме делокругу. То је разумљиво, кад помислимо да није постојао — као што ни данас не постоји — посебни закон по коме би се оне оснивале и да су њихове статуте одобравале надлежне власти из разних правних области, па према томе и по различитим законским нормама. Међу општинским штедионицама није постојала никаква идејна веза нити пословна сарадња, па се природно није могла развити једна јединствена свест о посебном значењу и позиву тих завода. Није чудо, да се под оваквим приликама није могла проводити организована акција за промицање штедње у нашој народној привреди и да се нису појавили никакви жилавији пропагатори штедње као опште народне врлине. Ми се не можемо похвалити ни са каквом нарочитом литературом или стручним и популарним написима из области штедње.

Оснивањем Савеза штедионица ударен је темељ систематском, организованом раду на изграђивању штедионичке идеологије и смишљеном координирању стремљења свих наших самоуправних штедионица ка главном њиховом циљу: *подизању воље за штедњом у народу и сабирању уштеђених капитала*. Напори нашег Савеза у том правцу неће моћи, дакако, забележити веће успехе све док држава не учини своју дужност према улагачима као најпозитивнијим ствараоцима народног капитала и благостања, те док се не донесе једном толико очекивани Закон о штедионицама. Овим законом учиниће се први и најглавнији корак за организацију и заштиту штедње код нас и даће се најјачи подстицај за полетније оснивање самоуправних штедионица као установа јавно-правног карактера. Ове ће штедионице, по свом утврђеном делокругу, фунгирати као

главни фактори у формирању националног капитала и заузети врло важно место у нашој новчаној привреди.

Други предуслов за успешно функционирање општинских штедионица и подизање духа штедње у народу је стварање *стручног, поузданог и агилног штедионичког чиновништва*.

Позив штедионичког службеника је данас одговорнији и важнији но икада. И ако нису капитали којима он управља, по њиховом укупном износу, толико знатни његово руковање многобројним ситним уштедама изискује ипак многе и велике напоре. Управник штедионице мора водити рачуна о интересима привреде свога места, те тако распоредити залиху расположивог капитала, да се праведно удовољи *социјалном задатку* поверене му установе, и што већи број потребних грађана задовољи кредитима, а под што повољнијим условима. Но његов посао није компликован само у том правцу. Ни у погледу кретања уложака није његов позив више тако једноставан као некада. Не штеди се више као што је пре бивало само из навике. Грађанин поставља данас својој штедњи један одређен циљ: он одваја од свога прихода колико може, било за градњу крова над главом, било за школовање своје деце, за подузимање једног извесног путовања, и т. д. Штедња наилази данас све више и на препреке и сметње, које потичу већином из конкуренције него је то пре био случај. Штедионички службеник је позван да живом реч и убедљивим разлозима растера многе сумње штедише у смисао и вредност његовог труда. Мора да агитује и пропагује штедњу са аргументима којима ће учврстити природно расположење грађанина за разумну штедњу.

По овом свом посебном позиву, чиновник комуналне штедионице има један цели сплет разних дужности и послова које дају његовом занимању сасвим други значај, него што га има чиновник једне банке или приватног новчаног завода. Чиновник општинске штедионице мора имати увек у виду да служи у заводу *са изразито социјалном сврхом*. Његова служба има, донекле, и званичан карактер, јер је намештеник општинског

или бановинског института. Но поред тога мора ипак да буде и трговац и привредник. Sprema оваквог чиновника мора обзиром на тако компликовану службу бити посебне врсте. Да може са успехом водити поверени му јавно-правни завод потребно му је да темељито познаје своју струку, и да при пласирању расположивих новчаних сретства спроводи опрезну и здраву политику, али исто толико мора пазити и на то да се у свом раду руководи и обзирима који не играју никакве улоге код његовога колеге у приватном новчаном заводу.

Чиновник штедионице несме никад заборавити, да стоји у служби једне комуналне установе и да мора према томе водити свој посао у сагласности са социјалним и привредним задацима које јој је оснивач поставио. Ови се састоје понајпре у томе да штедионице мобилишу ситни капитал који се у незнатним износима налази у рукама малог човека па да концентрисањем тога иначе раштрканог и невидљивог блага прибаве народу потребну економску подлогу за његова културна и политичка стремљења. Штедионички ће функционер стога пре него одобри који зајам испитивати може ли се исти дати и са становишта целокупне привредне територије на коју се протеже рад његовог завода. Може се десити да штедионица подели, изузетно, извесни кредит који је првенствено у јавном интересу. На овакав се кредитни посао не би никад одлучио приватни новчани завод течевне природе.

Док је тако самоуправној штедионици више стало до тога да се њеном политиком подигне и унапреди привреда њеног подручја, дотле се приватном новчаном заводу ради само о томе, хоће ли му поједини посао донети толико добитка колико може очекивати према даним приликама. Видимо, дакле, да чиновник штедионице при решавању својих послова има да оцењује и уважава разне комуналне и економске моменте и интересе који никако не долазе у обзир за чиновника приватног завода. Директор банке је на пр. потпуно успео у свом раду, ако је завршио своје годишње пословање са извесним добитком. Управник штедионице мора исто тако добити неки добитак, али упоредо с тиме још и доказати, да је новчана средства употребио на опште добро и својим пословањем допринео развоју и напредовању привреде у свом граду. Такав функционер је најбоље задовољио, ако крајем пословне године покаже да је давао кредите уз што нижи каматњак, и да је повећан број грађана и занимања на које су ти кредити распоређени. Његова способност ће се више огледати у порасту броја улагача-штедиша на завршетку пословне године него ли у повећаном укупном новчаном износу самих штедних улога.

Из свега се овог види колико мора бити развијен смисао за позив и осећај одговор-

ности код службеника комуналних штедионица.

Моменат одговорности у пословању наших установа треба нарочито нагласити, јер је структура штедионица другачија него приватних новчаних завода. Код ових имају главну реч у вођењу послова чланови Управе и Надзорног одбора, који су у ствари и материјално ангажовани у заводу те као његови акционари очекују од свога ангажмана и одговарајући профит. Зато акционари заузимају често у оваквим установама и водеће чиновничке положаје. Разуме се, да за пословање у оваквим заводима пада и одговорност у главном на интересоване чланове управног и надзорног одбора. Однос одговорности у нашим штедионицама је обрatan. Чланови управе штедионице не стичу свој мандат по каквом свом материјалном интересу већ или као претставници оснивача — градских самоуправа, — или грађана и улагача, дакле по сасвим другом критерију.

Главна тежиште одговорности у раду наших комуналних штедионица лежи према томе на чиновницима, чија је егзистенција везана за просперитет завода као јавне установе. Ова је одговорност код службеника штедионице појачана, јер се ови у првом реду позивају на одговорност. Њихов положај у том правцу је тежи него чланова управе у приватном заводу, јер је њихова служба више јавноправног карактера. Осим потребне интерне дисциплинске стеге и одговорности и пред законом се њима суди по строжим обзирима.

За овакав социјални позив није довољна само школска и стручна квалификација. Потребна је и посебна љубав и наклоност према идеалној служби коју је одабрао. Ко се одлучио да ступи у рад комуналне штедионице мора се пуним срцем посветити њеном високом социјалном задатку. Прави штедионички службеник не налази своје задовољство само у својим припадљеностима, колико у свести, да својим практичним деловањем доприноси подизању народног благостања, те одржавању и јачању самосталних људских егзистенција. Прожет оваквом сталешком свести и уверен да је његова функција органски повезана са напретком друштва и моралним подизањем народа, штедионички чиновник вршиће одушевљено улогу пропагатора идеала штедње и уносиће у свој прегалачки рад, сву своју добру вољу и стручну способност. Овако високо схватање штедионичког позива учиниће, да ће ступити у тешњу сарадњу и другарске односе не само сви намештеници и чиновници појединачне штедионице него ће и саме самоуправне штедионице у нашој земљи створити и изградити једну радну и идејну заједницу. Тако ће се, у етапама, с једне стране развијати наше штедионичтво као скуп алтруистичких и социјалних новчаних установа, а с друге

ће се образовати кадар специјалних чиновника који ће бити носиоци идеје штедње — темеља моралне снаге и привредне самосталности народа.

Поред закона о штедионицама, који ће нам дати правну и организаторску подлогу за стварање штедионица као посебног типа новчаних завода, вршиће дакле васпитање и спремање штедионичког особља у духу и схватању изложених идеја пресудну улогу при изграђивању наше југославенске штедионичке идеологије.

Службеник који ће веровати у социјални смисао свога позива биће свестан своје дужности у правцу васпитавања народа, упућујући га неуморно на потребу штедљивог господарења. Кроз сав рад правог штедионичког чиновника треба да провејава његова тежња за остваривањем идеала комуналне штедионице као опште корисне, социјалне установе, којој није коначна сврха зарада него „да у колективном добру тражи услове свога просперитета“. За разлику од банкарског чиновника, који је само послован човек, чиновник штедионице, који је схватио замашјај свога позива, испољаваће у свакој прилици своју штедионичко-политичку оријентацију.

Код нас се још није изградио овај посебан тип чиновника који одговара савременој штедионичкој служби. Како није постојала ни нарочита штедионичарска идеологија, нису се досад тражиле ни посебне квалификације за чиновника комуналне штедионице. Сада, када смо, благодарећи настојању Савеза, кренули путем свесног, идеолошки одређеног штедионичког рада и организовања, неминовно је потребно да посветимо посебну бригу стручном одгајању нашег особља. Не смета, што су наши чиновници прешли у службу штедионице било из банковних завода било из општинске или које друге службе. Све њих треба сада да придобијемо за једно идејно схватање њихове службе и да им дајемо подстрека да удесе свој рад и своје научно спремање према функцији коју имају штедионице у привреди као сабиралишта народних приштедња.

Као и у свима другим смеровима јединственог организовања штедионичког живота, ми се налазимо и у погледу просвећивања нашег чиновништва на почетку рада.

У другим земљама где су јавне штедионице далеко изграђеније и врше пресудан утицај на народну привреду, проблем васпитања и образовања специјалног штедионичког чиновништва стално је на дневном реду и истиче се као централно питање не само за саме службенике, колико за будућност штедионица уопште. У Немачкој, класичној земљи штедионичтва, израђен је цео систем наставе за штедионичко особље, почевши од стручних предавања, чиновничких просветних састанака, годишњих течајева и савез-

них школа за штедионичку струку до курсева за даље стручно васпитање и оспособљавање виших штедионичких чиновника за водеће управничке положаје и коначно до научног института за комуналну штедионичку и кредитну службу. Тамо је познавање организације штедионица и њиховог пословања ушло и у наставу на трговачким школама и академијама, као што се о њима предаје и на високим школама. — У Чехословачкој су исто тако под вођством агилног братског „Сваза чсл. спорителен“ организовани стални годишњи течајеви за научну и практичну спрему штедионичких службеника. И тако се редом у свим напредним државама води велика брига око образовања штедионичког особља, које се мора трудити да стиче и допуњује своје знање у интересу успешнијег вршења веома разгранате штедионичке службе. Путем свих ових просветних установа и течајева чиновници имају прилике да прошире своје знање у свим подручјима науке, која их могу интересовати као штедионичке функционере.

Предавања обухватају разне предмете из области банкарско-техничке струке, књиговодства, трговачког, меничног, чековног и грађанског права, затим из националне економије и њеног учења о суштини новца и техници новчаног промета, о кредиту, тржишту капитала, коњукутури итд. те коначно из области правне организације и пословања комуналних штедионица, њихових савеза, те свим предностима и облицима савезног организованог рада. Сувишно је напоменути да није у том наставном плану занемарена комунална политика и привреда те комунална финансијска и кредитна техника. То је огромно и врло широко поље знања, које је овде оцртано у најкрупнијим обрисима. Чиновник, који хоће да савлада сву ову материју, упућен је у првом реду на самог себе, на сопствени драговољни студиј, те да поступним, систематским и непопустљивим радом постигне потребно стручно знање. То је главни услов и почетак озбиљног рада свугде, па и тамо, где иначе постоје обилне могућности учења и специјалног штедионичког образовања у нарочитим школама и курсевима. Код нас не преостаје нашим свесним и амбициозним чиновницима друго до да узму своје даље оспособљавање сами у своје руке. Али је, ипак, првенствена дужност нашег Савеза самоуправних штедионица, да се појачаним прегнућем посвети образовању и стручном одгајању штедионичких службеника.

Можда би се могли и код нас, као код неких иностраних штедионица, завести обавезни повремено састанци чиновника, на којима они у присуству директора и шефова слободно измењују мисли о актуелним привредним и комуналним проблемима, који засецају у интересе и задатке штедионица. Ова

би. Установа, без сумње, била од велике користи за нас, јер би се путем заједничког претресања разних питања из штедионичког света, постепено почело формирати једнако посматрање појава у области наше струке, како га диктује идејни принцип штедионичког рада.

И поводом Светског дана штедње могли би се чиновници привући на активну сарадњу. Савез би пре свега морао ставити у дужност својим члановима да на дан Светског дана штедње приреде посебна предавања за чиновнике и њих упознају са циљевима међународног покрета за пропаганду штедње. Способнији и интелигентнији чиновници би могли и изравно учествовати у том раду, било публикавањем стручних чланака у локалној штампи било предавањима на Народном универзитету и у разним установама.

Други напор Савеза у том циљу било би што скорије издавање једног Приручника као упута у све гране пословања самоуправне штедионице, и њене правне основе и главне задатке. Овакво је дело потребно у првом реду за наше службенике, али и за оне наше функционере којима се у смислу наших правила поверава управљање нашим заводима. Приручник би битно и много допринео једнаком схватању задатака наших штедионица, једнообразности њеног пословања, истоветном образовању штедионичког особља и јачању сарадње и солидарности како међу самим штедионицама тако и међу њиховим чиновницима.

Савез штедионица би, даље, морао утицати на своје подручне, нарочито старије и организованије штедионице, да за извесно време пристану на *измењивање одређеног броја чиновника* из разних штедионица, како би се на тај начин дала истима прилика, да се усаврше у свом практичном штедионичком раду, упознају са новијим техничким уређајима, савршенијом организацијом извесног пословног огранка итд. Тиме би се много помогло настојање чиновника са бољим оспособљењем за штедионички позив и употпуњавањем свога знања.

Израђивањем разних директива, односно организовањем просветних течајева за чиновништво већих штедионица, евентуалним достављањем умножених предавања из штедионичке струке, прописивањем Правилника за полагање чиновничких испита из најважнијих штедионичких материја, те давањем подесних сугестија у циљу васпитавања и просвећивања штедионичког чиновничког подмлатка, могао би Савез да за прво време, док се јаче не развије наше штедионичарство, надокнадити нашу оскудицу на подручју образовања нашег чиновничког кадра. А врло много ће се постићи, ако старешине приступе нашим чиновницима као сарадницима, с пажњом и разумевањем загревајући их за лепу социјалну дужност, коју им на-

меће штедионичка служба. Будећи у њима љубав за занимање и струку, изненадићемо се, како ће брзо они постати ревносни посленици у покрету за организовану штедњу, уносећи у народ занос и делотворни смисао за ову активност која је предуслов за стварање народног благостања. И ако, можда, изгледа да је превише и претерано захтевати све то од нашег младог Савеза штедионица, ово ипак није неостварљиво, када помислимо да имамо у земљи преко 60 одличних самоуправних штедионица.

При концу да истакнем још један врло важан моменат од кога зависи сав стварни успех и ефекат деловања штедионичког службеника, па и стручно најквалификованијег. То је питање, како је заштићен и регулисан његов положај. Од чиновника који има са толиком вољом и одговорношћу да врши своју службу може се очекивати потпуна преданост послу, *само ако се он морално осигура и материјално обезбеди*. Чиновник комуналне установе долази у непосредан контакт са грађанима свих друштвених редова па је често изложен јачој критици него који други службеник. Према томе ће такав чиновник моћи савесно и слободно према сваком заступати становиште које му императивно намеће интерес службе једино, ако му се одмах при његовом примању у сталност регулишу сви правни и материјални услови и односи његове службе. Његове припадности морају бити јасно и одређено одмерене. Само ће у том случају оне бити и морална гаранција за исправно и поштено вршење службе, те се чиновник неће доводити у положај да попустљивошћу или чак удварањем и каквом протууслугом на штету завода изради себи повољније материјалне услове. Савез би имао дужност да пружи, где је то од потребе, и *заштиту* штедионичким чиновницима улагањем свог моралног престижа и ауторитета код оних својих чланова, који неоправдано прикрађују или иначе оштећују своје чиновнике, а нарочито у случајевима кад чиновник изгуби поверење и наклоност својих претпостављених само с разлога, што није хтео да суделује код какве повреде статута, закона или интереса завода. Чиновник, коме је унапред регулисан положај и зајемчен не сме страдати, осим ако се огреша о своју службу, и биће увек толико морално јак, да ће заступати оно, што му савест налаже. Штедионички интереси трпе понајвише кад су чиновници поводљиви и карактерно слаби, а то су они редовно кад служе у заводима који им нису материјално обезбедили положај.

У земљама развијенијег штедионичтва Савези издају *шеме за припадности* штедионичког особља разних категорија и правилнике у којима су садржани услови за њихово намештање, аванзовање, регулисање њихових плата, пензија итд. Ми смо још

далеко од оваквог скупног регулисавања свих службених односа нашег особља али ћемо у заједничком решавању многих наших штедионичких ствари често наилазити и на питање правног и материјалног уређивања односа наших чиновника. Тако ћемо постепено стварати директиве и упуства у том правцу, на којима ће се једног дана моћи изградити и посебно право штедионичког чиновништва. Једно свакако стоји: да је задовољство чиновника главни услов за савестан, одушевљен и конструктиван рад. По готову је потребно да штедионице, које имају своју посебну мисију у народу и врше компликовану, многоструку и одговорну службу тако осигурају своје чиновнике, како ће радити у заводу као да раде за свој сопствени интерес, са активним, будним прегнућем, не долазећи никад у искушење и улажући сву своју личност у заводско деловање, од којег толико много зависи подизање радиности и целе привреде подручне градске територије па и саме државе.

То су од прилике захтеви које ставља време на наше штедионичке заводе и чиновнике. Развој наших штедионица условљен је тиме, да ли ћемо и у коликој мери успети да овим потребама удовољимо. Позив штедионичког човека је данас свестран те захвата у многе гране социјалног и економског живота грађана, но најглавнији импулс у штедионичком раду долази од спремности чиновника да предано служи народу и привреди. У овом настојању највише ће постићи ако буде увек држао на уму интересе улагача-штедише који ствара капитал потребан за живот и напредак привреде. Ако ово врело пресуши, замреће и целокупна привреда. Свесни оволике далекосежности њиховог животног занимања по интересе друштва и државе, чиновници самоуправних штедионица могу, без претеривања, да истичу етичку и социјалну страну свога опште корисног стварања у служби народу.

Д-р Милош Ђ. Поповић

Рационална помоћ социјално-слабијима члановима општине

Рационална социјална помоћ састоји се у томе, да се социјално слабијим члановима градске општине, са минималним сретствима, укаже помоћ и постигну највећи резултати. Према разним узроцима, разликујемо и разне врсте социјално слабијих.

У први ред долазе они који су за рад неспособни стално (инвалиди), или привремено (болесни) или су недорасли (деца) још неспособна за рад, или стари, који су такође неспособни за привређивање услед старости; те не претстављају никакав привредни елемент и падају потпуно на терет другима. Наше старање за њих треба дакле да буде управљено на то, да деца што мање умиру, и да што пре и што солидније буду спремна за привређивање, и да та њихова способност за рад и привређивање што дуже траје. Да се дакле смањи што више боловање и умирање пре времена, да буде што мањи број инвалида — хроничних и неизлечивих болесника, нарочито од туберкулозе.

У другом реду су социјално слабији они који су за рад потпуно способни и здрави, али који немају посла и због тога или морају да падају на терет другима, или су осуђени на гладовање и сваку другу оскудицу, услед чега чешће и теже оболевају и тиме постају неспособни и за рад и увећавају ону прву групу социјално слабијих.

За рационалну организацију комуналне социјалне помоћи исто су тако од важности и превентивне мере. Најбољи пример за ово даје нам алкохолизам. Познато је да наши радници по градовима највише страдају од алкохолизма и да је један од најважнијих задатака борбе противу алкохолизма, баш рад на сузбијању алкохолизма код радног света и градске сиротиње. Ако не предузимамо никакве мере за сузбијање алкохолизма, биће последица, један велики број алкохоличара услед оболења, неспособности за рад, преране смрти, душевних болести, разних изгреда и злочина, проституције, погоршања других болести, осиромашења, упропашћавања породичног живота, што све пада на терет градској општини и друштву, и стаје не само огромне суме новаца за њихово лечење и издржавање, судске трошкове, дангубе и друго, већ алкохоличари претстављају стал-

ну опасност за друге становнике чији живот сваког часа могу да угрозе.

Друго важно превентивно сретство су *здрави раднички станови*. Ништа горе не утиче на здравље, но што су нездрави, тескобни и влажни раднички станови нарочито без канализације. Они су непресушни извор разних оболења, а нарочито туберкулозе и тифуса.

Ако дакле градска општина, друштво и држава хоће рационално да указују социјалну помоћ својим грађанима, оне би у овом случају биле дужне да превентивним мерама сузбијају алкохолизам. Превентивне мере би биле разноврсне: Прво да помажу приватну иницијативу и организације које то већ добровољно и с највећим одушевљењем и вољом раде. На жалост, Београдска општина као и многе друге, наше градске општине, већ дуги низ година у своме буџету не уносе никакву помоћ друштвима трезвености, која би са сразмерно мало сретстава могла врло много да ураде — шире поуке, држе предавања, растурају летке, листове, брошуре, слике и раде на спасавању пијаница и њихових породица.

Друга мера за сузбијање алкохолизма била би да се помогне производња и потрошња безалкохолних пића и отварање безалкохолних локала (млекарника,¹⁾ здрављака, безалкохолних ресторана, итд. и у исто доба да се забрани отварање нехигијенских и у сваком погледу убитачних ракиџиница, бифеа, продавница „ужичких производа“ (ракије), смештених по подрумима и ћумезима на периферији па чак и у центру а које највише похађају радници и у којима остављају и последњу своју пару од злехудне и тешке зараде.

По општинској статистици, Београд попије око 15 милиона литара разног пића, зашта се изда преко 150 милиона динара. На сваког Београђанина долази дакле око 400 динара издатка на пиће. Само нешто већа количина потроши се млека, у вредности 30,000.000 динара или 120 динара на једног

¹⁾ Ово дана V југословенска Ложа гуттемплерска отворила је свој први млекарник за раднике при Београдском радничком склоништу.

становника. Значи да Београђани два пута више дају на алкохол него на млеко, које треба да буде главна храна, нарочито за децу.

Превентивне мере у погледу сузбијања алкохолизма, требале би у Београду да иду за тим, да се смањи потрошња алкохола и повећа потрошња здравих и корисних намирница, у првом реду млека, воћа и безалкохолних воћних производа. Због тога требало би ослободити ове намирнице од свих терета, да би и њихова потрошња могла да буде што већа. То би у исто време била не само корист по здравље грађана, већ и велика добит за народну привреду.

У погледу поправке станбених прилика сиромашних слојева, потребно је да се нађу средстава, најбоље путем једног дугорочног хипотекарног зајма за подизање радничких станова, који би имали да замене разне „маде“ (јатаган, пиштољ итд.), које не само што су ругло престонице, већ и легло сваке заразе и порока, те је крајње време да се приступи њиховом хитном решењу.

Овом приликом да наведемо, сугестије и предлоге и неколико установа које би претстављале сталну и рационалну помоћ.

Београдска општина помаже у главном сиротињу у виду бесплатне лекарске помоћи, лекова, и новчане помоћи у хитним случајевима или у виду сталне помоћи, много мање и ретко у материјалу (храни, дрвима и др.). Буџет за ову помоћ (санитет и социалну помоћ) износи 11,000.000 од чега долази половина на личне издатке, а цела сума претставља само 25-ти део од целокупног буџета. Бечка општина на пр. издаје читаву четвртину буџета за социално старање. Из овога видимо да је буџет социалног старања врло мали, а затим, да се посве *нерационално* троши, јер се на превентивне мере готово ништа не издаје, а оно што се даје као помоћ, даје се само у виду милостиње — у готову, и то без обзира да ли се даје болеснима или здравима, способним или неспособним за рад, *што претставља један од примитивних и застарелих облика социалне помоћи.*

Као стварна и рационална помоћ оскудном становништву београдском требало би да буде организација *јевтине исхране*. Поводом тога питања чињени су више пута предлози за *заједничко снабдевање* животних намирница, или бар раздавање *помоћи у виду намирница*, или другог потребног материјала. И у овом случају морамо водити рачуна о врсти оних, којима се указује помоћ. Стварна помоћ болеснима и неспособнима за рад једино се може указивати у виду новча-

не или друге помоћи, а свима осталим који су за рад способни мора се наћи други начин помоћи који би био за човека и достојнији и ефикаснији. Давно су прошла времена кад је могао свако, ко је хтео да ради, наћи посла, и кад се могао сматрати за лењог и порочнога сваки беспослен.

Обе ове врсте помоћи: материјална помоћ и упослење, могу најбоље да се изведу заједничким путем. Али пошто заједничка свест београдског становништва није ни изблиза толико развијена да може сама узимати иницијативу, потребно је да Београдска општина бар једним делом помогне заједничком организовању, на тај начин, што би и сама остала задруга са већим улогом, који би се могао скупљати у виду „заједничког приреза“ свих грађана, јер за један обиман заједнички посао потребан је велики капитал и кредит.

У исто доба требало би да се све заједничке организације ослободе или бар мање оптереће таксама и трошаринама, што би само допринело помагању и развијању заједничког покрета. У сваком случају, ову заједничку акцију требало би спроводити у вези и споразуму са главним савезом С. З. З. а нарочито са произвођачким задругама.

Исто као што се може вршити снабдевање сиромашних слојева заједничким путем, исто тако може се спроводити и лечење и снабдевање лековима путем здравствених задруга. На тај начин, не само што би се најбоље указивала лекарска помоћ оним који су највише потребни, већ би и питање незапослености београдских лекара или бар неравномерног упослења и награда лекарских могло се повољно решити.

Али најважнија и најкориснија установа и начин за указивање помоћи способним и незапосленим члановима општине биле би *општинске заједничке радионице* које постоје у свима већим градовима у Европи и у којима раде сви они који немају посла и којима се на тај начин указује помоћ место да им се дели милостиња. Овакве радионице, (кројачке, обућарске, столарске, плетарске, шиварске итд.) као и предузимање других радова а нарочито зидарских служиле би у првом реду за сиромашне грађане, и на тај начин их помагале да могу најповољније задовољити своје потребе.

*

Ова тако важна питања и реформе не би требало да се скидају с дневног реда све докле, док се не нађе најповољније решење за њих. А дужност је не само Београдске општине већ и свих њених грађана да сарађују на њима.

Љубомир Нинић, новинар,
секретар О. г. Београда

Милостиња или друштвена обавеза?

Било је срећних времена, када је милосрђе појединаца било довољно да у неколико ублажи беду оних који својим радом нису били у стању да себи обезбеде и најскромнију егзистенцију. Број таквих бедника није био велики и зато је њихово збрињавање претстављало најмању бригу државе и општине. Али су се времена променила и број невољника после рата нагло је порастао. Њихове потребе постале су толике, да милосрђе није више у стању да их све подмири. И из те потребе појавила се друштвена обавеза. Са терена хришћанског самарићанства прешло се на терен позитивног законодавства и еванђелске догме уступиле су место позитивним, императивним законским одредбама. Друштво је дошло у положај да се у интересу своје безбедности и мирног и правилног развоја мора свим силама борити против беде својих невољних чланова.

То старање главна је брига свију режима у свету, били они демократски, фашистички, или засновани на неким широким пуномоћјима на које врсте. Немачки канцелар г. Адолф Хитлер, у своме говору академској омладини и школској деци истиче, да ће његова странка као прву тачку наставног програма научити немачку децу, да онај који нема посла има права на живот и да је прва дужност сваког детета да таквог бедника помогне. Италијански председник владе г. Мусолини, посвећује велики део свога старања питању беде. Материјално благостање појединих чланова друштва претстављено је по његовој замисли у облику круга и они који су на периферији круга у најгорем су положају, али је савремено социјално старање посвећено томе да се баш њима помогне у првом реду. У исто време финансиски диктатор г. Рузвелт, говорећи о истом питању, залаже се за подизање општег благостања, првенствено оних који су у беди.

Буџет Париске општине показује још јаснију слику докле се отишло у томе старању. Половина стварних расхода овога буџета троши се на социјално старање. Буџет Париске општине износи око 2,5 милијарде франака. Половина од тога иде на отплату ануитета разних дугова, а 1,200.000.000 франака износе стварни расходи. Од тога, преко 600.000.000 фр. иде на социјално и здравствено старање (око 1,800.000.000 динара).

На неупослене раднике даје се годишње сума од преко 600 милиона динара; помоћ старцима, болеснима и неизлечивима 560 милиона динара; на помагање и заштиту деце 200 милиона динара итд.

И наше општине, нарочито великоградске, све више подижу помоћ невољнима на степен једне друштвене обавезе. Милосрђе, које се испољава у добровољним прилозима, све више показује своју недовољност у данашњим данима. На последњем конгресу градова у Новом Саду, дати су о томе детаљни реферати и изношени су неки врло интересантни примери. Претседник једног града навео је пример једног богатог трговца из свога града, који је, мада најбогатији у томе месту, за исхрану беспослених радника подарио неколико килограма пиринча. Још неки примери изнети су у томе смислу, што је нагнало многе градске општине на завођење „социјалног приреза“, намењеног искључиво за помагање невољника и неупослених. Од њега су ослобођени сви они који падају на терет општине да их помаже, док је на остале редове прогресивно распоређен, тако да свако допринеси сразмерно својој материјалној снази. Тако су, како они веле, све оне добронамерне жене које се баве прикупљањем добровољних прилога, поштеђене од непријатности да буду одбијене тамо где би требало стварно да буду примљене са предусретљивошћу, и да примају од економски слабијих, али увиђавнијих грађана, оно што они с тешком муком дају.

Кад је реч о социјалном старању у Београду, мора се имати у виду да се ради о једном до скоро неизграђеном граду, који на својим леђима носи краткорочне зајмове за своје брзо изграђивање последњих година. Мада би буџет наше Престонице морао и требао бити много „социјалнији“, пођ данашњим приликама тешко је донети какво побољшање путем повећавања кредита, из простог разлога што се те суме не би имале откуда узети. Остаје једино пут рационалности употребе оних сума са којима се у те сврхе у буџету располаже, као и оних сума које се добијају путем добровољних прилога. Ако би се на неки начин успело да краткорочни дугови петворе у дугорочне, могло би се помишљати да се пође путем осталих великих градских општина у земљи у

завођењу „социјалног приреза.“ Иначе остаје једино пут најкорисније употребе расположивих кредита.

Пре свега треба расправити питање давања новчаних помоћи и *уклонити све оно што би личило на милостињу*. Јер, дељење новчане помоћи има код нас још увек онај свој првобитни карактер, који је имало у првим својим данима. Дошло се до тога да су извесни људи створили од тога као неку професију. Очекују само дан када ће Отсек за помагање сиротиње примити новац, па да напуне ходнике молећи за помоћ, која у већини случајева не износи више од 20 динара. Тај се новац истог дана потроши у оближњим бифеима и чека се нова помоћ. Тај новац у 90% случајева бачен је новац и ни из далека није постигао своју праву намену!

Да би се са тим новцем постигли жељени резултати, најбоље је знатно повећати суму одређену за исхрану сиротиње. Управо би сума од 100.000 динара била довољна за овакве врсте помоћи, док би се сума од 800.000 динара, предвиђена у буџету за помоћ сиротињи у новцу, много корисније употребила у кујнама, где би сви, којима је стало до помоћи и којима је она неопходна, могли добијати свакодневно храну у данима оскудице и неупослености. То већ не би била милостиња. То би већ било испуњавање једне друштвене обавезе на један достојан начин од стране добро организованог друштва.

Друга мера, ако се не дође до „социјалног приреза“ већ се остане при данашњем систему прикупљања добровољних прилога, било би пребацивање свих тих прихода на помагање сиротиње опет у природи, било у храни по појединим кујнама, било у хлебу или дрвима. Божићна помоћ организована је у погледу делења до савршенства и више се гаранција не може тражити, *али она сама по себи претставља једну застарелост, крајњу нерационалност и донекле хипокризију*. Са новцем који се добија као добровољни при-

лог, као и са оним који Београдска општина само доприноси, могле би кујне за исхрану сиротиње функционисати целе зиме. Јер ако се на име Божићне помоћи изда око 700.000 до 800.000 динара, онда се са тим новцем, према ценама једног obroка, може добити око 300.000 obroка топле хране, а то је довољно да се сва београдска сиротиња може хранити непркидно скоро три месеца.

Трећа мера била би концентрација, још јача, свих хуманих друштава, њихово пре-групписавање, рационална употреба свих средстава са којима располажу и упрошћавање и редуцирање свих њихових административних и уопште режиских трошкова. Ми са мало сретстава имамо много хуманих друштава. Велика већина толико рамље, није у стању да испуњава намењене циљеве, да би била права благодет и за њих и за друштво да се некако групишу и тако створе јача сретства. Јер општина не види велике користи од друштава која се још нису честито ни формирала, а већ су јој пала на врат. Труд свих тих племенитих особа био би много кориснији под повољнијим условима за рад.

Са ограниченим материјалним сретствима, Београдска општина мора из свога социјалног старања избацити све оно што би излазило из оквира њених строго утврђених практичних циљева, као и све оно што би носило карактер *милостиње*. Пошто новчана помоћ која се даје сиротињи не може бити таква да омогућава какву било егзистенцију, она неминовно има карактер *милостиње* и потребно је заменити је *дељењем хране*. Довољна ће бити карта да је неко неупослен или без сретстава за живот да би се могла примити храна по општинским кујнама. Тиме ће се ипак у већој мери сачувати *достојанство* оних који су приморани да такву врсту помоћи примају, а *практично дејство* такве помоћи биће далеко веће. То ће бити не *милостиња* већ испуњавање једне *друштвене обавезе*.

Д-р Божидар Р. Петровић, држ. хемичар

Проблеми сузбијања сифилиса у Београду

II

Пре извесног времена донет је и дефинитивно изгласан у Народној скупштини и Сепату нови Закон о сузбијању заразних полних болести. Главне одлике овог закона јесу: аболиција регламентације, затварање јавних кућа, затим обавезно лечење свих оболелих од венеричних болести, строго кажњавање оних оболелих који се не лече, преглед мушкараца пре ступања у брак у погледу оболења од полних заразних болести и, што је од највеће важности, завођење специјалних мера за превентивну заштиту и сузбијање венеричних болести, као што су: сексуално обавештавање и васпитање омладине и пропаганда код најшире масе становништва ради превентивне борбе противу венеричних болести. Исто тако, овим се законом предвиђа истраживање извора заразе венеричним болестима, да би се на тај начин што више допринело њиховом сузбијању.

Овај закон, као што се из горњег излагања види, односи се нарочито на оне заразне венеричне болести, које се шире конгениталним путем.

Нас овде, међутим, интересује проблем преношења, ширења и сузбијања полних болести есктрагениталног порекла па и сифилиса — дакле оног сифилиса, што се преноси и шири наивним путем из рђавих навика специјално градског становништва и његове необавештености о томе, какве се све опасности крију од могућности заражавања венеричним болестима а нарочито сифилисом и у обичном животу, код упражњавања разних заната и привређивања.

Да би се допринело што ефикаснијој превентивној заштити и борби противу заразе и ширења полних болести наивним путем, ми смо у првом делу овог чланка под горњим насловом (а у броју 9 нашег престоничког часописа од септембра 1933 год.) изнели и побројали низ разних околности, код којих су дате могућности за „наивно” али исто тако опасно преношење и ширење полних болести, нарочито сифилиса.

Као што је разумљиво, извор заразних полних болести, па и сифилиса, и овде је ин-

директно првобитно конгенитално заражено лице, које затим неизлечено, залечено или као клицоноша ма и несвесно преноси и шири ову опаку болест.

У првом делу нашег чланка набројане су могућности заразе и ширење полних болести наивним путем, нарочито с обзиром на често поновно јављање залеченог сифилиса као и на постојање имуних сифилистичара клицоноша, који су у стању да и даље сеју заразне клице, чини овај проблем сузбијања сифилиса нарочито тешким у градовима ниске хигијенске културе, посебице у градовима са пауперизираним становништвом, и налаже нам зато да до детаља употпунимо, размотримо и упозоримо на све случајеве, где су дате прилике и могућности да се преноси и шири ова страшна социјална болест. Јер као што и раније рекосмо, *само истрајна систематска превентивна санитарна борба у свима правцима противу ове опште немани човечанства може нас повести сигурном успеху. А у овој борби прву реч и акцију треба да воде градски комунални санитети и отсеци јавне хигијене.*

Ово наше настојање у проналажењу и упозоравању на узроке екстрагениталне заразе полним болестима императивно нам налаже и сам нови закон о сузбијању полних болести, чија је такође једна од најглавнијих одлика: свестрана и најшира превентивна борба санитарним, пропагандним и социјалним мерама, у циљу уклањања и сузбијања венеричних заразних болести.

У првом делу нашег чланка упозорили смо на неопходну реформу коју неодложно очекује садашњи начин вршења обреда светог причешћа наше Српске православне цркве, то јест реформу садашњег начина давања светог причешћа свима вернима из једног истог путира, једном истом кашичицом и брисања уста свима вернима после примљеног причешћа једним истим убрусом, што по нашем мишљењу апсолутно није без замерке са здравствено-социјалног гледишта, нарочито у погледу пренашања заразних болести, које се преносе непосредно додиром или посредно путем додира устима и дахом овлаженог предмета, као што су болести: ангина, грип, дифтерија, шарлах, туберкулоза, па и сифилис у случају сифилитичних раница у устима, грлу, па макар оне биле и залечене.

¹ У Види I део ове расправе у „Београдским Општинским Новинама” бр. 9/1933, страна 570.

Да се суштина светог причешћа као таквог не би ипак мењала и да би овај црквени обред и са здравственог гледишта у сваком погледу био исправан, овај би обред требало у толико предругојачити, што ће ипак сваки верни хришћанин православне цркве добити освећено вино из једног истог путира, само сада сваки појединац другом лажичицом, тј. лажичицом која је већ употребљавана али пре нове употребе прокувана у кључалој води, затим пажљиво опрана чистом прокуваном водом па просушена на чистом месту. У градовима, као Београду, где има чисте водоводске воде, прање кашичица се може вршити и том свежом водоводском водом. У случају бунарске чесмене воде, треба употребљавати само прокувану воду.

За потребе оваквог са гледишта строге хигијене потпуно исправног причешћивања, требаће међутим не 1 или 2 кашичице већ 50 комада па и више, с обзиром на мноштво људи, нарочито ђака при причешћивању у првој посној недељи великих постова пред светле хришћанске празнике.

Имајући у виду факат да је код наших основних и средњих школа причешћивање ђака обавезно, ми не можемо овом приликом пропустити а да не укажемо још једном на неопходну реформу вршења причешћа у смислу горњег излагања. Ако се у најскоријем времену не би усвојила ова хигијенска реформа чинио би се један грех много тежи и већи него 90 % грехова из црквеног индекса.

За бољу илустрацију овог питања нека се помисли само на случај једне редње (ако не и епидемије) на пример заразне болести дифтерије код деце, код које су деца по прездрављењу више недеља клицоноше дифтеричних бацила у грлу. Таква једна редња, подпомогнута оваквом нехигијенском поделом светог причешћа, имала би тешких, судбоносних последица по будућност наше школске деце. Овде не треба заборавити и на често тешке последице и компликације од дифтерије (шарлаха и сл.), које могу проузроквати и доживотне физичке мане и слабости. Осим тога, и трошкови око лечења ове опаке заразне болести велики су и у овом економски тешком времену могу довести до задоцњења лечења, што може бити фатално по живот деце у случају дифтерије, где за сваки дан задоцњеног лечења проценат смртности прогресивно расте...

Један врло рђав и нездрав обичај код нашег београдског становништва, а нарочито оног хигијенски непросвећенијег на многољудој периферији, јесте љубљење у уста са њиховим најближим рођацима, затим при честитању ступања у брак, после венчања у цркви, при одласку на пут, честитању славе итд. итд.

С обзиром на наша ранија излагања у погледу пренашања заразних болести па и сифилиса путем љубљења у уста, јасно је да овај начин честитања и поздрава апсолутно треба сузбијати, па макар и присилно, законски. Просто руковање при честитању пригодно разних празника и свечаности потпуно је довољно и хигијенски куд и камо умесније.

Најзад, ради допуне низа конкретних примера и начина, који пружају могућност заразе сифилиса, изнетих у првом делу ове наше расправе, напоменућемо још два три.

Свакодневно се види на београдским трамвајима, како општински кондуктер који издаје трамвајске карте, лизне или пљуцне на прсте када кида туамвајске карте и затим их даје грађанству, које их мора за време вожње чувати ради контроле. Истина, код извесног броја кондуктера налази се на кајишу о прсима и једна порцуланска теглица (од какве помаде) са влажним парчетом сунђера у њој за влажење прстију при кидању карата. На тај начин је код те неколицине београдских трамвајских кондуктера бар донекле поможено принципу јавне хигијене, али се ипак кондуктер често заборави па из навике опет лизне или пљуцне на прсте, што смо се једнога дана вршећи једну малу анкету кроз све београдске трамваје, лично уверили у скоро 90% случајева!

С друге стране пак познато је да је свако влажно место па и онај влажни сунђер у теглици, врло погодно за скупљање и пребивање разних па и заразних бактерија на пр. у времену редњи грипа, ангине, и др. заразних болести. Бактеријама и у опште микроорганизмима преко је потребна за њихов живот и множење влажна средина. Влажан сунђерчић у теглици код наших трамвајских кондуктера је као поручен за пребивање свих могућих заразних бактерија.

Из ових разлога сматрамо, да је целисходније и по опште здравље београдских грађана боље да кондуктери, који наплаћују и издају карте за вожњу на београдским трамвајима и аутобусима, употребљавају при одвајању и кидању трамвајских карата са свешчица обичну гумену хрпаву навлаку на незарезаном крају оловке, која навлака за ову сврху не мора да се влажи и врло лако одваја поједине листиће са књижице, док се, на пример, самим зарезаним делом оловке може прецртавањем да ништи билет, превлачећи ону станицу на билети где се респективни путник попео на трамвај.

Овакав начин одвајања и издавања трамвајских карата од стране кондуктера на трамвајима и аутобусима лично сам видео у Берлину и налазим да у сваком погледу одговара савременим прописима хигијене, те би исти требало обавезно завести и на београдским комуналним саобраћајним сретствима, трамвајима и аутобусима.

Немање је рђава и нездрава навика код наших београдских приватних, самоуправних и државних административних чиновника, да при прегледању и разматрању разних аката и досијеа, судских и других, пљувачком влаже прсте при превртању листова.

Није потребно много памети па увидети, да се и овде ствара прилика за преношење заразних болести на пример у случају сифилистичних раница у устима па и залечених или код других заразних и хроничних болести као што су туберкулоза, ангина, грип, и друге.

Кад се има на уму да многа акта и досијеи пролазе до дефинитивног решења често кроз десетину и више разних руку виших и нижих чиновника, тек се онда да наслутити шта може учинити пљувачка са раницама у устима, па и ако је залечени сифилистичар, или пак хронично туберкулозног чиновника, који годинама животари и пључка заразне клице сејући несвесно своју неизлечиву болест на своју ближу или даљу околину.

Једна превентивна заштита од сличних зараза појединих, ближих и даљих чиновника и сарадника на разним актима јесте, да се сваки било приватни или државни чиновник безусловно одвикне од влажења прстију пљувачком при раду са актима. Ово нарочито важи и за све врсте благајника у приватним, самоуправним или државним институцијама, који врше наплате и исплате новчаницама, које обично најпре пребројавају влажећи прсте најчешће пљувачком што је у опште штетно по опште здравље, па самим тим и хигијенски недопуштено.

*

* * *

Као што је познато даље, најглавнији извор заразе венеричним болестима је ипак тајна проституција, коју је апсолутно немогуће контролисати.

Највећи део проститутки, било јавних или тајних, лиферују у Београду женска деца, која су услед бедних економских прилика и рђавог васпитања од родитеља напуштена, затим ванбрачна незаштићена женска деца која често допадну и у експлоататорске руке извесних људи, који поседују нарочите јазбине „белог робља“ на периферији Београда, а друга пак женска деца под видом прошње и тражења рада у ствари нуде своје тело за парче хлеба.

Често се у Београду и дан дањи виђају женска деца, коју несавесни експлоататори, били они родитељи или не, уче и гоне да просе и траже милостињу по београдским улицама, кафанама или ресторанима. Ово та несрећна деца врше под претњом батина, да би својим експлоататорима донела новаца за дуван и ракију. Оваква женска чељад поставши неминовно тајне проститутке, преносе и шире у главном заразне полне болести.

Према томе, стварање проституције од напуштене и незаштићене женске деце јесте једна тешка социјална појава и нашег београдског друштвеног живота, што је криваца индолентности и себичности нашег данашњег друштва, морално угушеног нездравим и тешким економским приликама. Зато то исто друштво са својим разним приватним и самоуправним комунално - социјалним установама треба а и дужност му је, да настоји свим силама да нађе материјалних средстава, како би сву напуштену и залуталу женску децу свих категорија узело у заштиту и спасло од сигурне моралне и физичке пропасти. Спасевајући и заштићујући ову децу од неминовне пропасти, градска општина у исто време врши и најбољу превентивну борбу у циљу сузбијања заразних венеричних болести.

Поред државних и приватних установа за ову сврху на првом месту је овде дужност Отсека за социјално старање и јавне хигијене Београдске општине, да морално а нарочито материјално потпомаже сваку искрену иницијативу и рад у циљу заштите и васпитања напуштене, поклизнуле и залутале београдске женске младежи, која се сретa на свима забаченијим „сокацима“ београдске периферије.

Београдска општина мораће да посвети већу пажњу преко свога комуналног Уреда за заштиту деце свима приватним акцијама на дечјој заштити, и да их много више материјално помогне него што је то до сада чинила. На тај би начин сва друштва још јаче повећала своју племениту акцију. Тако би се, на пример, београдском Друштву за заштиту девојака дало материјалне могућности да има своју сталну полицију — женске агенте, који би крстарили по Београду, на јавним трговима, по улицама са нарочито живим саобраћајем, на железничкој станици и тражили би и проналазили женску децу, којој је заштита потребна, коју би даље упућивало друштво у користан и добар живот.

Овакви агилни женски агенти били би Друштву заштите девојака од неопходне и неоцењиве користи не само по заштиту напуштене деце већ и зато, што одвраћају и спасавају сигурне будуће тајне проститутке, које су у Београду најглавнији извор венеричних болести, па и сифилиса.

Поред свих горе наведених мера у сврху сузбијања полних болести у Београду, неопходно је потребно организовати целосходно и унапред планом утврђено сексуално обавештавање омладине, како мушкараца тако и женскиња, најбоље од стране лекара-хигијеничара Београдске општине и по свима могућним средствима, која за ту сврху стоје на расположењу, као: јавна хигијенско-сексуална предавања уз припомоћ zgodних, нарочито спремљених пропагандистичких фил-

мова са што очигледнијим представљањем нарочито штетних последица нездравог и у последње време јако развијеног перверзног сексуалног задовољења; затим установљење сталне хигијенско-анатомске изложбе препарата и мулажа разних случаја обољења од полних болести и њихових страшних последица итд.

Сексуално целисходно обавештавање треба да се протегне и код београдске одрасле средњешколске, стручне и универзитетске омладине, код одраслих ученика трговачко-занатских школа, а затим и за остало београдско грађанство мушко и женско, нежењено и ожењено, неудато и удато.

Имајући у виду често веома тешке последице венеричних болести, нарочито сифилиса, по наталитет, нараштај и генерације, још уз то да постоје и тако звани имуни сифилитичари клицоноше, који су за себе

здрави али су у стању друге да заразе овом тешком социјалном болести, потребно је још једном најозбиљније нагласити потребу сексуалног обавештавања не само најширих маса београдског грађанства, већ исто тако обратити нарочиту пажњу на систематско и свестрано хигијенско просвећивање београдске деце, младежи и грађанства уопште.

А ово су основне дужности одељења комуналне хигијене и санитета О. г. Београда, које он још ни до данас није почео да врши.

Људски савремени живот је јако компликован и свако опште социјално и здравствено дегенеративно зло може се сузбити само, ако се у исто време и на свима фронтима буде водила плански утврђена превентивна борба, инспирисана и руковођена надлежним градским комунално-санитетским институцијама.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

А. Б. Херенда

Незапосленост интелектуалних радника и чиновника у Београду

Интелектуални радници деле се у две групе:

1. Интелектуални радници у ужем смислу.
2. Интелектуални радници у ширем смислу.

Под интелектуалним радницима у ужем смислу подразумевају се она лица, која имају највишу универзитетску или стручну школску спрему за интелектуалан рад.

Под интелектуалним радницима у ширем смислу подразумевају се сва она лица, која, без обзира на висину својих школских квалификација, раде у виду сталне професије изван канцеларијско-административан посао као чиновници државних, самоуправних или приватних институција.

Интелектуални радници у ужем смислу

Интелектуални радници у ужем смислу, по завршетку студија упућени су код нас на упослење:

1. Или у државној, односно самоуправној служби;
2. Или у слободним професијама;
3. Или у приватној служби.

Пре рата, као и после рата, главни део лица са највишим школским квалификацијама упосљавао се у државној и самоуправној служби. Држави и самоуправним телима већих градова били су такви чиновници потребни, а и њима је државна или самоуправна служба највише конвенирала. Од после рата па све до 1928 године тај однос пријема интелектуалаца у државну или самоуправну службу и њихове понуде био је сасвим нормалан, те готово није било случаја да је интелектуалац тражио такву службу, а да је није добио. Од 1928 године овакво намештење постало је знатно теже. Али ипак, све до 1930 године, интелектуалци са највишим школским квалификацијама успевали су да добију места у државној и самоуправној служби, која су њиховој спреми орговарала.

Овај однос од 1930 године на овамо нагло се мења. Понуда постаје много већа од тражње. На то су утицали многи фактори, о којима ће доцније бити речи.

Друга, мања група интелектуалаца са највишим школским квалификацијама, посвећивала се слободним професијама. То су били самостални лекари, адвокати, инжењери, новинари. До почетка кризе било је тешко

рећи која од тих професија боље пролази. Данас, врло је тешко рећи која од њих горе пролази. Изјаве појединих комора и удружења, у којима су окупљене ове групе интелектуалаца, као и изјаве појединаца, о којима је у последње време било доста говора у београдској штампи, најбоље показују да настала тешка и врло озбиљна науперизација ових друштвених интелектуалних редова, а да би привил нових снага у те редове био свакако катастрофалан.

У последњу групу интелектуалаца са највишом школском спремом спадају они, који су налазили упослење у приватним предузећима, трговачким и индустријским. Треба нагласити, да су ову врсту упослења бирале и добијале баш најбоље снаге. Послодавци су од ових лица тражили не само одличну теоријску спрему, већ и најбољу практичну примену, савестан и напоран рад. У накнаду за то, послодавац је таква лица обилно награђивао, а то је и био главни узрок, који је многе најспособније интелектуалце одвео у приватне службе.

Данас се цео тај однос потпуно пореметио. Криза, која је погодила приватна предузећа, учинила је, да су многа уопште обуставила рад, а многа га свела на најмању меру. Интелектуалци упослени у тим предузећима, већином су изгубили места, а онај мањи број, који је остао, морао је да пристане на најтеже услове рада за минималне плате, тако да је данас њихов положај несравњено гори него ли положај интелектуалаца у државној и самоуправној служби.

На хиљаде и хиљаде молби интелектуалаца са највишим школским квалификацијама лежи данас по архивама београдских државних и самоуправних надлештва. Из дана у дан они обилазе канцеларије, чекају у суморним ходницима, прелиставају своје родословље, да би нашли неку родбинску везу са неком утицајном личношћу, која би њихову молбу поткрепила једном препоруком. А дотле архивска прашина молбу све више затрпава и безнадежност резигнације обузима толике младе и вредне људе, жељне да даду стварног и практичног доказа свог тешком мукотеченом знања.

Који су узроци утицали на постанак овако несразмерног односа између понуде и тражње запослења интелектуалаца у ужем смислу?

Већином чује се на то један одговор: „Хиперпродукција интелектуалаца”. Но, овај би се одговор више мање могао назвати крилатицом, док стварних узрока има више и знатно су компликованији.

Интелектуални радници у ширем смислу

Под интелектуалним радницима у ширем смислу подразумевају се, као што смо раније рекли, сва она лица, која, без обзира на висину својих школских квалификација, раде у виду сталне професије изван канцеларијско административан или стручан посао, као чиновници државних, самоуправних или приватних институција. У овај појам, који је много опширнији, улазе и интелектуални радници у ужем смислу, т.ј. лица са највишим школским квалификацијама.

Њихове стање не само што није боље, него, узевши уопште, још је теже од стања интелектуалаца у ограниченом ужем смислу. Цифре ће нам то показати.

Незапосленост интелектуалних радника и чиновника

У почетку ове зимске сезоне, то јест у октобру месецу 1933 године, према званичним извештајима Јавне берзе рада и Средишње управе за посредовање рада, било је у Београду, са преосталима из месеца септембра, 1012 пријављених чиновника без посла, и то:

мушких 790, женских 222. Свега 1012.

По струкама, незапосленост интелектуалних радника чиновника у ширем смислу, пријављених Јавној берзи рада и Средишњој управи за посредовање рада у Београду, кретала се овако:

Струка	Мушких	Женских	Свега
1. Пољопривреда и шумарство	8	—	8
2. Рударство	1	—	1
3. Прерађивање ковина	1	—	1
3. Индустрија стројева, струмената, апарата итд.	5	—	5
5. Индустрија дрвене и резбарске робе	1	—	1
6. Текстилна индустрија	1	—	1
7. Индустрија живот. намирница	2	—	2
8. Гостиничарско крчмарски обрт	2	—	2
9. Грађевинска индустрија	6	1	7
10. Трговачка струка	32	22	54
11. Саобраћајна предузећа	11	—	11
12. Сва слобод. звања (приватни намештеници)	720	199	919
Свега	790	222	1012

Међутим, у току месеца октобра, понуђен је рад преко Јавне берзе рада и Средишње управе за посредовање рада у Београду свега за 18 приватних чиновника, и то за 14 мушкараца и 4 жене.

12% незапослених интелектуалних радника у Београду

Крајња цифра незапослених чиновника може на први поглед да не изгледа сувише велика. Али, ако тај однос испитамо у процентима и у осталим детаљима, видећемо да је цифра и сувише велика.

Београд има 240.000 становника. Од тога, као способних за привређивање, одбивши децу, старце и жене домаћице, остаје, према статистичким подацима, око 100.000. На рентијере, тј. особе којима није потребно привређивање најамним радом, треба одбити просечно 5%, тако да нам остаје цифра од 95.000. Од ових просечно отпада на интелектуалне раднике у ширем смислу 25%, на трговце и самосталне занатлије 15%, а на раднике уопште (квалификоване, неквалификоване и намештенике) 60%. Број интелектуалних радника у Београду износи уопште, у округлој цифри око 25.000. Кад се од овога одбије још 10%, колико отприлике отпада на слободне професије, онда нам остаје у округлој цифри 22.500.

Интелектуални радници, кад остану без посла, врло се ретко пријављују јавним институцијама за посредовање рада и за помоћ незапосленима. Берзи рада пријављују се у најмањој мери, а нешто више Средишњој управи за посредовање рад. Но, морамо узети као позитивно, да се бар половина незапослених интелектуалних радника не пријављује ни једној јавној институцији. Онда се и цифра незапослених интелектуалних радника у Београду, према званичној цифри од 1012, мора повећати на преко 2000. Додајмо томе нови прилив интелектуалних радника, који сваке године излазе из београдских виших, средњих и стручних школа и који очекују рада; узмимо да је њихов број свега 500. Онда се цифра повећава на 2500. А то у процентима претставља око 12% незапослених интелектуалних радника у Београду. Да је ова цифра тачна најбоље доказује факат, што само у Београдској општини има преко 2500 молби за постављење чиновника.

Узроци незапослености

Незапосленост интелектуалних радника у ширем смислу стварају више фактора, а то су у главном:

1. Државни и самоуправни буџети, који, услед штедње, не могу више предвиђати нове персоналне расходе.

2. Криза у слободним професијама интелектуалаца, која с једне стране натерује мно-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

те из тих професија да траже упослење у државној и самоуправној служби, а с друге стране онемогућава нова упослења у тим професијама.

3. Криза у приватним предузећима, која натерује огромну већину приватно упослених интелектуалних радника да се, исто тако, за упослење обраћају државним и самоуправним установама и, с друге стране, исто такву немогућност нових упослења у тим предузећима.

4. Ранија послератна велика потреба у државном и самоуправном особљу, услед које су многи без потребних квалификација заузели у државној и самоуправној служби места, која им по теоријској спреми не би припадала, а закони и уредбе су им обезбедили та места као стечено право службе.

5. Прилив жена у јавне службе. Хиперпродукција интелектуалаца, по нашем мишљењу, остала би у основи својој само крилатица и не би могла уопште да се узима у обзир при оцењивању узрока незапослености интелектуалних радника, што ће се видети из даљег разлагања и објашњења горњих тачака.

1. Штедња у буџетима

Привредно-финансијске прилике приморале су Државу и самоуправе, нарочито градске, да кроз своје буџете спроведу принцип највеће штедње. Та штедња огледа се и у буџету персоналних расхода.

И тако, у новим буџетима нова места се не предвиђају, а извесна већ постојећа и упражњена, ако нису неопходна, не попуњавају се. Шта то значи? Значи, да се нова упослења у државним и самоуправним службама могу добити само у случајевима кад се извесно место упразни и само ако је то место неопходно потребно. Да ли ће се место упразнити случајно (смрћу, пензионисањем или оставком лица које га већ заузима) или насилно (отпуштањем), то је у овом случају ирелевантно. Тако је с једне стране постављена брана повећању персоналних расхода у томе правцу.

Но, с друге стране, ми имамо аутоматско повећање персоналних расхода, у облику повећања припадности лицима која су већ у служби и која, на основу закона, уредби или статута, стичу право на то (напредовања по степенима и групама).

Држава и самоуправа нису приватна предузећа, него високе социјалне установе, и њихово делање апсолутно мора да буде руковођено принципима социјалне правде и социјалних потреба.

Не би било социјално кад би држава и самоуправа отпустила своје старије и боље плаћене чиновнике, зато што се други, са

истим квалификацијам и способностима, нуде за исти рад по јевтинијој цени.

Али, социјална правичност би на сваки начин захтевала једно компромисно решење. Оправдано је да државни и самоуправни чиновник, који као почетник ступа у службу са заиста врло малим припадностима, у току даљег рада те припадности повећа. Али, није оправдано, у данашњим приликама живота и рада, да та повећања иду аутоматски, без икакве његове нарочите заслуге и нарочите способности.

Поред минимума егзистенције, који је чак сувише минималан за почетнике и ниже и средње чиновништво у државној и самоуправној служби, требало би исто тако максимирати границу стварних потреба код аутоматског стицања високих степена и група, а увести само одређене додатке на стварна виша звања, до којих ће појединци долазити или по својим способностима, или (што је неизбежно) по нахођењу и поверењу својих старешина, но с тим да и број тих звања буде максималан према стварним потребама и да им додатци припадају само док та звања стварно заузимају.

Данашњи Закон о чиновницима, на који се више мање ослањају и многи самоуправни статuti, састављен је у приликама које нису одговарале данашњим (без обзира на промене после 6 јануара, база за напредовање и припадности остала је иста као и у ранијем закону). Аутоматским и загарантованим напредовањем чиновника до великих припадности хтело се привући што већи број способних снага у државну и самоуправну службу, јер су се најспособнији, услед малих почетничких припадности, посвећивали слободним професијама и приватним службама. Данас је тај однос потпуно измењен и има велики број најспособнијих, који не само што желе и траже државну или самоуправну службу, него у њој виде своју једину егзистенцију.

Дакле, појављује се неопходна потреба измене Закона о чиновницима, а са њим у вези и персоналних одредаба самоуправних статута, на основу данашњег стварног стања у социјалном односу и у односу понуде и тражње упослења.

2. Криза у слободним професијама

Криза у слободним професијама натерује многе да те професије напуштају, јер немају више могућности егзистенције. И они су у данашњим приликама упућени да траже излаз у државним и самоуправним службама.

Социјални обзир захтева, да се овим лицима у оваквој ситуацији изађе у сусрет, у колико могућности дозвољавају. Не треба при томе заборавити, да се међу њима обич-

но налазе врло способни и да ће они, ступањем у јевне службе, унети ту и своју способност, и своје искуство, и своју навику за много већи и савеснији рад, него што се то обично у јавним службама улаже.

Али, није једини излаз нити једина могућност у томе, да се свима који не могу да егзистирају у слободним професијама да место у државној или самоуправној служби. Биле би потребне и друге социалне мере, које би многима од њих створиле даљу могућност рада и у слободним професијама.

Да адвокатском сталежу уопште иде врло тешко, ван сваке је сумње. Али, исто је тако тачно, да још увек има адвокатских канцеларија које, користећи се овим или оним околностима, раде одлично. Као помоћно особље у тим канцеларијама појављују се тако звани „адвокатски писари”. То су редовно лица без квалификација, чији је главни посао не само да пред надлештвима, те у судским и полицијским ходницима врбују клијенте за своје принципе, него да свршавају многе стварно адвокатске послове и интервенције по појединим јавним надлештвима у име адвокатске канцеларије код које су ангажовани. Против прве дужности ових лица, т. ј. врбовања клијената, принципиелно се не може изнети ништа. Али, против њиховог свршавања адвокатских послова у име адвокатских канцеларија свакако да треба одлучно устати.

Ову појаву могла би да спречи принудна одредба, да свака адвокатска канцеларија која упушта једног т.зв. „адвокатског писара”, мора да упусти и једног адвокатског приправника, т.ј. лице са правничким квалификацијама. С тим у вези требало би да буде и одредба, да се у јавним надлештвима, приликом свршавања адвокатских послова и интервенција, излази у сусрет само лицима која за то имају потребне исправе адвокатске коморе, без обзира коју адвокатску канцеларију заступају.

Могло би се приговорити, да би то још више погодило већ иначе погођен адвокатски сталеж, јер би им се, плаћањем приправника, наметнуо нови терет. Но, адвоката који, услед слабог посла, ради већ сам, то не би погодило. А онај који плаћа „писара” имао би да га замени квалификованим лицем. Још би се можда могло приговорити, да би се тиме једно лице упустило, али би друго остало без посла. Међутим, т.зв. „адвокатском писару” остао би увек његов први посао врбовања клијената, у чему би се, ако има за то способности, свакако одржао.

У оваквим случајевима би било врло вероватно, да ће они београдски адвокати, којима још послови добро иду, имати могућност да, осем приправника, запосле и друге своје колеге адвокате, који нису у могућности да се самостално одрже. У иностранству

је врло чест случај, да у извесној већој адвокатској канцеларији раде више адвоката са одређеном платом, а таквих случајева имамо и у нашим новим крајевима, где су такви адвокати, упуслени код других адвоката, познати под називом адвокатских пристава.

Стање самосталних инжињера у Београду изгледа исто толико тешко као и стање адвоката. Па ипак, и њима се може помоћи као и адвокатима. Има још увек предузимачких предузећа која добро раде. Та предузећа употребљавају инжињере само за оно што је неизбежно, а то су махом повремене израде планова. Па и то, захваљујући беспослици, плаћају по багателној цени. Била би потребна одредба, да свако предузимачко предузеће мора запослити онолики број инжињера, колико одговара његовим пословима, као и то, да фабричка и индустријска предузећа морају имати инжињере упуслене на свима пословима за које се тражи стручна техничка спрема. Тиме се не би одузела зарада другим нестручним или полустручним лицима, јер би она заузела нижа и друга места, која њиховој спреми одговарају.

И стање слободне лекарске професије је врло тешко. Али, ту постоје велика диференцирања и свакако највеће социалне неправилности од свих осталих слободних професија. Док један државни или самоуправни чиновник правник или судија не може по закону да врши адвокатску праксу те да тиме конкурише адвокатима; док један државни или самоуправни чиновник инжињер врло тешко може да се бави и приватним инжињерским пословима, јер му зато недостаје времена, дотле један државни или самоуправни чиновник лекар то може да ради, и у већини случајева ради, одузимајући тако зараду својим колегама, који нису успели да добију државну или самоуправну службу, већ живе једино од приватне праксе.

Ствар је доста деликатна. Јер, не може се, најзад, забранити пацијенту да има више поверења у једног чувеног професора медицинског факултета, у једног шефа или примаријуса болничког одељења, него ли у једног приватног лекара, за чије име можда никада није чуо. Изгледа нам због тога, да би свака одредба о забрани приватне праксе лекарима државним и самоуправним била илузорна. Много би ефикаснија била одредба, да сваки лекар, државни или самоуправни чиновник, који држи и приватну праксу, мора да упусти бар по једног, или према обиму посла, више лекара асистената, који нису у јавним службама.

3. Приватни чиновници

Нема сумње да је најтеже стање интелектуалних радника у приватним службама. Велика већина је изгубила службу. Док код сло-

водних професија настаје постепено осиромашење, постепено опадање прихода, услед чега се могућност егзистенције смањује све више, дотле приватни чиновник, кад изгуби службу, остаје потпуно на улици, без икаквог обезбеђења за себе и за породицу.

О овој околности како држава, тако и самоуправа, требају, при пријему у службу, да воде врло озбиљно рачуна. Не треба заборавити да статистике о самоубиствима због бедности и беспослице, како у иностранству, тако и код нас у Београду, бележе највећи проценат баш приватних чиновника, који су остали без посла. Ти људи имају и сувише поноса да би напали на тротоар од глади и, кад већ исцрпе последња сретства, остаје им једино да раскрсте са животом. Њихова самоуприства у ствари су убиства, која друштво према њима врши.

4. Високи функционери без квалификација

Питање оних, који у државној и самоуправној служби заузимају висока места, која им не би припадала по њиховим квалификацијама и спреми, у тесној је вези са питањем високих аутоматски стечених плата, о којима је било општирно говора у одељку под 1).

Ако је социјално неоправдано да, у данашњим приликама, један чиновник има сувише високе припадљности, које превазилазе стварне потребе, чак и кад има пуне квалификације, у толико је социјално неоправданије, да те исте претеране припадљности има чиновник, који чак и не располаже потребним квалификацијама и стручном школском спремом. Нисмо мишљења да би ове чиновнике требало уклонити из службе, јер се тиме не би учинило никакво социјално добро.

5. Прилив жена у јавне службе

Питање прилива жена у службу, државну, самоуправну и приватну, је једно врло важно, а у исто време врло деликатно питање.

Расправљање принципа, да ли је уопште жена позвана за јавни рад или не, није ни у колико предмет ове студије. Питање, да ли ће њено потпуно изједначење са човеком у свима јавним пословима донети срећу и жени и човечанству, или несрећу жени а срећу човечанству, или срећу човечанству а несрећу жени, или несрећу и жени и човечанству, предмет је дугих теоријских студија и жучних полемика. Интересантан је у томе сукоб најновијих концепција, које се из основа разилазе. Имамо у Европи две државе, које су гунеле радикално нове концепције у питању схватања државе и државног уређења. Једна је Совјетска Русија, а друга нова Немачка. Док је прва стала на гледиште потпуног изједначења жене у свима јавним пословима са мушкарцем, друга смарта да жену треба вра-

тити кући и породици. Но, док прва, Русија, нема проблем незапослености, тако да жена као јавни радник никоме економски не смета, дотле друга, Немачка, тај проблем и сувише осећа, те сматра да би враћање жене у кућу донело велико олакшање решењу незапослености. Кад би се сутра промениле економске прилике у тим земљама, да ли би се променило и мишљење о учешћу жене у јавним пословима?

Не улазећи, као што рекосмо, у теоријску страну тог питања, за нас, у колико се тиче наших незапослених интелектуалних радника, ван сваке је сумње да би то питање било из основа решено, кад би се жене уклониле из државне и самоуправне службе.

Ако узмемо у обзир чиновништво државно и самоуправно у Београду (искључујући војску, као и све службенике који нису упуслени на интелектуалном, административном и канцеларијском раду), онда и у државној и у самоуправној служби имамо око 25% женског особља. Кад узмемо у обзир да је просечна цифра незапослених интелектуалних радника у Београду 12%, онда излази јасно, да би уклањањем жена из државне и самоуправне службе питање незапослености у овом правцу било сасвим решено.

Али, поставља се одмах други проблем. Опште је већ познато и осветљено питање, да је жене у јавне службе довела у малој мањини амбиција и жеља да буду равне мушкарцу, а у великој већини стварна нужда, јер све мањи приходи њихових оцева и мужева нису више били у стању да издржавају породицу, а то је и данас случај.

Дакле, отпуштање жена из државне и самоуправне службе изазвало би у великој већини њихових породица тешке економске ударце, који можда не би били мањи него кад би се приступило редукцији мушкараца.

Постоји ипак једно решење, које би било корисно и жени, и породици, и мужу, и држави као социјалној заједници. То би било уклањање свог женског особља из државне и самоуправне службе, но с тим, да се сваком жељеном мушкарцу чиновнику изда довољан додатак на жену и породицу.

У државној служби тај додатак већ сада постоји, али је толико незнатан, да за жељеног чиновника претставља заиста сувише неефикасну помоћ. Према данашњим приликама, да би додатак на жену био ефикасан, морао би износити бар 500 динара месечно, а у Београду свакако и више.

Кад узмемо као сразмеру жена у државној и самоуправној служби 25% онда излази, да на три мушкарца долази једна жена.

Просечан приход једне жене у државној или самоуправној служби износи данас 1500 динара месечно. Кад би се та жена уклонила

на службе и удала за државног или самоуправног чиновника, она више не би стајала 1500 динара, него свега, према претпостављеном додатку, 500 динар месечно. Другим речима направила би се уштеда од 1000 динара месечно. Таква уштеда на три удате чиновнице омогућила би постављење два нова чиновника са по 1500 динара месечно. У радној снази не би се изгубило готово ништа, јер би на место три раније чиновнице дошла два нова чиновника, односно, посао који је раније радило 12 чиновничких снага, сада би требало да обављају 11, а то је свакако потпуно могуће, а да посао баш ништа не трпи.

Ово у случају и под претпоставком, да чиновник венча чиновницу. Но, кад би жењени чиновник добијао додаток, а то би било и једино социјално оправдано, без обзира да ли се венчао са чиновницом или не, онда би рачун изгледао овако. На 9 чиновника отпустиле би се три чиновнице, чији би приходи износили просечно 4500 динара месечно. Од 9 чиновника, по рачуну вероватноће, било би жењених две трећине, т.ј. 6 (данас, с обзиром на тешке услове за живот, број жењених износи свега нешто више од једне половине). Издаци на жене ових чиновника износили би 3000 динара месечно. Држави или самоуправи остала би још сума од 1500 динара месечно, са којом би могла да упосли једног интелектуалног радника. Посао, који је раније обављало 6 чиновничких снага, сада би обављало 5, а то је сасвим могуће, без икакве штете како за особље, тако и за правилно одвијање послова.

На горњи начин, с обзиром на проценат жена у државној и самоуправној служби и с обзиром на број незапослених интелектуалних радника у Београду, створило би се места за скоро све незапослене интелектуалне раднике. Овим би истина многе жене биле тренутно јако погођене, али би нови повољни услови за брак државних и самоуправних чиновника, створени знатним додатком, дејствовали на много већи број склапања бракова, и жене би ту нашле своје обезбеђење, а да не истичемо колико би тим потпуним враћањем великог броја жена кући и породици били појачани темељи данас већ јако пољуљаног морала и патријархалног породичног живота, који треба да претставља основу сваке државе.

Са овом реформом, у вези да реформом новог максимирања плата изнетом у тачци под 1) и у вези са реформама за упослење слободних професија изнетим у тачци под 2), питање незапослених интелектуалних радника у Београду било би скоро потпуно решено.

Селекција при пријему у службу

Питање селекције при садашњим новим постављењима у државним и самоуправним

службама мора овде да буде предмет неколико речи. У том погледу персонална политика није баш за нарочиту похвалу. Нећемо заступати гледиште да приликом нових постављења треба указати првенство лицима са већим квалификацијама, на штету оних са мањим квалификацијама. Напротив, стаћемо на гледишту, да је исто толико социјално упослити лице са најмањим, као и оно са највећим квалификацијама. Исто тако није несоцијално да се лицу са највећим квалификацијама да и најмања служба, кад му је она потребна као једини извор egzистенције.

Али, при првој могућности, треба лицу са одговарајућим квалификацијама дати одговарајуће место, а не доводити лица са много нижим квалификацијама, и школским и стручним, на много боље и више положаје. Не само што су такве појаве штетне по морал чиновника, него се онда намеће и питање, због чега држава троши толике милионе на државне средње, стручне и више школе, кад доцније она сама те школске квалификације не цени и не признаје, бар у пракси. Ако је тако, онда школе треба схватити као луксуз и пустити да их издржавају они, који хоће да тај луксуз употребљавају, т.ј. сами ђаци и њихови родитељи. Према томе, дужност државе ограничила би се само на издржавање основних школа, а све остало имало би се препустити приватној иницијативи. Оваква гледишта данас, истина, неке државе већ заступају.

Овом напису није циљ да третира горње питање. Али, несумњиво је да се треба решити: 1) Или на издржавање свих средњих, стручних и виших школа, с тим да се њихове сведоцбе цене као заиста меродавне при одређивању доцнијег положаја у јавним службама; 2) или на сматрање средњих, стручних и виших школа луксузом, па према томе препустити њихов опстанак приватној иницијативи.

Хиперпродукција интелектуалаца

Питање хиперпродукције интелектуалаца, по нашем мишљењу, у нашој земљи још не постоји. У ствари постоји нешто друго, а то је незапосленост интелектуалаца. Те две појаве могу у ствари да се, из необавештености, побркају. Међутим, нашем селу потребно је још много лекара, да би народно здравље и хигијена били на приближно довољној висини; потребно је још много инжењера за изградњу наших друмова, искоришћавање наших природних водених снага, наших рудника и т. д.; потребно је много агронома, да би се подигла пољопривредна производња на висину одговарајућу плодности нашег терена; потребно је много правника који би правилно и корисно водили самоуправне послове наших сеоских општина, уместо нешколованих ђата, и тиме много помогли на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

предку нашег сељака; потребно је много стручно трговачки образованих лица за успешно вођење сеоских задруга ит.д., ит.д.

Сеоске општине су и сувише сиромашне; оне не могу да издрже ни садашње терете — приметиће се на ово. Истина је да су сеоске општине сиромашне, али је исто тако истина, да су наше општине готово махом састављене од по једног села. Очигледно је, да општина састављена од једног села, у данашњим приликама, не може да издржава и правника деловођу, и лекара, и агронома, и инжињера, нити да мале сеоске задруге, у којима не учествује ни једно цело село, не могу да издржавају стручног пословођу. Али, групацијом више села у једну општину, створиле би се финансијске прилике, које би омогућиле принудне законске прописе о упослењу факултетски и стручно образованих лица у самоуправним јединицама. У том погледу имамо доста лепих примера у нашим новим крајевима.

Тада би се убрзо показало, с једне стране, да још код нас нема никакве хиперпродук-

ције интелектуалаца, и с друге стране, да би те принудне законске одредбе донеле прави економски и социјални препорођај нашег села, а с тим у вези и целе земље, јер је село једини основ наше народне привреде.

Решење питања незапослених интелектуалних радника у Београду, као и у целој земљи, не сме остати у границама теорија и расправа, него му треба прићи одмах и што ефикасније. Не треба заборавити да положај интелектуалног радника без упослења није данас ни мало лакши од положаја физичког радника, него свакако још гори. Јер, физички радник ипак може доћи и долази бар до привременог, сезонског или повременог упослења, док је интелектуални радник без посла потпуно препуштен самоме себи и једном безнадежном, очајном и безизлазном положају.

На крају, не треба заборавити, да је основни стуб државе и самоуправе њено чиновништво, а да је срж народа његова интелигенција.

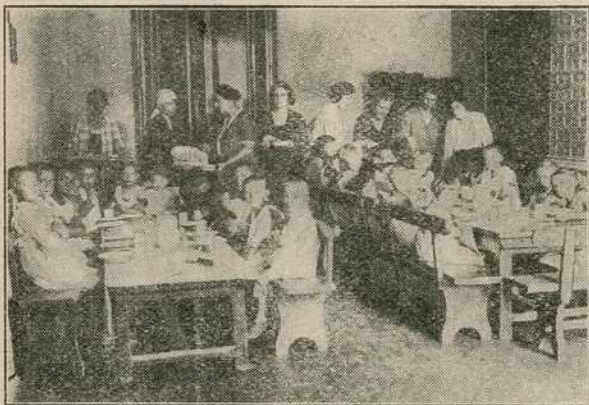

Дим. Ј. Стојановић

Неколико социјалних проблема у Београду

У свима модерним државама, са развијеним друштвеним склопом, постоје и стварају се институције које олакшавају живот појединим редовима грађанства, а нарочито подмлатку, који, као што се зна, служи обнављању и умножавању становништва сваке државе.

Код примитивних народа, где је живот једноставан и једнолик, сведен на најнужније радње за анимални живот, нема никаквих социјалних институција изван породичног и племенског склопа, нити има потребе за њих. У примитивном друштву је сав живот у породици и племену, и они се старају за сваку своју јединку.

Деца за време ручка у београдском обданишту

Међутим, у модерном друштву јединка је слободнија, није увек везана ни за породицу, ни за племе, него у многоме живи својим самосталним животом. Сем тога развијенији модерни начин живота и рада издиференцирао је друштво, па је многе и јединке и породице ставио у зависност социјалну и економску, а економски и пословни односи увеличавају и збијају насеља, погоршавајући здравствене и моралне услове за живот одраслих и за гајење и васпитање деце и младежи.

Са диференцирањем друштва, са постанком економски слабих и социјално зависних, са погоршањем здравствених и моралних услова за живот, јавила се потреба за социјалну службу и социјалне установе, које би

помогле не само оне социјалне незаштешене и економски слабе јединке и породице, него створиле боље услове живота и за јединке и породице економски независних грађана.

И наше данашње друштво приближује се друштву западно-културних држава. И код нас, нарочито у градовима, врши се диференцирање и умножава се онај ред грађана и њихових породица, који падају на терет шире друштвене заједнице; и код нас се стварају многољудна и збијена насеља са свима штетним условима који их прате. Стога се и код нас, не из модернизма, нити из спорта, него из настале потребе, стварају поједине социјалне и комуналне институције и врше многе социјалне службе. Почето је најпре са установама за заштиту деце, и то деце сирочади, напуштене, без родитеља, па се прешло и на децу родитеља економски слабих, а већ се јавља потреба и за заштиту деце родитеља економски обезбеђених.

И што је који град развијенији, што је његов живот и рад компликованији, у толико више има потреба за разне социјалне и културне институције које служе грађанству. Београд, може се рећи, предњачи у томе. Он је најмногољуднији град у земљи, са развијеном радиности. Београд као такав остаје стално привлачна тачка не само за радни свет, него и за све оне који траже какву помоћ.

Овако умножавање београдског становништва и под условима, које Београд може данас да пружи, ствара се све већи број становника и породица, чији су живот и опстанак зависни од помоћи коју им друштво може да пружи.

За заштиту београдске деце

Овако стање изазвало је и у Београду је основан велики број социјалних институција добротворних, општинских и државних. Све оне имају пуне руке посла, све су савремене и на потребној висини, о чему нам сведоче мишљења страних филантропа и стручњака, који често посећују Београд и његове социјалне институције.

У Београду физичку, моралну и материјалну заштиту деци и њиховим матерама пружају ове институције:

1. Општа државна болница са одељењима:
  - а) породилиште,
  - б) за унутрашње болести,
  - в) за дечју хирургију.
2. Универзитетска клиника са одељењима:
  - а) саветовалиште за матере, одојчад и малу децу,
  - б) дечија поликлиника,
  - в) колоније за децу (две) у Београду и у Милошевцу,
  - г) обданиште (фонда за радничке установе),
  - д) дом за матере, одојчад и малу децу (материнско удружење),
  - ђ) болесничко одељење.
3. Школска поликлиника са одељењима:
  - а) три интерна одељења за ђаке основних школа,
  - б) интерно одељење за средње и стручне школе,
  - в) осам специјалних одељења,
  - г) одељење за исхрану,
  - д) одељење за слање деце на опоравак,
  - ђ) млечне кухиње у основним школама.
4. Енглеско-Југословенска дечја болница са амбулантом.
5. Окружни уред за осигурање радника (помоћ породиљама).
6. Обданиште фонда за радничке установе за одојчад (Млетачка улица).
7. Централни уред за заштиту матера, деце и младежи Општине града Београда са одељењима:
  - а) два диспансера,
  - б) дечије колоније (Београд и Милошевац),
  - в) завод за стерилизацију млека,
  - г) дечија опоравилишта,
  - д) шест саветовалишта за одојчад и малу децу.
8. Кап млека (диспансер).
9. Материнско удружење.
10. Српска мајка са одељењима:
  - а) саветовалиште за мајке пре рођења детета,
  - б) саветовалиште за одојчад,
  - в) диспансер,
  - г) интернат са 30 постеља.
11. Друштво за ђачка склоништа са 11 кухиња при основним школама.
12. Дом друштва за заштиту девојака (50 места).
13. Дом друштва за васпитање и заштиту деце (97 деце).
14. Друштво домаћица и матера (50 места).
15. Дом ученица (150 места).
16. Савез хуманих друштва са одељењима:
  - а) помоћ у оделу и
  - б) слање на опоравак.

17. 10 обданишта за предшколску и школску децу.
18. 8 забавишта.
19. Црвени крст: два опоравилишта.
20. Друштво жен. лекара: опоравилиште.
21. 16 фондова основних школа за одевање ђака.
22. Коло госпођа за помагање железничке деце.
23. Јеврејско женско друштва са одељењима:
  - а) помагање сиротих девојчица,
  - б) одевање сиромашне деце,
  - в) слање деце на опоравак.
24. Мојсијевско друштво „Потпора” са одељењима:
  - а) помагање студената,
  - б) помагање ратне сирочади.

Сем тога на заштити деце и матера раде још:

1. око 30 дечијих лекара,
2. око 30 лекара гинеколога,
3. око 80 приватних дипломир. бабица,
4. 14 општин. дипломираних бабица.

Као што се види, ни по броју институција, ни по врстама њиховог рада не може се рећи да Београд оскудева у социјалним институцијама на заштити деце и матера. Има их у довољном броју, има их скоро свих врста. Али, да ли је њихова служба и колико потпуна и да ли је према томе довољно корисна, то су питања која интересују све социјалне раднике?

Све је убедљивији факт, да социјална служба постаје једна од најважнијих јавних служби. С тога се тој служби обраћа велика пажња у свету, па свакојако то мора бити и у Београду.

Нећемо се овде бавити радом појединих од побројаних институција, али ћемо изнети опште погледе на поједине врсте заштите и додирнути рад институција у вези са њиховом колаборацијом и ефикасношћу рада, као и са недостацима, у колико постоје у Београдској заштити деце и матера. Јер необорив је факт, да београдске социјалне институције, вршећи своју службу, не стоје у чврстој, сталној међусобној вези ни колаборацији по врстама рада.

Њихов рад није систематисан у погледу на радно поље, или није до краја изведен да пружи потпуну организацију, па према томе да да и максималне резултате.

У даљем излагању ових проблема држаћемо се извесног реда, а почећемо са излагањем свих недостатака у заштити београдске мале деце.

Јавна говорница:

Света Милутиновић,
новинар

Питање самачких станова

У Београду, граду од око 300.000 становника, данас, несумњиво, живи преко 50.000 самаца. То су, у првом реду, дечаци и младићи од 14 до 25 година: шегрти, ђаци, студенти, калфићи, трговачки помоћници, квалификовани и мануелни радници без породица, ситни државни, приватни и самоуправни чиновници, махом људи са минамалним приходима.

Ова читава колонија самаца, већином младића, који су тек на путу да постану очеви и шефови породица, растурина је по приватним

гушљивој кујници, док у собици држи по четири, пет па и шест самаца, који се преко ноћи гуше у исквареном ваздуху и смраду. Ретко који од ових самачких станова одговара хигијенским прописима. И зато се дешава, да младићи, који од своје 14 до 25 године проводе живот у оваквим нехигијенским и нездравим становима, кад се реше да ступе у брак и постану очеви породица, у 70% случајева бивају већ затровани бактеријама социјалних болести, као што су: туберкулоза, реума, сифилис, шкрофулоза, астма, анемија

Нездрави и нехигијенски станови у центру Београда, у чијим тескобним кујнама станују породице а у загушљивим собицама по неколико самаца

самачким становима, обично тескобним, загушљивим и нездравим. Јер, као што у сваком већем граду на страни тако и у Београду маса економски слабих грађана живи *искључиво* од издавања самачких станова. Ове самачке станове највише издају под кирију старије жене, удове, и оне породице са ниским надницама, којима приходи од издатих самачких станова, углавном, служе као извори за плаћање кирије за заједнички стан и живот, те се због тога и дешава да цела једна породица, са петоро и више ситне дечице, станује у за-

итд. А последице становања у нехигијенским и нездравим самачким становима, на првом месту, видно се опајају на породу самаца, кад постану родитељи, од чега касније највећу штету подноси читава друштвена заједница, а скоро понајвише сама држава. Јер болесни и за рад неспособни чланови друштва никоме не могу бити од користи, а понајмање држави.

Ето, због овога питању самачких станова треба посветити пуну пажњу и треба га сматрати као једно од најважнијих социјалних

Треба се потрудити да се оно на неки начин повољно реши. Јер од његовог правилног решења зависи и питање здравља већине градског становништва у будућности. Не идемо тако далеко, да захтевамо да се ово питање реши каквом уредбом или законом. Јер нико никога не може присилити да станује тамо где он не жели, или, рецимо, да станује у стану за чију кирију његови приходи нису довољни. Али како ми у Београду имамо довољан број јавних хигијенских установа и друштава, као што су: Централни хигијенски завод; Отсек јавне хигијенске Општине града Београда; Физикат Управе града Београда; Лигу против туберкулозе и још многа друга друштва за чување народног здравља и народног просвећивања, која, по својим циљевима, треба да се баве и хигијенском пропагандом, то мислимо да би ове установе и друштва требали на себе да приме дужност, да се ово питање самачких станова путем широке пропаганде: јавним предавањима, илустрованим објавама, чланцима кроз новине и часописе итд., правилно и корисно реши.

Па нашем мишљењу већи део кривике што су самачки станови у Београду нездрав и нехигијенски, носе баш *самци*. А ево зашто: Док су самци *шегрти*, они станују по шупама (ово зависи од увиђавности и културе њиховог мајстора или газде) у које их њихови послодавци трпају. А кад ови *шегрти* постану *калфићи* и кад кирију за стан почну сами да плаћају, они су већ навикнути на становање по *ћумезима*, па се зато пре и одлучују да да већи део зараде баце на „последњу моду”, на школе играња, забаве, кафане итд., него што се одлучују да закупе здрав самачки стан. Јер по њиховом погрешном мишљењу (а још се нико није нашао да им то мишљење оспори) свеједно је где ће провести ноћ, само да би се могли обући по „последњој моди” и вртити се по неколико часова у каквој школи играња. У другом случају, у овом питању становања у нехигијенским и нездравим самачким становима, главну улогу игра *лењост* и лажно „господство” самаца, код којих се због овога појављује жеља за становањем у центру вароши. И зато се и дешава да су у центру самцима пренатрпани и мрачни подруми, док по предграђима зврје празни светли, чисти, сунчани и по свима хигијенским условима задовољавајући самачки станови, који су уз то још и много *јевтинији*! Е, али новопроизведени *калфа*, тек погоспођени дојучерањи „шегра”, не жели да станује на периферији, јер му је то „далеко” и, после, срамота је да он својима, у село, пошаље адресу стана са предграђа. Јер, Боже мој, шта ће они у селу мислити о њему ако не станује у центру Београда. А, сиромаш, у овој својој *снобовској* заблуди и не види пропаст свога здравља; пропаст своју и своје породице, кад је буде основао. Оваквом сам-

цу згодније се чини да себе и своју младост сахрани у гробницу живих лешева, у каквој мрачној, тескобној, мемљивој и загушљивој јазбини, у подруму испод какве нове палате у центру вароши, него да за јевтиније новце станује у правом санаторијуму, у каквој чистој и светлој соби на Вождовцу, Сењаку или на Топчидерском брду, на самом извору здравља и тела и душе.

Један карактеристичан пример: *Калфа*, сељаче из мога краја, са поносом ми рече да станује у *Кнез Михајловој* улици. Кад сам једном приликом дошао да видим његов стан, застао сам од чуда и ужаса. То је била једна штенарница на самом тавану, под кровом. А

Стан без светлости и чистог ваздуха, у коме станују четири младића

оваквих собица било је преко десетак, тако да су више личиле на тескобне, запуштене и нечисте голубарнике, него на собе где станује људска младост. Ови „голубарници” — самачки станови, били су облепљени старим новинама, испод којих су гмизале хиљаде стеница. У собици је била таква врућина, јер је било лето а она се налазила под самим кровом, да се у њој није могло издржати. У таквом паклу становао је мој покондирени сеља са још своја три друга, трговачка помоћника из једне угледне београдске радње. Верујем да има у сваком кокошарнику више ваздуха него што га ова четири младића имају у својој самачкој изби, испод крова. Е, али зато, док су по „зиду” од тананих дасака милале стенице, о једном чивилуку ви-

сила су четири пара одела сашивена по „последњој париској моди”. Па, ипак, стан овога мог сеље из Метковића, право је злато према самачким становима у којима станују многе његове колеге. По пет и шест у тескобној собици, са ниским и уским прозорима, без светлости и ваздуха, по двоје у једном кревету, из кога се просипа плесњива слама, „слатко” хрчу београдски самци и даве се у смраду, одмарајући се од умора после скакања и обртања по мелодији разних бечких и пештанских румби, фокстрота и танго-а.

Кад се узме у обзир да већина самаца дан проводи у напорном раду, по загушљивим радионицама, мемљивим магацинима, запрашеним радњама, узаним и тескобним канцеларијама, онда је сасвим појмљиво да је овим

стана, по свежем и чистом ваздуху, па онда спавање у чистој и проветреној соби, сам или са још једним другом, несумњиво да је важније и корисније од лудачког скакања и презнојавања у школи играња и становања у центру вароши, па макар се самачки стан налазио и до саме радње или радионице, баш и у Кнез Михаиловој улици.

Ето, због тога мислимо да би требало овоме питању посветити пуну пажњу. И зато би требало што пре и што озбиљније отпочети и са пропагандом за хигијенско и здраво самачко становање. Јер само здрав самац може постати сутра здрав шеф породице и користан члан друштвене заједнице, од кога и држава може очекивати користи. А здраве самце имаћемо само тако ако их путем пре-

Заједнички стан породице са ситном децом и самцима, такође у центру вароши

људима више него икоме потребан здрав и хигијенски стан. Али *они сами* неће то! Далеко им је. А кад би они знали, или кад би имао ко да им објасни: да је вечерња и јутарња шетња по чистом ваздуху и спавање у проветреној и пространој соби исто што и за младу биљку кишица и сунце, онда они, сигурно, не би грешили противу себе самих.

Зар није боље да један дечак, или младић, станује, рецимо, на Пашином или Топчидерском брду, на Вождовцу или Сењаку, где се стан за самца може упола јевтиније да добије, него да за скупље новце станује у рупчаги и кокошарнику, где од себе постепено ствара живи леш у облику каквог реуматичара, туберкулозног клицоношу, сифилитичара, сипљивка или јадника са бледим и испијеним лицем?

Кретање у зору од стана до радње, радионице или канцеларије, и увече од истих до

давања и написа, путем широке пропаганде упутимо на становање у здраве самачке станове, па макар се ови станови налазили и на предграђима, јер често нехигијенски станови у центру могу бити њихове гробнице, док су самачки станови на ваздуху и сунцу први и прави основи за срећан и напредан живот и самаца и њихових будућих породица.

*

Градске општине такође би учиниле много у решавању питања самачких станова, када би приступиле подизању хигијенских самачких станова, у виду радничких склоништа и шегртских домова, где би ови младићи, будући стубови нашег занатства, трговине и привреде, стубови наше државе, имали удобне модерне самачке станове са свима удобностима које захтева савремена хигијена, у интересу општег народног здравља.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Друштвена хроника :

Претставници Париза у Београду

Наша престоница имала је половином месеца маја ретку част и ретко задовољство да прими у своју средину претставнике Париске општине.

У званичну посету дошли су Београдској општини: председник Одбора Париске општине г. Рене Фике, у пратњи своје госпође; потпредседник Одбора г. Д-р Лоближоа; одборник г. Пино и директор Кабинета г. Рене Веис.

Претставници Париза провели су два дана као гости Београда, и за то кратко време имали су прилику да још једном осете све оне лепе осећаје које Београд и цео наш народ гаје према великој пријатељској француској нацији. У сваком моменту, на сваком кораку они су код чланова Суда, Одбора и грађанства београдског наилазили на изразе симпатија, на изразе љубави која је у нашем народу традиционална према Француској и њеним синовима, на искрено пријатељство које је испробано у тренутцима тешким по оба два народа и које ништа није успело да помути у прошлости, садашњости, па неће ни у будућности.

Та искреност и спонтаност узајамних наклоности учинила је да се гости осете као код своје куће, да се осете у средини правих пријатеља који су говорили својим срцем, целим својим бићем. Ти узајамни осећаји учинили су да су до јуче један другом непознати људи постали добри пријатељи, који су своје пријатељске осећаје изражавали речју, стиском руке и погледом.

Када је дошао час расанка, топли, братски загрљаји изражавали су жалост која се осећа када се растају добри и прави пријатељи, али су у исто време изражавали радост што се француско-југословенско пријатељство још једном тако сјајно испољило, уливајући свима наду да ће и млађи нараштаји умети да очувају у истој свежини овај, у историји народа редак, пример братских односа два народа, који су територијално далеко један од другог, али близу духом и срцем.

Припреме за дочек

Суд Општине београдске желео је да дочек претставника Париза буде не само срдачан, већ и свечан. Одређен је нарочити Одбор, на челу са првим потпредседником г.

Васом Лазаревићем, састављен од одборника и општинских чиновника, који је имао да изради детаљан програм бављења гостију. И неколико дана пре њиховог доласка Одбор се свакодневно састајао, радећи са пуно преданости да створи програм који ће члановима париске делегације омогућити да упознају стање општинских институција, напредак Београда, да дођу у додир са претставницима свих друштвених редова и значајних државних и друштвених институција, као и установа у којима се код нас гаји француски дух. Требало је омогућити им да упознају све знаменитости Београда и дати им прилике да уживају у панорами Београда гледаног са разних страна, као и у лепотама његове ближе и даље околине.

Програм бављења г-ђе Фике поверен је г-ђи Зори В. Лазаревића, и она је у споразуму са претставницима наших водећих женских друштава омогућила да г-ђа Фике упозна делатност наших жена на социјалном, патриотском, хуманом и културном пољу.

Саставом програма и његовим извођењем Одбор је оправдао у пуној мери поверење које му је указано.

Дочек на станици

Делегација Париске општине стигла је у Београд преко Атине симплон-експресом на дан 15 маја, у пратњи шефа Кабинета Претседништва г. Д-р Радмила Белића, који им је изашао у сусрет до наше границе као општински изасланик. Још много пре доласка воза на станицу су дошли чланови Суда: председник г. Милутин Петровић, потпредседници г.г. Васа Лазаревић са госпођом, Добросав Богдановић, кмет-правник г. Добривоје Вујић, општински одборници са госпођама и велики број општин. чиновника.

Од стране Министарства унутрашњих послова дошао је начелник г. Симоновић.

Француско посланство: г. Кнобел, саветник, секретар г. Лакост, трговински аташе г. Мисе, војни аташе г. Кај.

Присутан је био велики број чланова француске колоније, грађанства и претставника наших и француских листова.

Воз је стигао у 21,40 часова. Када се заставио, из вагона је изашао прво председник Одбора париске општине г. Фике са го-

споном и остали чланови делегације, поздрављени одушевљеним узвицима свих присутних: Живели! Живела Француска! Живео Париз!

Претседник г. Милутин Петровић пришао је прво г. Фикеу и са њим се поздравио. Затим су г. Петровићу претстављени остали чланови делегације. После упознавања г. Петровић је поздравио госте овом добродошлицом:

Говор г. Милутина Петровића

Господине Претседниче,

Престоници Југославије — Београду указује се данас ретка срећа, да на његово тле, у његов загрљај долази претставник главнога града Француске; оне земље, коју ми сви волимо, њоме се одушевљавамо, на патриотизму и пожртвовању њених грађана се учимо.

Ми никада нећемо заборавити оно шта нам је била и шта је за нас Француска. У најтежим моментима велика сестра имала је саосећања за наше болове и патње, имала је снаге да нас уморне и изнемогле прихвати и пружи нам могућности да се опоравимо, и поново, са њом заједно кренемо путем славе: за Отаџбину, за Слободу, за Правду.

Генерације наше васпитаване су у Француској и тамо се запојиле оним великим духом, који је у светској историји постао главни покретач и њен главни садржај.

Данас, кад нам Ви — претставник великога града, непресушног извора науке и уметности, културе и онога духа, који чини сву част данашњој цивилизацији — данас, када нам у госте долази претставник Париза — ми смо раздрагани. И нама, са свима грађанима Београда, срце трепери од радости, што видимо Вас, а са Вама Париз, целу Француску.

Можда нећемо умети да дамо израза у формама, нећемо моћи да подвучемо све оно што би требало у овим моментима али, место нас говориће наша срца, а она се у овом тренутку сва сливају у један божанствени усклик:

Живео Париз!

Живела Француска!

Живели претставници Париза!

Крај говора г. Петровића сви присутни пропратили су новим узвицима поздрава Француској, Паризу и његовим претставницима.

Окружен претставницима Суда и Одбора, дирнут приређеним пријемом, г. Фике је тихим гласом одговорио на говор г. Петровића:

Господине Претседниче,

Ми смо веома дирнути пријемом на који смо наишли. Нажалост, ја не разумем ваш језик, али се ми разумемо. Ми и немамо потребе да говоримо и ја нећу да понављам оно што је и вама и нама познато: ви Југословени и ми Французи немамо потребе да говоримо једни другима, јер се наша срца разумеју, она су блиска једно другом. Ја нећу овом приликом да држим говор — за то ћемо имати већ прилике — и дозволите ми да завршим своје речи поздравом: *Vive la Yougoslavie!*

После овог отпоздрава настало је међусобно упознавање чланова париске делегације са присутним часницима Београдске општине.

Г-ђа потпретседника Лазаревића предала је г-ђи Фике диван букет белих ружа.

Гости су отпраћени до хотела „Српски Краљ“, где су им били резервисани апартмани за становање.

У фоајеју су гости, пре но што ће отићи на починак, остали извесно време у разговору и ближе упознавању са својим београдским колегама.

Први дан бављења париске делегације

Шетња кроз Топчидер и Кошутњак и разгледање Краљевог Двора на Дедињу.

Већ од 9 часова првога дана свога боравка у нашој престоници гости су почели са разгледањем града, према утврђеном програму.

Поворка од десетак аутомобила кренула је од хотела „Српски Краљ“ прво до Француског посланства, где је учињена кратка посета француском Министру г. Нажијару.

После ове посете пошла је поворка на разгледање Топчидера, Кошутњака, Краљевог Дворца на Дедињу. Ишло се улицама: Милоша Великог до „Мостара“, затим Булеваром поред Вајфертове пиваре, преко „Звезде“, сишло се у Топчидер, па је поред топчидерске цркве, топчидерске железничке станице и Завода за израду новчаница избила на плато код Немачког гробља. Гости су се дивили изгледу који се одатле пружа на Београд, Земун, аеродром, Дунав и Саву, преко које се пружа црвена силуета новог Земунског моста.

По специјалној дозволи гости су разгледали касарне Краљеве гарде и Краљев Дворац на Дедињу. Из Дворца су гости понели најлепше утиске. Парк у Дворцу г. Фике је упоредио са Версајем. Израза своје дивљења г. Фике је дао у изјави присутнима:

— Добија се утисак нечег јединственог на свету. Истовремено све је велико, све божанствено, све модерно, све старо и једноставно.

Разгледање Дворца трајало је око пола сата, па се поворка на аутомобилима кренула Булеваром Кнеза Арсена до Вајфертове пиваре и Крунском до Двора, где су се гости уписали у дворску књигу.

Пошто су били примљени од стране Министра Двора г. М. Антића, париски гости посетили су, у пратњи француског Министра г. Најјара, Министра иностраних послова г. Јевтића.

Пријем у општини

За 12 сати био је предвиђен пријем гостију код Претседника Београдске општине.

За ову прилику општинске просторије са одборском салом биле су украшене француским и југословенским заставама, пуне цвећа и зеленила. Одборска сала била је пуна и имала је свечани изглед. Сва места у сали су попуњена. Одборници Београдске општине, у жакету; претставници сеоских општина у народној ношњи. Галерије пуне грађанства и општинских службеника.

Нешто пре 12 часова г. Фике је дошао у општинску зграду на челу париске делегације. Претседник г. Милутин Петровић дочекао је госте на дну степеница, док су их у врху пред Кабинетом очекивали потпретседници г. г. В. Лазаревић и Богдановић, кмет-правник г. Вујић и изврстан део одборника. Гости су уведени у Кабинет г. Претседника и провели једно време у разговору са присутнима, па су после тога уведени у препуну одборску салу.

Појава париских делегата иззавала је неописиво одушевљење. Сви присутни, на ногама, бурно су аплаудирали. Клицало се френетички, да се сва дворана орила:

Vive la France!

Живела Француска!

Први редови нагнули су се из својих клупа према претседничком столу у своме одушевљењу. Овације у част гостију трају неколико минута, тако да се осећа како ваздух у сали трепери од силних аплауза и узвика.

Гости заузимају места за претседничким столом. Десно од претседника г. Петровића седају: претседник г. Фике, одборник г. Пино и потпретседник г. Васа Лазаревић. Лево г. Лоближја, потпретседник Одбора Париске општине, г. Д. Богдановић, потпретседник и г. Рене Веис, директор Кабинета.

Присутни за све време акламирају госте, који су очигледно узбуђени. Г. Фике је ставио руке на груди и пружа их одушевлено према сали, желећи да на тај начин изрази своје узбуђење због овако срдечног и одушевленог пријема. За све то време много-

бројни фото-репортери снимају ове узбудљиве сцене и магнезијум осветљава сваки час пространу дворану.

Са свечаног пријема у кабинету претседника Београда: Њ. Св. Патријарх Варнава, претседник Париза г. Фике, Министар унутр. послова г. Живојин Лазаревић, претседник Београда г. Милутин Петровић са потпретседницима г. г. Васом Лазаревићем и Добром Богдановићем

Говор г. Милутина Петровића

Када су се овације нешто стишале узео је реч претседник г. Петровић и окренувши се г. Фикеу, и сам узбуђен овим бурним изливима симпатија према француским гостима, одржао је свој поздравни говор.

Господо претставници Париза,

За заслуге, за херојско држање својих грађана у рату Београд је одликован крстом легије части од својих француских другова. Ваша посета Београду претставља не мање одликовање, не мању пажњу.

Вашим доласком Ви као да сте хтели да наградите прошлост, помогнете и дате моралне потстреке настојањима и акцијама садашњости, и обезбедите будућност. Преко Вас као да Париз говори Београду: иди и даље започетим путем; труди се и ради. И ја сам познао све те муке и тегобе стварања. Али сам успео, јер сам то хтео, јер сам био у срцима свих Француза.

Београд, у чијим се скромним просторијама општинске зграде сада налазите, хоће да се изгради, да постане нешто више од обичног великог града, као што то он није ни по свом географском положају, као што он то није ни по оној привредној моћи своје околине. Он неће да је велики град, акумулиран бројем становника, зграда и привредних предузећа. Београд зна да је он престоница једне младе државе, великих динамичких способности и могућности. Више од

тога, он хоће да постане центар умних и културних стремљења у овој држави. Он хоће да остане и у јакој мери постане оно што је био у прошлости: за-точник оних великих идеала који су целу нашу прошлост обасјавали, били предавани као свети завет из генерације у генерацију и најзад, уз припомоћ великих савезника, међу које долази у први ред име Ваше велике нације, довели до ове државне и народне формације. Београд хоће да постане наш југословенски Париз.

Са свечане седнице Одбора о. г. Б.: председник Београда г. Милутин Петровић поздравља председника Париза г. Фикеа

Ма да он нема далекосежне традиције, као градови запада, који броје векове свога изграђивања, свога стварања у једној линији, у једном континуитету, он хоће ипак напорима својих свесних грађана, сарадњом целе нације да се створи. Линија стварања Београда испрекидана је била, кроз целу своју разноврсну историју испуњена највише напорима одбране од навале непријатеља чији је број био велики, а напади чести. Тек, од како је Београд постао град српски, појављује се тежња да се од њега створи не само град рата, већ и град мирних акција, привредних, културних настојања. А тек садања држава даје му сву ону потребну подлогу простора и броја за његов пун развитак.

Господо претставници,

Без изласка из оквира скромности, ми можемо рећи са пуно објективне самоуверености, да је темпо изградње Београда снажан и брз. То је констатација, коју су чинили и сви странци који су у више наврата долазили у Београд. То се осећа и по овом шаренилу зграда где се

уз палате налазе мале скромне куће ситних сопственика; види по улицама где се, истина све ређе, уз асфалтирану улицу налази и која са старом калдрмом. Али се то изграђивање новог Београда види најбоље по његовим грађанима, по духу којим су они прожмани, а који је још увек интензивно испуњен оним великим идеалима којима су биле задахнуте и армије великих савезника, када су на врху својих бајонета носили слободу и скидали окове са руку и ногу робова.

Господо претставници,

У овим скромним просторијама општинске зграде чува се као света реликвија високо одликовање којим је Београд одликован од Француске. То је било признање херојства и прошлости.

Ваш долазак је за нас један нов морални потстрек да истрајемо на путу којим смо пошли, један потстицај за нове напоре, један сигуран знак да нисмо сами, већ да ћемо у нашим настојањима наћи и љубави и активне помоћи и разумевања и код вашег града, нашег великог узора, наше велике носталгије.

Београд Вам преко мене кличе из ду-биње своје душе:

Живео Париз!

Живела Француска!

Живели претставници Париза!

Говор председника г. Петровића прекидан је честим бурним аплаузима, док се крај изгубио у громким и одушевљеним узвицима Француској, Паризу и његовим претставницима. Усред општег одушевљења председник Француске престонице, тронут љуби се у оба образа са председником Београдске општине.

Г. Фике огпоздравља

Председник Париске општине, пошто су се аплаузи стишали, узео је реч после г. М. Петровића и на поздрав одговорио је овим речима:

Господине председниче,
господо одборници,

Наше узбуђење је врло велико и врло дубоко и речи су немоћне да га изразе. Али зар су речи међу нама потребне! Као што сам рекао синоћ, када сте нас поздравили и примили на станици, да није потребно да ми један другом упућујемо речи. Ми нисмо имали потребу да говоримо, јер су наша срца била врло близу једно другом и ми смо осећали како она куцају и манифестују своју радост. (Бур-ран аплауз).

Ипак ја мислим да би се огрешно о своју најелементарнију дужност, ако вам

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

www.на бих захвалио на пријему који сте нам приредили, а који нас је дубоко дирнуо.

Ви сте нам указали част да нас примите у вашој одборској дворани; увели сте нас у свој дом, примили сте нас у своју средину и омогућили сте нам да се упознамо са животом ваше Општине. Ми вам на томе захваљујемо.

Ми замишљамо у овом моменту ток ваших садашњих седница, ваших седница у прошлости, као и оних у будућности. Колико је ова сала морала одјекивати од значајних речи, које су биле израз грађанских и патриотских осећаја! Каква је величина вашег дела, какве сте дивне резултате ви постигли у вашим јавним службама!

Господо, помислите, шта је била прерата ова варош: скромна престоница једне мале државе. Сетимо се како су њу разривали немачки топови, како су ваши домови бомбардовани и рушени, видимо ону херојску борбу коју сте ви водили са променљивом срећом, ваше повлачење преко Албаније и — најзад долази Правда: ви постајете велика нација, што и заслужујете; одједном ова варош претвара се у диван град.

Ми смо јутрос видели ваше широке улице, модерне споменике који не личе један на други, што чини једну лепу естетску целину. Господине председниче, ви сте казали да треба да позајмите од Париза оно што је лепо и добро. А ја вам кажем да ви немате шта да позајмљујете од Париза, него ми треба да позајмимо од вас ваш модернизам и да се учимо на овом дивном делу које сте ви извели за неколико година. Ви сте направили од Београда једну од најлепших — ја ћу рећи најлепшу савремену престоницу, ви сте крунисали дело ваше Отаџбине. И ја желим од свег срца да ту величину сачувате. Исто тако желим да сачувате да ваша дивна варош не апсорбује оно дивно сеоско становништво и да у будућности уживате благодети ваших напора, што ви и заслужујете вашом прошлошћу, вашим жртвама и величином ваше душе.

У име мојих колега, у име становништва Париза, ја вам захваљујем на братском пријему који сте нам приредили и допустите ми да, доносећи вам срдачан поздрав Париза, узвикнем: Живео Београд! Живели Београђани!

Одборска сала проломилa се од аплауза и одушевљеног клицања присутних. Г. Фикеу прилази председник г. Петровић и њих двојица се поново љубе.

Када је г. Фикеу поднета на потпис књига свечаних седница, он је био врло пријатно

изненађен и то своје задовољство изразио је овим речима:

— Ја сам у Паризу као претседник општинског одбора имао често пута прилику да ставим свој потпис на златну књигу Париза. Али ово је први пут да стављам потпис на златну књигу другога града. Верујте, да никакав бољи избор није могао бити учињен него што ми се омогућило да тај свој први потпис ставим баш на књигу Београда.

Испраћај париске делегације из дворане био је исто тако срдачан и бурно акламиран као и при доласку. Сви присутни устали су и дуго су двораном одјекивали узвици: Живео Париз! Живела Француска!

Ручак у Француском посланству

У подне је у част делегата Париске општине приређен ручак коме су присуствовали: Претседник Париског општинског одбора г. Р. Фике са госпођом и одборници г. Лоближуа и г. Пино, Министар иностраних послова г. Б. Јевтић са госпођом, Министар иностраних послова Румуније г. Титулеску са госпођом, Министар унутрашњих послова г. Ж. Лазић са госпођом, Министар просвете г. Д-р И. Шуменковић са госпођом, Министар војске и морнарице, армијски генерал г. Миловановић, румунски Министар на нашем Двору г. Гунареску са госпођом, претседник Општине града Београда г. М. Петровић, потпретседници г. В. Лазаревић и г. Д. Богдановић, помоћник Министра у пензији г. Ст. Павловић, претседник Удружења бивших француских ђака и особље посланства.

Разгледање Калемегдана

За 15.30 часова заказано је било разгледање Калемегдана. У пратњи чланова Суда и одбора гости су разгледали прво споменике, нарочито се интересујући за Мештровићев споменик Захвалности Француској. Са Калемегдана су се дивили изгледу на Саву и Дунав, па су после посматрали и нову палату Француског посланства.

Са Калемегдана пошло се аутомобилима у шетњу кроз варош улицама: Маршала Пилсуцког, Цара Душана, Француском до Кнежевог Споменика, Поенкареовом, Жоржа Клемансоа, Таковском, Краља Александровом, Неготинском, Војислава Илића до школе, Господара Вучића, Војводе Глигора, Браничевском до Ламартинове. Пошто су разгледали Котеж „Неимар” гости су посетили француску школу у Ранкеовој улици. Сва деца била су у гимнастичкој сали са француским и југословенским заставицама у рукама. Када су гости наишли деца су залепршала заставицама кроз ваздух, кличући одушевљено: „Вив ла Франс! Вив Пари!” Поподневна шетња за-

вршена је посетом Друштву пријатеља Француске, где је у част гостију приређен пријем.

Свечани пријем у Џокеј Клубу

У вече у 9 и по часова приређен је у част гостију у елегантним просторијама Џокеј Клуба свечани пријем. Чланови Суда и Одбора дочекивали су многобројне одабране госте и упознавали их са члановима париске делегације.

Од стране Краљевске Владе пријему су присуствовали Министри г. г.: Живојин Лазић, Министар унутрашњих послова са госпођом; Д-р Илија Шуменковић, Министар просвете; Богољуб Јевтић, Министар иностраних послова; М. Улмански, Министар шума и руда и Д-р Фран Новак, Министар социјалне политике и народног здравља; Министар француске г. Нажјар; Командант Београда армијске генерал г. Војислав Томић и многобројни угледни претставници свих државних и сталешких установа.

У једном моменту претседник г. Милутин Петровић повео је Србијанку. У коло су се ухватили и гости. Затим је популарни певач г. М. Тимотић, који је иначе општински чиновник, отпевао неколико наших народних песама, које су код гостију наишле на нарочито допадање, како по својој мелодији тако и по начину на који су изведене.

Пријем је завршен бифеом.

Други дан париске делегације у Београду

Посета гробљу Француских ратника и Костурници бранилаца Београда.

— Гости присуствују Спасовданској литији и сечењу колача у Општинској згради. Одлазак на гроб Незнаног Јунака на Оплепац. Г. Фике говори на радиу Београђанима. Банкет у хотелу „Српски Краљ“.

Други дан свога бављења француска делегација отпочела је посетом мртвима — гробовима оних који су пали за остварење заједничког идеала. У 9 часова, у пратњи чланова Суда и Одбора, претставници Париске општине одвезли су се аутомобилима на Француско гробље. Тамо су већ били сакупљени чланови Француске колоније, особље Француског посланства и ђаци Француско-Српске школе. Пошто су над гробовима француских војника прочитале молитве, г. Фике је на мермерни стуб положио венац. Претседник г. Петровић у име Београда такође је положио венац на гробљу француских ратника. На венцу су биле исписане ове речи: „Београд својим браниоцима — француским херојима“.

Пошто су ћутањем одали почаст палим херојима Француске, сви присутни прешли су на Ново гробље, пред Костурницу бранилаца

Београда. Г. Фике и г. Петровић, положили су на топ Костурнице заједнички венац у име Париза и Београда.

Гости посматрају Спасовданску литију

Случајност је хтела да долазак Париске делегације падне у време славе Општине града Београда, Спасовдана. Да би се гостима омогућило да што боље виде импозантну Спасовданску литију, предвиђено је било програмом да се за њих уреди један балкон на палати Извозне банке, одакле се свечана поворка види готово у својој целости. Управа Извозне банке љубазно се одазвала овој жељи Београдске општине. Балкон банке био је украшен пиротским ћилимима. Париски гости били су у пратњи потпретседника г. Васе Лазаревића и чланова Одбора за дочек.

Како су грађанство и школе били раније обавештени да се на балкону Извозне банке налази г. Фике са осталим члановима париске делегације, њима су од стране учесника у поворци приређене врло срдачне овације. Како је која група учесника наилазила одушевљено је махала према балкону уз громке узвике: „Вив ла Франс“. Ове овације трајале су за све време док су гости били на балкону. Г. Фике је нарочито био раздраган овим поздравима и за све време отпоздрављао је махањем руке довикујући с балкона: „Вив Белград“.

Из палате Извозне банке гости су се одвезли у општинску зграду где је извршено сечење славског колача. И овом приликом париски делегати били су срдачно поздрављени.

Одлазак на Авалу

Тачно у 12 и по часова једна група од десетак аутомобила кренула је за Авалу, где је гостима приређен ручак. Поред гостију ишли су сви чланови Суда, већи број одборника са неколико општинских чиновника.

Када се стигло на Авалу г. Фике је био очаран. За све време разговарао је са присутнима, изражавајући своје дивљење према Београду и задовољство због сјајног дочека.

Цела група испела се до платоа на коме се налази гроб Незнаног Јунака. Г. Фике је на гроб положио венац у име града Париза и сви присутни оборених глава, одали су ћутањем признање и пошту свима палим херојима у ратовима за ослобођење.

Сишло се затим поново у ресторан, где је приређен врло укусан ручак, састављен од наших и француских јела. Г. Тимотић је опет задивно учеснике, певајући наше и француске песме.

Претставници наших листова за све време пратили су кретање француских гостију у

нашој средини и њиховом бављењу посветили велику пажњу у својим извештајима. И овом приликом били су заступљени готово сви наши листови и г. Фике хтео је да им ода признање и захвалност на таквом њиховом држању. При крају ручка г. Фике је устао и одржао овај говор:

Драги мој претседниче и господо,

Немојте се уплашити, јер нећу у овој братској атмосфери да вам држим говор. Вечерас ми ћемо одржати наше говоре и подвући наше братство. А овом приликом сматрам за дужност да вам захвалим врло искрено на свему и да вам кажем колико је на нас оставило дубок утисак

Ова искрена и интимна исповест г. Фике дирнула је и одушевила све и клицању Француској није било краја. Расположење је расло уз дивну песму г. Тимотића.

Претседник г. Петровић устао је и узео реч:

— Молим вас, господо, да допустите да на говор г. Фикеа одговори мој колега г. Лазаревић чија је, њега и његове госпође, главна заслуга за спремање овог дочека.

Потпретседник г. Лазаревић почетак свога говора одржао је на француском, па је осећаје свију изразио у томе тренутку, на српском језику.

Претседник одбора града Париза г. Фике полаже венац на гроб Незнаног јунака

наше бављење у Београду. Мада смо ми очекивали срдачан пријем, али ово на што смо наишли превазилази све што смо могли замишљати. Ви сте се према нама показали као пријатељи, или још више, као браћа, отворили сте нам врата куће и показали сте нам себе. (Тада је г. Фике запазио да новинари бележе његов говор и обратио се њима).

— Ја видим ту новинаре. Господо новинари, за вас кажу да сте израз јавног мњења, да сте једна сила. Ви можете да учините много добра, по који пут и много зла, — али ја сам сигуран да ви чините много више добра него зла. Дижем ову чашу и наздрављам г. претседнику и свима његовим сарадницима, а у исто време желим да спојим париску штампу са београдском и да испијем чашу за наше велико пријатељство.

Говор г. Васе Лазаревића

*Господине Претседниче,
драге моје колеге,*

Име Париз је нека врста чаробне речи: оно буди сећања на једну варош пријатну и очаравајућу, али такође моћну; престоницу која зрачи у свету својом љупкошћу и својом снагом.

Њена снага и шарм долазе од оне мешавине традиције и модерног живота тако интензивног, чије чување и ток обезбеђују часници агилни и спремни, који се увек старају да истовремено негују прошлост и будућност. И благода рећи своје општинском одбору, Париз успева да сачува овај дупли карактер прошлости и напретка.

Ми не можемо да изговоримо његово име без узбуђења: узбуђења које је у

исто време сурово и нежно, јер има свога узрока у трагичним успоменама рата; у то време Србија, говорило се, није више постојала; друга словенска браћа нису се више ничему надала. Али у Паризу, у његов насмејани и освежавајући пријем, у Паризу који је трпео, али се надносио такође над страдање својих пријатеља, — у Паризу наши шефове осетили су како срце једног народа бије заједно са њиховим.

Отада смо у разним доменама: уметничкој, интелектуалној, научној и урбанистичкој имали задовољство да црпемо више примера и више лекција.

Београд је имао за дужност да учини један напор који га чини достојним да постане престоница једне велике државе — ове државе која вам се приказује у своме хармоничном оквиру.

Плодне равнице које росе широке реке; планине богате шумама, рудницима и пашњацима; плаво море, позлаћене обале, старе манастире — поуздане знаке једне старе цивилизације; свуда сељачки народ, снажан и поносит — у кратко народ сврстан под славним скиптаром Карађорђевића, народ који даје Европи свој знатни допринос.

Тако у вашем доласку, моје драге париске колеге, ја гледам у исто време један симбол и једну наду:

Наду, јер ће таква зближавања, понављајући се, осигурати стабилност Француско-југословенског пријатељства, дајући му већу чврстину, ако је то могуће, или ако је то чак потребно.

Ово братско пријатељство између Француске и Југославије, чије се заставе лепршају састављене од истих боја, као да би потврђивале заједнички идеал општег братства и демократије, то пријатељство има најбоље сведоке у престоницама:

Београду, чији нови живот почиње да се развија,

и вашем лепом Паризу — нашем драгом Паризу који претставља целу Француску.

У част Париског општинског одбора, његовог уваженог председника, у част истакнутих чланова његове делегације којој се — због чега смо веома дирнути — изводела придружити љубазна госпођа Фике, ја дижем радосно и пријатељски ову чашу!"

Посета Опленцу

Било је три часа по подне када је поворка аутомобила кренула низ Авалу и упутила се пуном брзином друмом за Оплепац. Успут су гостима објашњавана сва значајнија места из минулих ратова. Када се ушло у Шума-

Претставник Париза г. Фике са преставницима Београда пред гробом Блаженопочившег Краља Петра на Опленцу.

Симбол, јер је то први пут од како је Србија постала Југославија да претседник Париског општинског одбора долази у Београд. Он обнавља традицију која је била створена пре Светског рата;

дију, домаћи су објаснили гостима њен историски значај у стварању наше државе. Још издалека указала се бела задужбина блаженопочившег Краља Петра Великог Ослободиоца.

Управник Дворца на Опленцу г. Јанковић сачекао је госте, поздравио их и повео на разгледање цркве. Већ при првим корацима гости су били задивљени лепотом, величанственošћу и богатством задужбине. Објашњено им је порекло слика израђених у мозаику и проведени су и кроз доње просторије цркве у којима су гробнице чланова породице Карађорђевића, који под плочама од зеленог мермера, уз дрхтаву светлост кандила која осветљавају копије фрески наших манастира, израђених у мозаику, почивају свој вечни сан.

Обузети побожношћу и задивљени грандиозношћу Краљевског дела, гости су са жаљењем напустили Оплецац.

Низ Оплецац сишло се до Краљевог подрума у коме је госте чекала сервирана закуска, приређена од Управе Дворца. Пошто су разгледали подрум, троспратни, са најмодернијим уређајем, гости су пришли трпези. У живом разговору, у најбољој пријатељској атмосфери гости су изражавали своје лепе импресије. Производи Краљевог подрума добили су због своје изврности опште признание.

Господин Фике је дигао чашу и са пуно респекта и искрене узбуђености изговорио ову здравицу:

— Наздрављам, са дубоким поштовањем, Њ. В. Краљу и Њ. В. Краљици и целом Краљевском Дому. (Бурне овације и узвици: Живели!)

На ову здравицу одговорио је Управник Дворца г. Јанковић.

Најстарији одборник г. Павле Кара-Радвановић завршио је закуску једним лепим фигуративним кратким говором:

— Господо, ми смо малочас седели за општинском трпезом, а сада за Краљевском, — што значи за трпезом целог народа. Ја вас молим да то разумете као поздрав целог нашег народа племенитом француском народу: Вив ла Франс!

И када се почело спуштати вече, под небом застртим претећим облацима, које су с времена на време осветљавале удаљене муње, аутомобили су грабили Београду, у коме су париски и београдски општински претставници имали још свега неколико сати да проведу у пријатељском разговору.

Г. Фике говори на Радију

Неуморни претседник Париског општинског одбора г. Фике није имао времена да се одмори после ове дуге шетње до Опленца и натраг, јер је био обећао да ће преко Радио станице београдске говорити Београђанима и целом југословенском народу. Одмах по повратку у Београд г. Фике се одвезао до Радио станице и одржао овај свој говор:

Господо,

Дошао сам са својим друговима из Општине да донесем Београду, његовој општини и његовом становништву најсрдачније поздраве Париза.

Дошао сам да вам кажем колико вас волимо због сјаја ваше прошлости, због свих тих страница патње, хероизма и славе које су вас стајале често најчистије крви ваших синова. Због те неукротиве душе која је свакад испуњавала ваше дедове, а и због свих тих врлина, наследство столећа, које сте умели сачувати, развити и које објашњавају зашто је овај бели град који се пружа на обалама Дунава, љубљена сестра, нежно вољена

Пред Краљевском црквом на Опленцу

сестра варош чија је историја, као и ваша, сачињена од жртава, болова, али и, — дозволите нашем поносу да то не сакријемо, и од јунаштва.

Верујем, у истину, да су то сличности, та истоветност идеала, та отменост душе, тај стоицизам на делу, та жеља за животом, та страст за народном независношћу, које су међу нама створиле традиционалне везе које ничија моћ не може да раскине.

Господо, откада обилазимо ваше свето земљиште, — додајем још пре него што смо га обишли, откада је воз који нас је носио вама прешао границу, наше је дивљење постало неограничено, побожно.

Та поља свуда посејана, та земља непрестано обрађивана тешким радом, где

око не може да открије необрађен делић, та насмејана поља оплођена вашим снажним сељацима, показују више него све речи, веру која вас је надахнула и сву лепоту вашег напора. И то што смо видели у тим часовима дивљења које смо доживели захваљујући вашој општини, то што нам се показивало пролазећи кроз ваш нови град, чини да наше дивљење расте, оправдава наш респект пред вашом енергичном, дивном, уздржљивом и стваратељском расом.

Имате право, господо, да будете горди својом престоницом; она ће бити сутра — шта кажем — она је то већ данас једна од најлепших у Европи; једна од оних које заслужују да им се завиди, једна од оних коју треба да посете сви они који желе да науче како је, за мало година, по плановима срећно установљена и створена, како се развио један град — ремек дело модерног урбанизма.

Скупио сам сведочења великог броја мојих сународника који су познавали Београд пре неколико година, а виде га данас. Сви сматрају да је тај преображај чудо.

Господо, један народ који је извршио то чудо, може, без страха да гледа у времена која долазе. Будућност је његова. Тај је народ господар своје судбине.

У име Париза ја га поздрављам свим узбуђењем које осећам. Поздрављам га у свим класама које га сачињавају — елиту и друге редове — и које нас уче да умеју да се стопе, када време то захтева, у једну хармоничну целину.

Поздрављам га у његовој живој младости која учи, нада се и биће створитељка светле сутрашњице.

Поздрављам га у тим дивним супругама, чуваркама домаћих врлина, у тим мајкама, пуним нежности за мала бића која су крв крви њихове. Поздрављам га у свим тим женама које оплемењују његове домове, надарене том насмејаном грацијом и неописивим шармом.

Дозволите ми да закључим и да из дна срца свога ускликнем:

Живео Београд!

Живела Југославија!

Банкет у хотелу „Српски Краљ”

Увече је, у 9 часова, у част гостију приређен банкет у хотелу „Српски Краљ”

Присуствовали су поред чланова Суда и Одбора: Министар унутрашњих послова г. Живојин Лазић, Министар иностраних послова г. Богољуб Јевтић, Француски посланик г. Најјар са особљем француског посланства, помоћник Министра унутрашњих

послова г. Предраг Лукић и виши чиновници Београдске општине.

За време банкета претседник г. Милутин Петровић поздравио је париску делегацију овим говором:

Говор г. Милутина Петровића

Господине Претседниче,

Ваша посета Београду, и то баш Вас претставника велике културне метрополе света, није само за нас један акт куртоазије. За нас је то још један израз оне љубави зачете и у вашим и нашим срцима још у оне дане када смо заједнички подносили тегобе и пустошења рата, у оне дане када се ваша војска, ношена понова идеалима француске револуције, натчовечанским напорима уздигла до ореола победника и помогла најуспешније да триумфују, на супрот бруталној сили, они велики човечански идеали слободе и правде. То је израз поштовања и нашој херојској војсци, која је на своме сектору, под врховним вођством нашега Краља дала снажан прилог победи самозванца.

Видите ли овај наш град, који данас гаји најживљу жељу да и он што пре ступи у ред великих изграђених градова запада! И он је једна страница светске историје. Око њега, ради њега проливано је море људске крви. Па и у овом светском рату, он, наш неутврђени Верден стајао је на граници, на обалама Саве и Дунава као какав стари, прекаљени ратник изборана лица са пуно ожиљака од рана из прошлости, примајући стојички мирно нове ударце. Засипан је гранатама и шрапнелима, умножили су се ожиљци на његовом лицу, али су они само улепшали избраздано лице, и стајали старом ратнику онако исто лепо као дијадема каквој невести.

Београд је положио испит своје моралне снаге, своје храбрости и пожртвовања. Њему су то признали. Али од свих тих признања, најдраже му је признање великих галских ратника, најлепши му је дар крст легије части.

Господине Претседниче,

Тај крст легије части, који са побожношћу чувамо као свету амајлију, биће сећање на славне дане прошлости, када се кроз прах и олово, кроз ограшја испуњена ранама и крвљу, муке и патње, исполинских напора целих народа написала једна дивна химна слободи и независности потлачених и поробљених. Тај крст легије части биће сталан мементо новим генерацијама, да воле своју отаџбину, да воле свој стародревни град Бео-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

www.град да буду и у миру исто онако активни као њихови претци у рату, и да мирним културним и привредним акцијама накнаде оно што је због остваривања националних идеала, националне слободе, као првог предуслова сваке културне и привредне активности, морало бити одгођено. И мир има своје крстове легије части, и радом у миру постаје се заслужан отаџбине.

Тај крст легије части потсећаће увек на онај период светске историје када се показало да уговори ипак нису крпе од хартије, нити да сила иде некажњено испред права. Наше пријатељство запечаћено крвљу најбољих синова обе нације, биће за нас не само сећање на прошлост, један братски већ и израз једне чврсте воље, да се оно што је дело историјске правде, што је подигнуто на хекатомбама лешева не може једнострано мењати. Једном ослобођено, човечанство се не може више враћати у кврге и томруке прошлости.

Господине Претседниче,

Београд престоница Југославије поздравља Вас. Београд поздравља кроз Вас Париз, поздравља Француску. Он Вас моли да будете тумач оних искрених и топлих симпатија и љубави које он гаји за своју велику сестру, и исто онако као што се са непобедивим армадама Вашим на бојним пољима борио за велике идеале човечанства, исто тако сада у миру наставља тај рад за идеале, и сарађивање најактивније на изградњи чврстог мира, да би се могло у миру човечанство развити и економски и културно.

Господине Претседниче,

Подижем ову чашу и испијам у здравље и за добру срећу председника Француске Републике, човека који је умео да споји у себи све оне врлине и квалитете потребне за ово тешко време које све државе преживљују. Пијем је у здравље Ваше, достојног претставника великога града. Кроз Вас париски грађани, Француска показује категорички јасно колико они умеју и хоће да цене све жртве, све напоре учињене за Отаџбину. Ја Вас молим да одавде понесете уверење у наше непроменљиве осећаје љубави, у нашу непоколебљиву оданост идеалима, који су нам и у недавној прошлости лебдели пред очима, и у нашу чврсту решеност да радимо заједно са Вама на изградњи мира.

Понесите наше поздраве и грађанству Париза и реците му да га волимо и поштујемо, да ценимо његове напоре чињене у рату и миру за добро свога града,

за добро Француске. (Крај говора г. Петровића пропраћен је дугим, срдачним и одушевљеним манифестацијама Француској, Паризу, и његовим претставницима).

На ову здравицу одговорио је г. Фике следећим говором:

Говор г. Фикеа

Господо,

Сутра изјутра напустићемо Београд, жалосног срца што се удаљујемо од врло драгих пријатеља, чију смо љубав још једном имали прилике да осетимо.

Ми смо под вашим светлим небом проживели велике и лепе часове.

Јуче сте нас свечано примили у згради ваше Општине и ми ћемо, верујте за увек сачувати успомену на те узбудљиве тренутке у којима смо осетили како једнаким ритмом куцају југословенска и француска срца.

Како најзад да наше пријатељство не буде топло и братско?

И одиста, господо, наше су везе из давнина. Дуга прошлост заједничких тежњи изаткала је између наших Отаџбина мрежу симпатија, које се не могу уништити, јер оне долазе из самих почетака наше историје, између наша два народа који су, то је констатовано више пута, из најдавнијих времена били блиско повезани и удружени.

Враћајући се у прошлост кроз столећа, мени је драго да потсетим на сам зачетак овог пријатељства, у времену када је наш Краљ Филип Лепи закључио 1313 године са вашим Сувереном уговор о савезу, у коме су наши правници нашли прве принципе међународне арбитраже; или да потсетим на другог нашег Монарха, који је, према казивању наших старих кроника, наредио 1389 године да се у Богородичиној цркви у Паризу читају молитве за победу ваших предака, који су на Косову бранили угрожену европску цивилизацију, са оном храброшћу, која је главна одлика ваше расе.

Блиски догађаји су још у нашој успомени. Парижани не заборавају вашег славног Краља Петра I. Ми се сећамо у Париској општини дочека принца Александра, данашњег вашег узвишеног Суверена, топлог пријема који је престоница Француске указала младоме Владару, Врховном Заповеднику ваше војске, која је увек знала да извојује победу.

После ових часова радости, били су дошли дани очаја. Ваша Отаџбина била је измрцварена, добила је тешке ране, познала је ужасе непријатељске окупације.

Нажалост, хиљаде међу вама, бежећи испред ропства, остављајући драга огњи-

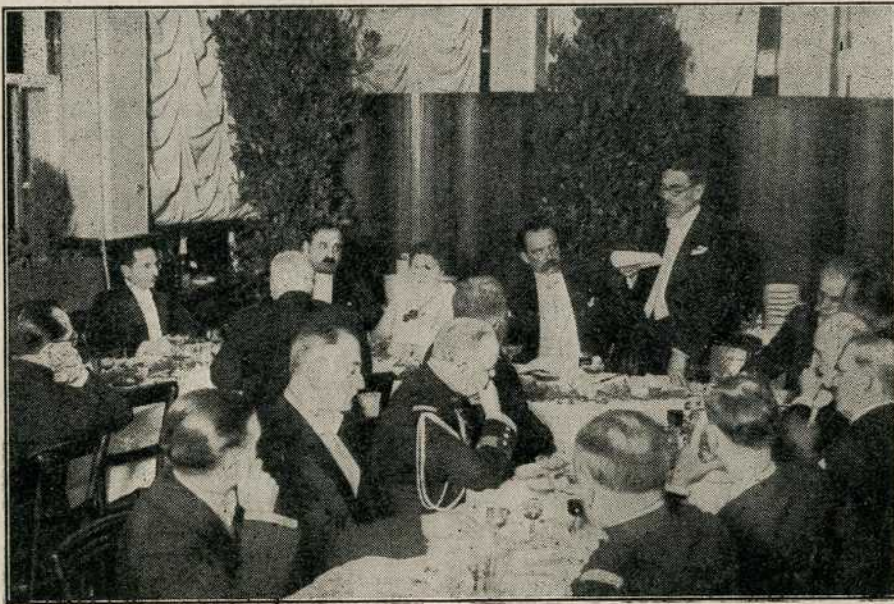

шта, на којима су увек налазиле уточишта врлине ваших предака, напустише родно место, ваше вароши, ваша опустошена поља. Ништа није јаче потресло наше душе, али исто тако ништа није изазвало више дивљења од оног повлачења кроз ваше планине, од оне воље једног народа решеног, и поред својих сурових патњи и макако да је безнадежно изгледала његова судбина, да живи, да храбро спрема будући реванш права и части.

Све је речено о овој трагичној пероди вашег народног живота; али никада неће бити доста истицати оне дивне осо-

донело Београду — једној од првих и најсјајнијих жртава великог рата — Крст Легије Часте који му је предао маршал Франше Д'Епере, ваше становништво показало се трудољубиво у миру. Место да јадикује, оно је показало своју грађанску свест, која је покретач акција. Верујући чврсто у будућност, оно се трудило да утре трагове пустошења и тражило је у стваралачком раду — који чини богатство народа као и појединаца — лепшу будућност.

Ви имате право да гледајући у скору прошлост посматрате величину постигнутих резултата. У историји урбанизма

Са свечаног банкета о. г. Б.: претседник Париза г. Фике отпоздравља Београду

бине које су синиле из вашег крвљу на-топљеног земљишта: енергију прекаљену у несрећи, љубав према Отаџбини — која ће доцније претворити тренутни пораз у трајну и плодну победу.

И никада није било достојнијег призора да се пружи као пример народима који неће да пропадну, од оног који је давао ваш народ, који је одмах после рата, за време чијег трајања се накупило толико рушевина, посветио се одважно обнови, ћутке лечио своје ране и наместо земље у којој требало све подизати изнова или стварати, подигао једну моћну савремену државу, која је данас камен темељац мира у овом делу Европе.

Обнова Београда јесте слика васкрснућа југословенског народа.

Ви сте пропатили, али ваше патње ни-су биле узалудне. Пуно хероизма у тешким часовима, показујући диван дух пожртвовања и самоодрицања, што је

преображај Београда појављује се као један редак догађај, — то се усуђујем рећи, скоро јединствен.

Ми смо сви већ познавали — преко наших колега који су пре 1914 и после рата били гости Београда — љупкост ваше вароши која степенасто лежи изнад двеју река које спајају своје воде у њеном подножју. Наша машта васкрсавала је величанствену панораму, која се са терасе Калемегдана распростире пред засењеним очима. Колико су нам само хвалили лепоте ваше тврђаве, која вашој вароши пристоји као каква очаравајућа круна.

Лепота је остала, још повећана. Ви сте томе додали и људске творевине, које су дошле да обнове, да улепшају и асанирају.

Ви сте начинили од Београда модеран град по његовој архитектури, његовим

улицама, његовим зградама и установама.

Тешкоће су биле огромне и ви сте их савладали. Сретства су вам недостајала и ви сте их нашли у вама самима, код ваших пријатеља, који су имали пуно поверење у вашу судбину, код ваше владе, која је схватила да је будућност ваше престонице везана за будућност саме Краљевине.

И тако је стари Београд све више и више падао под пијуком рушилаца.

Ми смо прошли вашим елегантним улицама, вашим булеварима — правим, широким, светлим — овиченим платанима и липама. Дивили смо се вашим споменицима, вашим зградама које личе на палате, свуда изграђене, вашим парковима пуним зеленила, који деле здравље и без којих једна данашња варош не може бити, а које допуњавају излетничке шуме Авале и Кошутњака.

Имали смо прилике да оценимо крупне резултате које сте постигли у области хигијене и социјалног помагања: подизање болница са најсавршенијим уређајима медицинске науке, диспансера, поликлиника које стоје на расположењу вашим грађанима, снабдевање здравом водом у довољној количини и давање првокласне хране невољнима; изграђивање централа за индустријска предузећа и осветљавање ваших улица и домова, које ће од Белог Града направити Град Светлости.

Налазећи се на једној од најлепших раскрсница водених путева у Европи, ваше пристаниште постаће једног дана једно од највећих и најживљих на свету.

Ви сте умели такође, драге колеге и пријатељи, да дате места духу. Београд је данас познат интелектуални центар са својим факултетима, гимназијама и својим школама. Уметничке и филозофске књиге читане су од омладине жељне знања. Мило нам је да констатујемо да француска мисао зрачи увек у вашем граду, да је наша литература, нарочито наши велики класици, увек омиљена, да наши уметници, који долазе да прикажу ремек дела осветштана вековима, наилазе на срдчан пријем публике. Да споменем још и вашу музичку уметност која је тако развијена, а коју смо имали често пута прилике да оценимо у нашој Општини, где смо одушевљено поздрављали хорова из ваше Отаџбине.

На свима пољима интелектуалне и друштвене делатности ви сте показали сјајне напретке.

Ми се враћамо у Париз под снажним утиском о могућностима које вас чекају у будућности, као очарани сведоци ове изванредне делатности, која је за кратко

време учинила да из земље никне једна нова варош, којој њен стални развитак и географски положај између Истока и Запада омогућавају најлепше изгледе за будућност, враћамо се најзад дирнути вашим срдчним и братским пријемом.

Допустите ми да вам изразим наша честитања, да вам искажем нашу захвалност.

Моје драге колеге, у име Париза пијем за процват вашег народа. Дижем чашу у част ваших Узвишених Суверена, Њихових Величанстава Краља Александра и Краљице Марије и Краљевског Дома. (Бурни аплаузи и узвици: „Живели!) Наздрављам Београдској општини, која тако разумно ради на сјајној будућности и вечности француско-југословенског пријатељства у интересу цивилизације и мира”.

После свога говора који је изазвао дуге и бурне овације Француској и Паризу, г. Фике је у друштву потпретседника г. Васе Лазаревића отишао у Народно позориште и присуствовао једном чину „Госпође с камилијама”.

Г-ђа Фике се упознаје са делатношћу наших жена

Као што је поменуто у почетку извештаја, програм боравка г-ђе Фике поверен је гђи Зори потпретседника г. Васе Лазаревића. Ма да је на расположењу био свега један дан, г-ђа Лазаревић је, у споразуму са претставницама разних женских друштава омогућила г-ђи Фике да упозна у пуном облику завидну делатност наших жена на социјалном, културном и националном пољу.

У друштву г-ђе Лазаревић, г-ђе Делфе Иванић, потпретседнице Кола Српских Сестара и г. Л. Швабића, помоћника директора Т. и О., г-ђа Фике је учинила прву посету Дому госпођа. Од стране Београдског женског друштва — коме припада ова установа, г-ђу Фике дочекала је потпретседница г-ђа Наталија Поповић са неколико чланица и управитељицом Дома. Гошња је, по старом српском обичају, послужена слатким и кафом. Показане су јој све просторије ове установе и објашњен њен значај: омогућавање пристојног живота чиновничким удовицама са скромним сретствима. Г-ђа Фике је била заинтересована оригиналношћу саме установе, која решава један крупан друштвени проблем и врло похвално се изразила о њеном уређењу.

Материнско удружење је било друга установа коју је г-ђа Фике посетила. Дочекана је на улазу од председнице г-ђе Зорке Влајић и неколико чланица. Својим модерним уређењем, како главних тако и споредних просторија, својим светлим собама, у којима су у белом креветићима неговани мали штићеници

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

по свима прописима хигијене. Дом Материнског удружења учинио је на г-ђу Фике најлепши утисак. Г. Др. Урош Ружичић, лекар Дома давао је г-ђи Фике потребна објашњења.

Дечија поликлиника изазвала је ново дивљење г-ђе Фике по својој практичности, по стварности користи које пружа деци и по обимности посла који свакодневно обавља. Мада је смештена у скромним дрвеним павиљонима, она нимало не заостаје у погледу свога уређења за сличним установама. Г-ђу Фике и њене пратиоце провела је кроз павиљоне г-ђа Др. Наталија Николајевић. Деца су у том моменту баш била при обеду. О квалитету хране коју добијају најбоље је сведочио њихов изглед. Гошћи су приказани и павиљони Поликлинике за здравствено старање о деци: зубна, ушна, рентгенолошка поликлиника и др., кроз које је до сада прошло у циљу прегледа и лечења преко 100.000 школске деце и 25.000 матера.

Испраћај председника Париза на Београдској жељез. станици

Даље је по програму дошла посета *Пазара женског друштва*. Дивна сељачка одела, стара одела извежена срмом, српско платно, народни везови примењени на модерним хаљинама, — све је то привукло било особиту пажњу г-ђе Фике. Она је нарочито била дирнута кад јој је г-ђа Олга Богдановић на поласку из Пазара предала после поздрава две лутке у шумадиској ношњи.

Срдачни пријем приређен је г-ђи Фике и у Павиљону *Цвијете Зузорић*, у коме је тада била Пролећња сликарска изложба. Г-ђа Криста Ђорђевић, чланице Управе и уметници — излагачи провели су г-ђу Фике кроз изложбу.

У *Дечијем Дунавском обданишту*, где је дочекана од целе Управе, г-ђа Фике је упознала још једну нашу корисну и практичну установу. Једна девојчица поздравила је гошћу и предала јој леп букет цвећа. Г-ђи Фике се веома допала ова установа, у којој мајке — раднице спокојно остављају своју децу за време рада. Госпођи је објашњено да оваквих

установа има девет и да оне уживају обилату новчану помоћ Општине.

По подне у *Колу Српских сестара* пријему г-ђе Фике била је присутна цела Управа и доста наших јавних радница, Г-ђа Лепосава Петковић, г-ђица Милена Атанацковић и друге.

Ту је г-ђа Фике разгледала сталну изложбу народног везива, на којој су заступљени народни костими из целе државе.

Две марамице од дивне чипке рађене иглом — специјалитет Јужне Србије — предате су госпођи Фике као поклон. Исто тако г-ђица Мирка Грујић, претседница Кола, предала јој је један леп стари народни вез — комбинација разних мотива из Јужне Србије. Госпођи је показан и интернат Кола, у коме се васпитавају, посећујући државне школе, деца наших националних радника.

Тиме је програм био исцрпљен. Г-ђа Фике понела је после ових посета о нашој жени најлепше мишљење. Она се о делатности наше жене на разним пољима изразила најпољнојније.

Испраћај гостију

На дан 18 маја Ориент експресом у 7,40 часова, Париска делегација напустила је Београд, испраћена од чланова Суда, Одбора Општине београдске, виших чиновника и чланова француске колоније. Испраћај је био врло срдачан и париски гости изразили су жељу, да у Паризу виде и дочекају једну делегацију Београдске општине.

Госте је до границе у име Београдске општине отпратио шеф кабинета г. Д-р Радмило Белић.

Из Цариброда гости су упутили следећи телеграм претседнику Г. Милутину Петровићу:

„Стигли смо на вашу границу и не можемо да напустимо вашу Отаџбину пре но што вам поново кажемо, колико смо били дирнути вашим срдачним дочеком, вашим свесрдном пажњом и пре но што вама и вашим колегама захвалимо на томе што сте нам бављење у вашој престоници учинили очаравајућим. Наше братство још једном се сјајно манифестовало у току ових дана. Одлазимо, дубоко узбуђени, са неизмерном захвалношћу у нашим срцима на искреним доказима пријатељства, које сте нам пружили. Надам се да ћемо вам у Паризу ускоро моћи још боље изразити нашу захвалност.

Ваш одани

Рене Фике,

претседник Општинског одбора.

На своме повратку из Цариброда г. д-р Белић донео је за чланове Суда поклоне које му је предао г. Фике: портфеље са грбом града Париза.

Љ. Н.

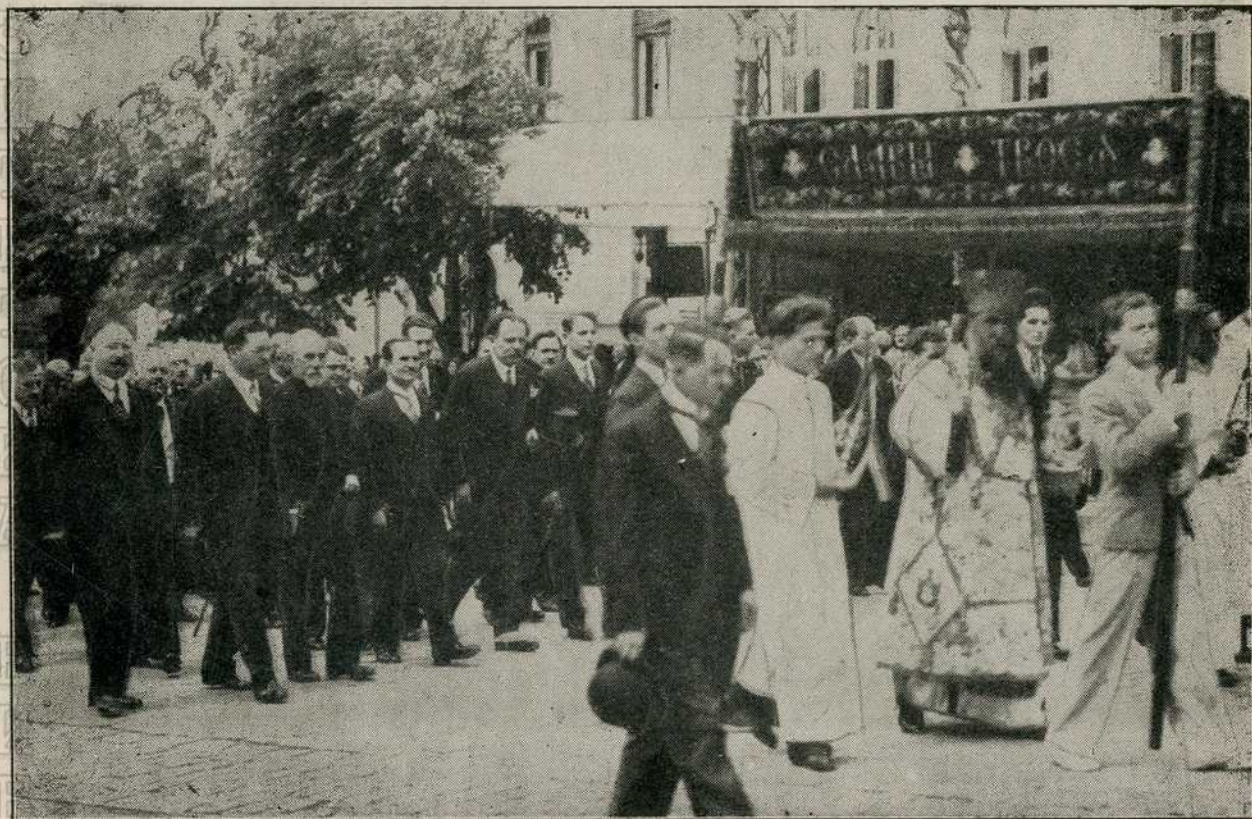
Београд је свечано прославио своју славу, Спасов-дан

— На слави је као гост био и претседник Париске општине, г. Фике, са госпођом —

Као символ узнесења изнад свих страдања и патњи Београд је за своју славу изабрао Спасовдан, дан Св. Вознесења Господњег, који му по његовој светлој, тешкој и болној историји највише приличи. Ову своју традиционалну славу Београд прославља још од Деспота Стевана.

прође, били су искићени зеленилом и ћилимовима.

Још од ране зоре Београђани, свечано одевени, кретали су се улицама, да би што пре стигли пред Вознесенску цркву и заузели место, како би учествовали у кретању поворке. Звона, прво на Вознесенској, а затим

Спасовданска литија: под небом Њ. Св. Патријарх, а на челу поворке претседник Београда г. Милутин Петровић, потпретседник г. Добра Богдановић, кмет-правник г. Добривоје Вујић са одборницима: г.г. Ђорђевићем, Бошком Вукашиновићем, Ж. Константиновићем, М. Стефановићем, Фиртом и осталим

Ове године слава Београда, Спасовдан, била је увеличана још и тиме што је на њој, као гост Београда, присуствовао и претседник Општине града Париза, г. Фике, са својом госпођом и представницима Одбора Париске општине

Као сваке тако и ове године Београд је на Спасовдан изгледао свечан. Скоро на свима домовима лепршале су се државне заставе. Многи прозори и балкони, у улицама куда је литија са Њ. Св. Патријархом имала да

на Саборној и осталим црквама, огласила су својим побожним брујањем почетак литургије.

У црквама

У Вознесенској цркви били су на окупу: Министар унутрашњих дела, г. Живојин Лазић, као претставник Краљевске владе, окружен домаћином славе г. Милутином Петровићем, претседником Београдске општине, потпретседником г. Доброславом Богданови:

ћем, кметом — правником г. Добривојем Вујићем, многобројним г. г. сенаторима, народним посланицима, општинским одборницима и угледним Београђанима.

Литургију је служио лично Њ. Св. Патријарх Г. Варнава, уз асистенцију епископа г. г. Викентија и Венијамина, шеснаест свештеника и четири ђакона. На јектенија је одговарао руски хор Вознесенске цркве

Истовремено у Саборној цркви литургију је служио епископ г. др. Тихон са вишим свештенством.

Уз брујање црквених звона и уз појење црквених песама Босанском улицом из Саборне цркве стигао је пред Вознесенску цркву епископ г. Тихон, коме се одмах придружио Њ. Св. Патријарх са домаћином славе г. Милутином Петровићем, претседником Београда, потпретседником г. Добр. Богдановићем, кметом-правником г. Добривојем Вујићем, Министром унутрашњих послова г. Живојином Лазићем, сенаторима, народним посланицима, одборницима и многобројним грађанством. Ове године у поворци је узела

Са Спасовданске славе града Београда: Њ. Св. Патријарх Варнава чинодејствује

После богослужења Њ. Св. Патријарх са домаћином славе и претставницима Београдске општине и војних и грађанских власти, као и многобројним грађанством обишао је трипута око цркве.

Величанствена поворка креће београдским улицама

Док је литија са црквеном заставом Св. Вознесења обилазила око Вознесенске цркве, у улици Милоша Великог била је већ формирана поворка грађана и претставника многобројних београдских друштава и корпорација, која је била закрчила улицу Милоша Великог од цркве па све до иза Министарства војног у Немањиној улици.

учешћа и велика група сељака, нових Београђана, из села која су сада припала новом атару Београда. Поворка је била дуга преко 1500 метара.

Сто хиљада Београђана поздравља Њ. Св. Патријарха и претставнике Београдске општине

Поворка се кретала улицама: почевши испред Вознесенске цркве од краја улице Адмирала Гепрата, па Милоша Великог, Престолонаследниковим Тргом, преко Теразија, кроз улице Кнеза Михаила и Краља Петра до зграде Београдске општине у улици Узун Мирковој. Сви тротоари, прозори и балкони у овим улицама били су начичкани светом. Бурним клицањем и посипањем жита Београ-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ђани су поздрављали преставнике Београда и Њ. Св. Патријарха.

На челу поворке ношена је државна застава са грбом Београда, а испред неба застава Српске Патријаршије, коју сачињавају боје: црвено-плава-бела. На почетку и на крају поворке две војне музике непрестано су свирале побожне молитве.

Бурне овације г. Фикеу, претставнику Париза

Претседник Париске општине, г. Фике, са потпретседником Београдске општине г. Васом Лазаревићем, њиховим госпођама и одборницима Париза и Београда, дочекали су поворку летије на балкону палате Извозне банке. За све време бурно се клицало г. Фикеу, Паризу и Француској. Нарочито је г. Фике био узбуђен када га је махањем својим ручица и дечјим клицањем поздравео најмлађи нараштај Београда, ђаци основних школа, који су у огромном броју били заступљени у овој поворци, кличући:

— Живео Париз! Живела Француска!

Г. Фике очевидно узбуђен отпоздрављао је мале грађане Београда, такође кличући од срца:

— Живео Београд! Живела Југославија!

Сечење славског колача

Пре него што је поворка стигла пред зграду Београдске општине, у којој се имао пресећи славски колач, претседник Париза са потпретседником Београда г. Васом Лазаревићем и осталим кренули су у Београдску општину.

Свечани чин традиционалног сечења славског колача обавили су у декорисаној

свечањој сали Општинског одбора, а у присуству преставника Париске општине и великодостојника, г. г. Њ. Св. Патријарх Варнава са домаћином славе г. Милутином Петровићем и г. г. потпретседницима Васом Лазаревићем и Добром Богдановићем, као и кметом-правником г. Добривојем Вујићем.

За време сечења колача на јектенија је одговарао хор певачког друштва Електричне централе „Никола Тесла“.

Говор Њ. Св. Патријарха

По обављеном чину сечења колача Њ. Св. Патријарх честитао је домаћину славу овим бираним речима:

— Најсрдачније честитам вам давању славу, рекао је Њ. Св. Патријарх Варнава, која је истовремено слава свих нас који живимо у Београду, и сећамо се старог времена у коме је слава била оличење снаге и истрајности нашег народа. Последње две године слава Београда постала је тако велика и сјајна, да одговара престолу Београду, захваљујући претседнику, потпретседницима и одборницима. Ова слава није само слава православних, већ сви оних који живе у Београду, припадника свих вероисповести, свих који се моле једном Богу. Овога дана ми се сећамо свога Владара...

— Живео Краљ!

— ...под чијим се покровитељством слободно крећемо, слаavimo данашњу славу и молимо се Богу сви ми Срби, са уједињеном браћом у Југославији. Кад нам је било најтеже, ми смо, славећи и верујући у Бога и небеску правду, победили. Нека вас Бог благослови и живели!"

Затим је домаћин славе, г. Милутин Петровић, примао честитања, па је онда за претставнике Париза, великодостојнике и остале госте приређена закуска у просторијама зграде Суда општине града Београда. С. М.

Француски Министар спољних послова г. Луј Барту у Београду

Београд, који увек уме да дочека срдачно и топло своје драге госте, изгледа да ипак није никад са већим спонтаним одушевљењем показао своју радост и оданост као приликом дочека француског Министра спољних послова г. Луја Барту-а, у коме је поздравео не само њега као личност, не само њега као пријатеља нашег народа, него у њему и кроз њега целу Француску, за коју нас везују тако интимне и присне везе из наших најтежих и наших најславнијих дана.

Уочи доласка г. Барту-а, претседник Београдске општине г. Милутин Петровић издао је следећи проглас грађанству Београда.

Београђани!

Данас стиже у наш град, у 5 часова по подне, службени претставник наше

драге и неподебиме савезнице Француске, њен бивши Претседник владе, и у ове тешке дане међусобне консолидације, њен уважени Министар спољних послова, г. Луј Барту, чији су напори на одржавању мира и поштовању међународних уговора познати широм света.

Београд, престоница Краљевине Југославије, срећан је што у личности г. Луја Бартуа може поздравити не само Министра спољних послова Велике француске нације него и истинског и увек осведоченог пријатеља нашег народа. У доба највећег страдања, када је наш народ чинио надчовечанске напоре, када је Београд својим херојским држањем заслужио Легију Чести, г. Луј Барту знао је свом енергијом убеђеног борца брани-

Т. права неправедно нападнута Србије и уливати дубоку веру у крајњи успех, у победу, васкрс Србије и стварање Југославије.

Београђани!

Нека дани боравка нашег драгог госта буду празник посвећен пријатељству између Француске и наше земље, дани захвалности Великој Нацији за оно што је она учинила за нас у прошлости и за оно што чини за дело мира и правде у садашњости.

Дочекајмо њеног великог и достојног представника као искреног и осведоченог пријатеља; искитимо наше домове југословенским и француским тробојкама и дођимо у што већем броју на Савско пристаниште да га поздравимо, да му кликнемо у име своје и у име Југословенске престонице: *Живео Луј Барту! Живела Француска.*"

Претседник Општине београдске,
МИЛУТИН А. ПЕТРОВИЋ

Београђани нису схватили само своју дужност, нису осетили само своје обавезе. Београђани су осетили своје срце, своју љубав према великом и осведоченом пријатељском Француском народу. И, ко год је могао, од деце до стараца, изашао је да види претставника велике Француске, да га поздрави и да својим присуством увелича први свечани поздрав, при његовом ступању на београдско тле.

Поред огромне масе народа, која је прекријила све тротоаре око пристаништа, па уз Велике степенице, до хотела „Српски Краљ“, где су за г. Барту резервисани апартамани, ту су били постројени соколи и соколице, Народна одбрана, Четничко удружење Удружење бранилаца Београда, Јадранска стража и многобројна патриотска и хумана друштва са заставама на челу.

На штек су пристизали званични претставници. Поред Претседника владе г. Николе Узуновића, била је ту на окупу цела Влада; затим Претседник Сената г. др. Томашић, Претседник Народне скупштине г. др. Кумануди, са великим бројем сенатора и народних посланика, Претседник Београдске општине г. Милутин Петровић са потпретседником г. Добром Богдановићем и одборницима. Исто тако били су присутни чланови дипломатског кора, осим претставника Немачке, Италије, Мађарске и Аустрије. Са г. Јевтићем био је наш посланик у Паризу г. др. Спалајковић.

Тачно у 5 часова по подне наш луксузни речни пароброд „Александар I“ ушао је у београдско пристаниште, сво украшено нашим и француским заставама и зеленилом.

Кад је брод пристао први је ушао г. Јевтић са г. Спалајковићем, који су пришли г. Барту-у. Г. Јевтић пожелео му је добродошлицу, а тада су се оба министра спољних послова пољубила у оба образа. Г. Барту је рекао:

— Путовао сам одлично. Крај кроз који сам прошао необично ми се допао, а одушевљен сам срдачношћу дочека који ми је целим путем кроз вашу земљу указан од стране братског Југословенског народа.

У пратњи г.г. Јевтића, Спалајковића, Најжара и помоћника Министра спољних послова г. Пурића, г. Барту је изашао из брода.

Чим је г. Барту изашао из брода чуо се гласан узвик Претседника Владе г. Николе Узуновића:

— Живео!

Узвик је прихватила цела огромна маса Београђана и дуго из хиљада грла проламали су се узвици на српском и француском језику г. Барту-у и Француској.

Пошто се поздравио са Претседником Владе, Министрима и осталим великодостојницима, г. Барту прошао је кроз шпалир сокола и соколица до аутомобила, који га је чекао. То неколико десетина метара пута показали су г. Барту-у прави занос искреног одушевљења, којим га је Београд дочекао. Он је био дубоко дирнут, отпоздрављао је на све стране и говорио речи захвалности, које су се губиле у бури узвика и овације. Све до хотела „Српски Краљ“ пратили су га одушевљени поздрав, док је пролазио кроз шпалире масе, која је формално била опсела хотел где је г. Барту отсео.

Г. Барту задржао се у хотелу само кратко време, а одмах затим кренуо је у правцу Двора. Док је поворка аутомобила пролазила Михајловом и Краља Милана улицом, г. Барту-у приређене су поновне спонтане овације од пролазника и шетача.

У Маршалату Двора г. Барту уписао се у дворске књиге.

Одмах затим г. Барту одвезао се на Француско војничко гробље. У пролазу улицама народ га је опет поздрављао. На гробљу били су постројени соколи и соколице. Француски свештеници извршили су кратак помен на олтару, који је био сав опкољен заставама многобројних друштава и удружења. Била је ту и једна живописна група девојака у народним ношњама из свих наших крајева. Г. Барту, после помена, задржао се са њима у разговору. На мермерни стуб гробља положена су два лепа венца, један од г. Бартуа, а други од г. Јевтића.

Са Француског гробља г. Барту отишао је пред споменик Браниоцима Београда, где га је дочекала група живих бранилаца Београда. Ту су наши свештеници одржали такође кратак помен, а г. Барту са генералом г. Ле Петио-ом положио је на гроб венац.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

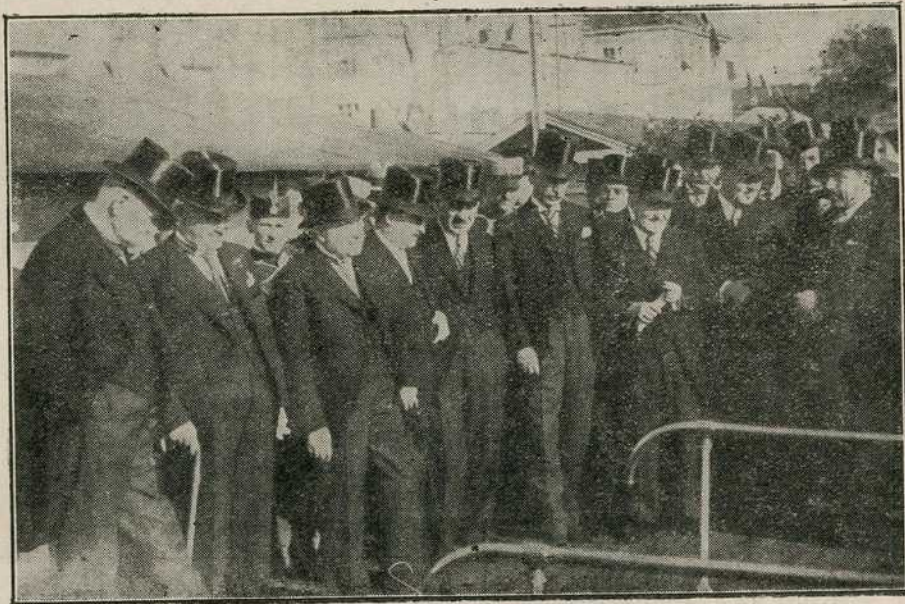
Увече приређена је у част г. Барту-а интимна вечера у Министарству спољних послова, којој су, поред г. Јевтића и његових помоћника, присуствовали чланови Владе, француски посланик г. Најјар и чланови француске делегације.

У исто време шеф нашег Централног прес-биро-а г. др. Коста Луковић, приредио је вечеру у част француских новинара у хотелу „Српски Краљ”. Међу званицама на вечери били су бивши Министар спољних послова г. др. Момчило Нинчић и његов помоћник г. Лован Марковић. Госте је поздравио г. др. Луковић. У име француских новинара одговорио је г. Албер Мусе, директор париског „Енформасиона”. У своме говору г. Мусе истако је личне заслуге г. др. Луковића за

стројена чета пешадије и официри београдског гарнизона, на челу са командантом Београда, армиским генералом г. В. Томићем и Министром војске и морнарице армиским генералом г. Миловановићем. Уз поздрав почасне чете положен је на гроб Незнаног јунака венац у име Француске републике. После тога са врха Авале, на лицу места, описан је г. Барту-у у кратким потезима ток борби око Београда у Светском рату.

Са Авале г. Барту се одвезао у Министарство спољних послова, где је у кабинету одржао конференцију са г. Јевтићем. После тога, из кабинета, г. Барту је преко радија поздравио Југословенски народ.

Из Министарства спољних послова г. Барту се одвезао у Претседништво Владе, где се

Претставници Краљевске владе, Сената, Народне скупштине и Београдске општине на Савском пристаништу очекују долазак г. Бартуа

француску књижевност, коју је обогатио својом ванредном докторском тезом о Корнеју. Говорио је и народни посланик и новинар г. Мита Димитријевић.

Сасвим неочекивано, у току вечере, наишли су г.г. Барту и Јевтић у пратњи г.г. Најјара, Спалајковића и Пурића. Новинари су их дочекали бурним овацијама, а г. др. Луковић поздравио их је кратким говором, изразивши захвалност на посети.

Г. Барту је одговорио:

— Драги другови и колеге, благодарим вам на пријему. Дошао сам са г. Јевтићем, да вам као стари новинари покажемо своје симпатије и нашу солидарност.

Затим је г. Барту изнео своје лепе утиске о Југославији.

Сутрадан, 25 јуна, г. Барту посетио је гроб Незнаног јунака на Авали. Дочекала га је по-

састао са г. Николом Узуновићем, а одатле је посетио Министра војске и морнарице генерала г. Миловановића.

У подне г. Барту примљен је у аудијенцију код Њ. В. Краља, у дворцу на Дедљу. Аудијенција је трајала читав сат. Одмах после тога приређен је у част г. Барту-а ручак у Двору, коме су, поред Њ. В. Краља и Кнеза Павла, присуствовале следеће званице: Претседник Сената г. др. Томашић, Претседник Народне скупштине г. др. Коста Кумануди, Претседник Владе г. Никола Узуновић, Министар спољних послова г. Богољуб Јевтић, Министар војске и морнарице, генерал г. Миловановић, Министар просвете г. др. Илија Шуменковић, Министар трговине и индустрије г. Јурај Деметровић, француски посланик г. Најјар, наш посланик у Паризу г. др. Спалајковић, Министар Двора г. Антић, француски војни изасланик генерал г. Ле Пети, шеф ка-

Синета г. Барту-а г. Роша, први ађутант Њ. В. Краља генерал г. Милан Јечменић, маршал Двора генерал г. Димитријевић, помоћници Министра спољних послова г.г. др. Пурић и Јуришић, саветник Француског посланства г. Кнобел и шеф протокола Министарства спољних послова г. Илија Новаковић.

У 5 часова по подне приређен је чај у Француском посланству, коме су, поред г. Барту-а и Најжара, присуствовали чланови Владе са г. Јевтићем, чланови Дипломатског кора, Сената и Народне скупштине, те претставници наших и страних културних друштава, грађанства и штампе.

градске општине г. Милутин Петровић, са одборницима.

Састанак је отворио Претседник Сената г. др. Томашић, једним одушевљеним говором. Затим је говорио Претседник Скупштине г. др. Коста Кумануди и Претседник Владе г. Узуновић.

На ове говоре г. Барту је одговорио:

— Господо претседници, господо сенатори, господо народни посланици.

И поред дугог трајања мог парламентарног мандата и независно од високог положаја који заузима, ја не бих био достојан изванредне почести коју сте ми указали, да не сматрам за

Г. Барту са г. Богољубом Јевтићем на француском ратничком гробљу

У вече, у Гардиском дому, приредили су вечеру у част г. Бартуа г-ђа и г. Јевтић. Присуствовали су чланови Владе са претставницима Сената и Скупштине и француски новинари. На вечери су говорили г. г. Јевтић и Барту. После вечере приређен је велики пријем, на коме је било више стотина званица.

Пре подне 26 јуна г. Барту посетио је француску школу у Ранкеовој улици.

После тога приређена је у његову част заједничка свечана седница Сената и Народне скупштине. Г. Барту дочекан је са бурним овацијама и поздравима чланова Владе, сенатора и народних посланика.

У дипломатској ложи, поред претставника нашег Министарства спољних послова, били су папски нунције и посланици: чехословачки, румунски, пољски, турски, грчки, бугарски, дански и француски отпавник полова. На галерији, поред великог броја најугледнијих личности, био је Претседник Бео-

своју дужност да је сву пренесем на племенити народ који претстављам. Ја долазим овамо као један смртан француз. Ви примате у мени Француску која остаје (бурно плескање). Њена бесмртност створена је услугама које је племенитост њеног генија допринела за слободу народа. Начела која је она прокламовала нису никада била само једна филозофска атракција, празна и стерилна. У свима епохама њене историје, она је имала осећање човечанства, чијим је интересима служила и чије је инспирације помогла, па чак и стварала. Има у њој, у њеним ремек делима и у њеним делима, поред неизбежних перипетија и привидних контрадикција, један дух континуитета, који је, после шеснаестог века, сачувао своју снагу, свој утицај и свој значај. Она је увек више ценила убеђивање, а мање присиљавање, више ценила право које оживљује, него силу која убија. (Плескање и одобравање).

Ви сте јој, господо, одали ову почаст; да она долази од мене, могло би се сумњати да је то таштина. Долазећи од вас, та почаст добија карактер једног акта правичности. Под овим условом, ја примам ту почаст и захваљујем се на њој. Француска ће бити дирнута вашим хва-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лама, јер је уверена у њихову искреност. Без обзира какве су форме и извори њеног стварања, Југославија је увек мрзела хипокризију и презирала улагивање. (Одобравање). Њена вековна слава је у томе што је своју независност заслужила сталном упорношћу свог хероизма. Потлачена од тиранских господара, који су се отимали о њу као око неке залоге, она је трпела њихову доминацију, али није никада продала своју душу. (Одушевљено плескање и одобравање). Заробљена, она није пристала да буде роб. Она је домовина јаке и поносне расе, која је радије ишла у смрт него трпела лаж. На тај начин она је учинила част човечанству. У име Француске, њене савезнице и вечите пријатељице, ја видим у њеном васптавању једно од оних неизбежних дела правде која немају нимало да се боје зуба времена.

Ви сте, господо, казали, ви сте сви казали, да је Француска сарађивала на вашем националном ускрснућу и да је ваше пријатељство саздано делом и захвалношћу. Ово признање ме је дирнуло. Историја то потврђује. Пре неколико дана, г. Јевтић евоцирао је у Паризу, у једном дирљивом говору, мишљења Француза који су предвидели и припремили, у току деветнаестог века, овог великог века, еманципацију земаља које је Гамбета назвао Славијом Југа. Ова мишљења су одјекнула. Од планине до планине, од реке до реке, из долине у долину, ова мишљења имала су продужени одјек, који је био позив на ослобођење. Када је куцнуо толико очекивани час коначне борбе, Србија је била спремна. Српски војник био је спреман. Нико није превазишао његову вољу, његову дисциплину, његову храброст, његово стоичко и одлучно презирање смрти. Он се већ био окушао у борби против армија једног народа, који је срећом увидео своју заблуду и постао савезник. Битка код Београда, о којој сам чуо један дирљив извештај, била је после жестоке борбе решена само бројном надмоћношћу непријатељских сила. Србија је узмакла само да би се обновила. Француска је примила оно што је остало од једног слоњеног али не обесхрабреног одушевљења. Заједничка победа пружиља је 1918 године награду за заједничке напоре. Јединство Југославије било је награда за једно право, које није било никада напуштено. То је-

динство је једна национална стварност, која је стална, која се не може одузети и коју неће никаква сила победити. (Бурни аплауз и одобравање).

Претставници Југославије, Срби, Хрвати и Словенци, ја вам доносим поздрав Француске. У име њено ја поздрављам Краља Александра (Живео Краљ! бурним и дуготрајним плескањем пропраћа речи г. Бартуа, стојећи цела дворана са Краљевском владом и дипломатским кором), који је као Регент пре двадесет година примио на себе одговорност Краљевске власти, чија су племенитост и правичност симбол јединства једног вредног и поштеног великог народа, који жели мир достојан једног поново добијеног права. Ви волите Француску, која је била поздрављена одушевљеним усклицима који су се чули на обема обалама Дунава, и које ја нећу никада заборавити. Француска вас воли. Између наша два народа постоји солидарност појртвовања, чије је право име Братство.

Бурним аплаузима и узвицима одушевљења поздрављен је крај говора г. Бартуа.

После свечане седнице приређена је закуска у Претседништву скупштине.

У вече приређена је у част г. Бартуа вечера у Француском посланству, којој су присуствовали Претседник Владе г. Никола Узунковић, министри г.г. Јевтић, Којић и Шуменковић, чехословачки и румунски посланик и помоћник министра спољних послова г. Пурић. Француским новинарима приредило је вечеру код „Српског Краља“ Југословенско новинарско удружење.

Бескрајним узвицима и уз бурне овације, Београђани су испратили Оријент-експрес, који је у 10,10 у вече напустио београдску станицу са г. Бартуом.

Њ. В. Краљ одликовао је г. Бартуа орденом Белом орла I реда, француског посланика г. Најјара орденом Југословенске круне I реда, а француске новинаре орденима Св. Саве II и III реда.

Њ. В. Краљ поклонио је нови двор за краљевски музеј уметности и археологије

Један Високи Краљевски гест, који нема равног по својој племитости ни у прошлости, ни у садашњости, изазвао је најдубљи утисак, радост и велику благодарност према Њ. В. Краљу Александру, не само у редовима уметника и пријатеља науке, него у целом народу, а забележен са дивљењем у целокупној стројности јавности.

Лепу и пространу зграду Новог Двора, у центру Београда, Њ. В. Краљ поклонио је Београду и народу, за велики Краљевски музеј уметности и археологије.

Руковођен с једне стране Својим познатим смислом за уметност и љубављу према

старицама, а с друге стране жељом да да потстрека што већем уметничком и научном напретку нашега народа, Њ. В. Краљ, овим Својим поклоном створио је ново жариште наше уметности и науке.

Нови двор Њ. В. Краља биће у најскоријој будућности центар, око кога ће се окупљати и из кога ће полазити наш уметнички живот, уз највише старање Њ. В. Краља, а уз помоћ и сарадњу Њ. В. Кнеза Павла, који је досадашњим својим радом и прегањем најбоље показао, колико је у Њему урођена љубав за уметност и колико је истанчан Његов уметнички смисао и укус.

Уступајући свој двор уметности и науци, Њ. В. Краљ ће се преселити у дворца на Дидињу, који је уређен по Његовим инструкцијама, а сам по себи и свом унутрашњем уређењу претставља једно ремек-дело уметничког укуса националног стила.

Сопштење о овом великом и племенитом поклону Њ. В. Краља учинио је Министар просвете г. др. Илија Шуменковић приликом отварања шесте изложбе у уметничком павиљону „Цвијете Зузорић”. Г. др. Шуменковић је рекао:

— Средина у којој данас говорим најбоље осећа један крупан недостатак наше престонице у погледу на уметничко стварање и уметничко васпитање маса: наше велико уметничко и археолошко благо расуто је по Београду по разним и често неудобним просторијама. Њ. В. Краљ, који је, веран немањихским традицијама, увек указивао велико интересовање за културни живот и пружао своју помоћ нашој уметности, благоизволео је одлучити, да се зграда Новог Двора у Београду уступи за један велики Краљевски музеј уметности и археологије, у коме ће бити сабрана и репрезентативно изложена наша досада растурена уметничка дела. Тај племенити гест нашег Владаоца даје један нов и значајан импулс нашем уметничком и културном животу, и ја сам уверен да ће он бити примљен са пуно симпатије и са пуно благодарности. Такав Краљевски музеј, на чијем се дефинитивном уређењу сада ради, а који ће имати помоћ и драгоцену сарадњу Њего-

вог Краљевског Височенства Кнеза Павла, великог познавоца уметничких и музејских проблема, моћи ће убрзо и са реалним успехом да врши свој двоструки задатак: васпитање уметничко и научно свих народних слојева с једне стране, неговање науке у свима облицима, који су у вези са музејом, с друге стране.

На нама је да благодарношћу помогнемо Високом Дародавцу у Његовим намерама. Наши удружени напори несумњиво ће служити нашој националној култури и нашим уметницима.”

Г. др. Шуменковић прекинут је, после овога саопштења, дуготрајним бурним аплаузима и клицањем присутних уметника и пријатеља уметности Њ. В. Краљу. А одмах затим, чим се у Београду сазнало и чим је дневна штампа објавила овај лепо гест, сви су са ретким одушевљењем и благодарношћу говорили о племенитом Владару, који, усред напорног рада на политичкој и економској ситуацији земље, не заборавља ни њен духовни напредак, дајући видљивог доказа о њавећој љубави према уметности и науци, према прошлим, садашњим и будућим тековинама нашега духа, наше историје и нашег народног уметничког стварања.

Нови Двор, као Београдски нови храм народне уметности и науке, биће поколењима најлепши и највећи споменик племенитости једног исто толико духовно високог, колико и национално великог Владаоца нашег времена.

Њ. В. Краљ осветио је темељ споменика Незнаном јунаку

На Видовдан, на врху Авале, Њ. В. Краљ Александар осветио је камен темељац новог споменика Незнаном јунаку, који се подиже као велики и вечити символ захвалности народа онима, који су своје животе положили за данашњу слободу Југославије.

Свечаност је била скромна, али значајна. Чинодејствовали су дворски прота г. Михаило Поповић, дворски ђакон г. Лонгин и прота села Белог Потока г. Клисић.

Пошто је завршен верски обред, Њ. В. Краљ је својом руком положио у камен темељац повељу и ударио три пута у темељни камен сребрним чекићем.

Повеља, узидана у нови споменик Незнаном јунаку, гласи:

„Во имја Оца и Сина и Свјатаго Духа

Ми

АЛЕКСАНДАР I

Положисмо на Видовдан 28/15 јуна 1934 године камен темељац споменика

Српском Незнаном јунаку погинулом у ратовима 1912 до 1918 године за ослобођење и уједињење Јужних Словена.

Овај споменик као Своју Задужбину подижемо по пројекту скулптора Ивана Мештровића за вечан помен изгинулим ратним друговима и за светао пример будућим поколењима југословенским. Амин.

У Нашем престоном граду

Београду

Лета Господњег 1934

на Видовдан

Александар

За време обреда војни авиони кружили су над врхом Авале.

Прота г. Михаило Поповић одржао је кратак пригодан говор.

Присуствовао је леп број народа из околних села.

Њ. В. Краљ, после свечаности, даривао је војнике и задржао се у дужем разговору са сељацима. Сељаци су му заблагодарили за нови споменик.

Споменик на врху Авале биће монументално дело нашег познатог вајара г. Ивана Мештровића. Са Авале он ће доминирати целом околином.

Слава певачког друштва „Никола Тесла“

Поред напорног свакидашњег рада за насушним хлебом, док остали грађани престонице безбрижно спавају или се одмарају, радници Електричне централе неуморно раде и на хумано-културно-социјално-спортском пољу. Осећај према ближњима доказује племенитост ових људи. У њиховим редовима провејава у пуној мери несебичност, пожртвованост и агилност, која доприноси без сваке сумње, много друштвеној целини. Њихова акција треба да послужи и другима за пример.

Радници поменуте централе од својих минималних прихода, знојем стечених, једва за минимум егзистенције, са поносом одвајају од својих уста и за збрињавање сирочади. За тај племенити циљ основано је 1928 год. хумано друштво „Добро срце“. Чланови су овог друштва искључиво саобраћајци Д. т. о.: кочничари, кондуктери и контролори на челу са вредним председником г. Матијом Крашевићем, техн. контролором. Међу добротворима овог хуманог друштва налазе се и врло угледне личности — грађани Београда, који друштво својим прилозима материјлно потпомажу. Друштво „Добро срце“ одева 80—100 деце годишње и тиме утире многе сузе сирочади.

Управа друштва, пре кратког времена, извршила је ревизију својих правила и донела одлуку да се друштвени рад прошири и на збрињавање својих чланова у случају болести и смрти. Члански улог је 5 дин. месечно. Друштво броји 260 чланова. „Добро срце“ слави своју славу на дан 22 маја сваке године, кога се дана и деца облаче новим оделом.

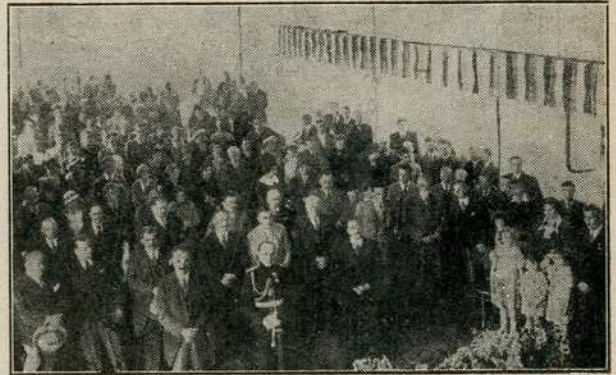
После друштва „Добро срце“ долази такође хумано друштво „Племенитост“ за одевање сироте деце, основано 1931 год. од стране занатлија Дирекције трамваја и осветљења. „Племенитост“ облачи годишње 30—40 деце. На челу друштва „Племенитост“ налази се председник г. Радуловић.

Осим предњих друштава, радници Дирекције трамваја и осветљења на челу са инжењером г. Николом Оком оснивали су свој фудбалски клуб „Електрична централа“, те су и на том пољу заступљени. Али, жалити је што ни до данас немају своје игралиште.

Певачко друштво „Никола Тесла“ основано је 1927 год. Чланови су радници Елек-

тричне централе. Први хоровађа „Николе Тесле“ био је г. Светислав Анђелић.

У почетку тешкоће су биле велике како у погледу изучавања нота тако и у материјалној борби око куповања инструмената, нота и других друштвених потреба. После извесног времена дошао је на чело хора г. Јовићић, ученик Музичке школе под чијом је управом са повећаним хором „Никола Тесла“ приредио два успела концерта у Крагујевцу и Обреновцу и неколико на Ради-у.

Са славе Певачког друштва радника Електричне централе „Никола Тесла“

Од пре године дана, најзначајнији период времена, дошао је за хоровађу г. Раша Чобанић, који је својим радом и својих чланова успео да хор добије завидно место у редовима певачких друштава. Концерат на Народног универзитету и у Аранђеловцу довољан је доказ његове популарности.

Хор „Никола Тесла“ пева сваког празника у цркви „Александра Невског“ — бесплатно.

Пре кратког времена хор „Никола Тесла“ је на свечаностима при освећењу застави певачких друштава у Марионалу код Вршца — на утакмици добио прву награду.

„Никола Тесла“ дао би од себе још много више, када се неби борио са материјалним тешкоћама и када би га надлежни материјално потпомогли. Надајмо се да ће Суд О. г. Б. у идућем буџету предвидети позицију

барем од 10.000 дин. годишње као субвенцију певачком друштву „Никола Тесла“.

На први дан Духова, 27 пр. месеца, певачко друштво Електричне централе „Никола Тесла“ прославио је на врло свечан начин своје крсно име. У просторијама Трамвајског депоа у присуству великог броја изасланика, грађана и особља Д. т. о. обављен је славски обред. Изасланик Њ. В. Краља био је потпуковник г. М. Божић; изасланик Њ. Св. Патријарха г. Рад. Станковић, старшина цркве „Александра Невског“; изасланик претседника Народне скупштине г. Сима Сасо, секретар кабинета г. Др. Косте Куманудиа, г. Васа Лазаревић, потпретседник Београдске општине.

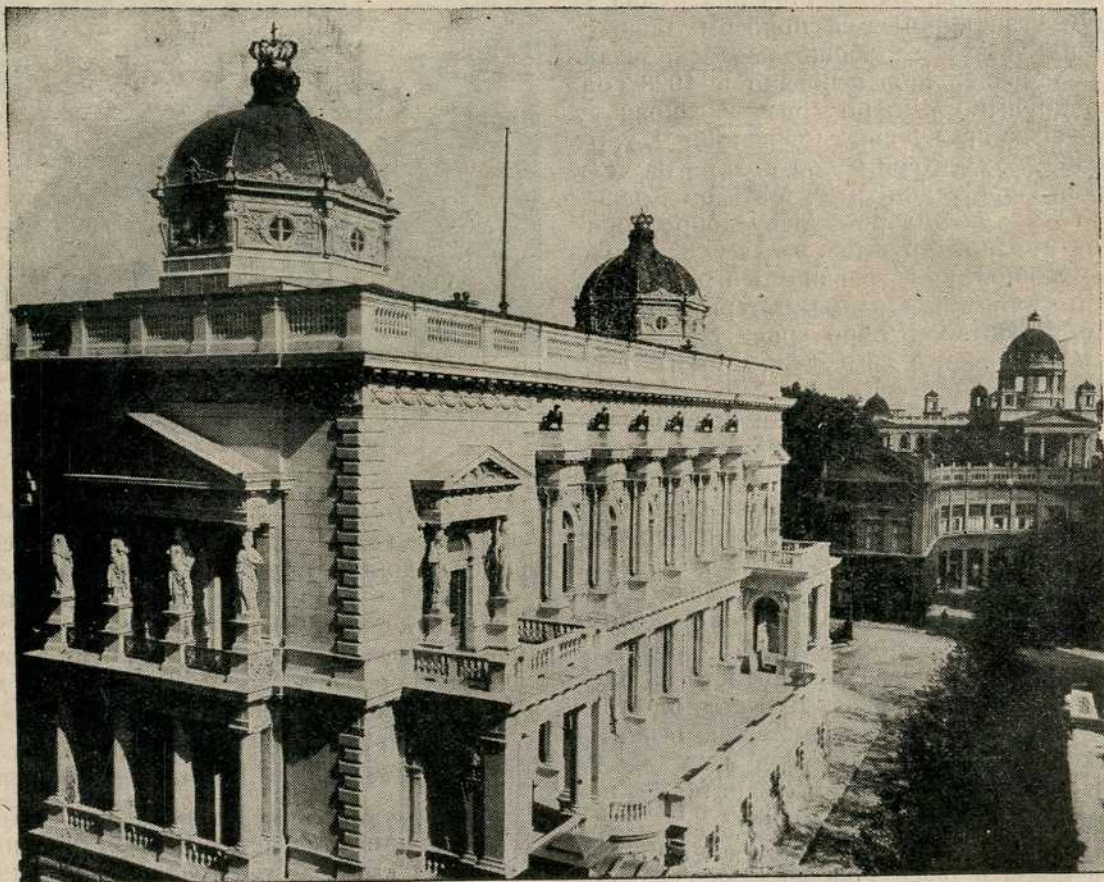
Славу су посетиле и многе друге угледне личности. Г. Бора Поповић, директор Дирекције трамваја и осветљења са шефовима оде-

љења био је такође присутан овом свечаном чину.

По свршеном црквеном обреду изасланике и све присутне поздравио је претседник певачког друштва „Никола Тесла“ г. Тома Богдановић а на његов говор одговорио је у име Суда општине града Београда одабраним речима г. Васа Лазаревић, потпретседник Београдске општине.

Домаћин славе био је симпатични г. Милан Ш. Кокотовић, благајник Дирекције трамваја и осветљења.

Пошто је за домаћина славе за идућу годину изабран г. Лазар Швабић, помоћник директора Д. т. о. хор „Никола Тесла“ отпевао је неколико лепих композиција под дириговањем г. Бранка Чобанића, секретара Министра просвете. Затим су гости добили уобичајено послужење — и најзад игранком завршена је ова лепа свечаност.

У
Л
И
В
Е
Р
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Политички живот Београда:

Велика вечера Југословенске националне странке у Београду

Политички говор Претседника Владе г. Николе Узуновића

У вече 23 јуна, у хотелу „Имperiјал“, Централни одбор Југословенске националне странке приредио је велику вечеру, којој је присуствовао, поред најугледнијих личности, цео Централни одбор странке, са 426 претставника појединих странкиних пододбора.

Вечери је присуствовао лично Претседник странке и Претседник Владе г. Никола Узуновић. Поред њега били су ту министри г. г. Божа Максимовић, Жика Лазић, др. Којић, др. Шуменковић, др. Ђорђевић, Ј. Деметровић, др. Анђелиновић и др. Новак. Сенат је претстављао Претседник г. др. Томашић са потпретседницима г.г. Круљем и др. Пloјем, а Народну скупштину Претседник г. др. Коста Кумануди са потпретседницима г.г. др. Хасанбеговићем и др. Поповићем. Од стране Београдске општине присуствовао је Претседник г. Милутин Петровић, са већим бројем одборника. Исто тако био је присутан већи број сенатора и народних посланика.

Претставници Владе срдечно су поздрављени од свих присутних, а нарочито су топло поздрављени Претседник Владе г. Никола Узуновић и београдски народни посланици г. г. др. Коста Кумануди и Божа Максимовић.

Вече је отворио Претседник Централног одбора Југословенске националне странке г. **Јован Гавриловић-Гачула**, одборник Београдске општине, следећим говором:

Пре него што би учинио ма какву изјаву захвалности нашим уваженим гостима, ја вас позивам да устанете, и да све своје мисли, топле жеље и молитве, упутите свемогућем, за дуг живот, сваку срећу и напредак, хероја над херојима, јунака над јунацима, витеза над витезима, нашега узвишенога господара Њ. В. Краља Александра Карађорђевића и целог Краљевског Дома. (При помену имена Њ. В. Краља бура одушевљења проломила се кроз све просторије хотела „Имperiјала“. Манифестације трају читавих петнаест минута, а када се бура одушевљења утишала г. Гавриловић-Гачула наставио је:

Господине Претседниче главног одбора Југословенске националне странке, господине Претседниче Сената, господине Претседниче Народне скупштине, господо министри, господо сенатори, господо народни посланици, драга

моја браћо и пријатељи, Претседништво Централног одбора, узело је слободу да на ову другарску партијску вечеру позове нашега партијског вођу и остале партијске прваке чланове Главног одбора и остале партијске пријатеље.

Г. Никола Узуновић
претседник Министарског савета

Главни циљ овога нашега састанка је тај, да изјавимо нашу партијску оданост, нашу љубав и поштовање како вођи странке г. Николи Узуновићу, тако исто и нашим партијским првацима у Београду — нашим драгим посланицима г. г. др Кости Куманудију и Божидару Максимовићу на њиховом патриотском и државничком раду.

Господине Претседниче Главног одбора и вођо Југословенске националне странке! Ми

сви који смо овој вечери присутни, а тако исто и сви наши пријатељи, који нису могли присуствовати, до 6 јануара припадали смо разним политичким партијама, али смо сви ми, као родољуби и патриоте, имали у срцу једну идеју, а то је Југословенство, и пред очима само једну светлу тачку, а то је: „Југославија једина и недељива са славом овенчаном Династијом Карађорђевића на челу”.

Та мисао водиља, и та светла тачка били су свима нама и онда и сада путоказ у политичком животу, и када сте нас позвали да приступимо оснивању Југословенске националне странке, ми смо вам сви приступили без резерве.

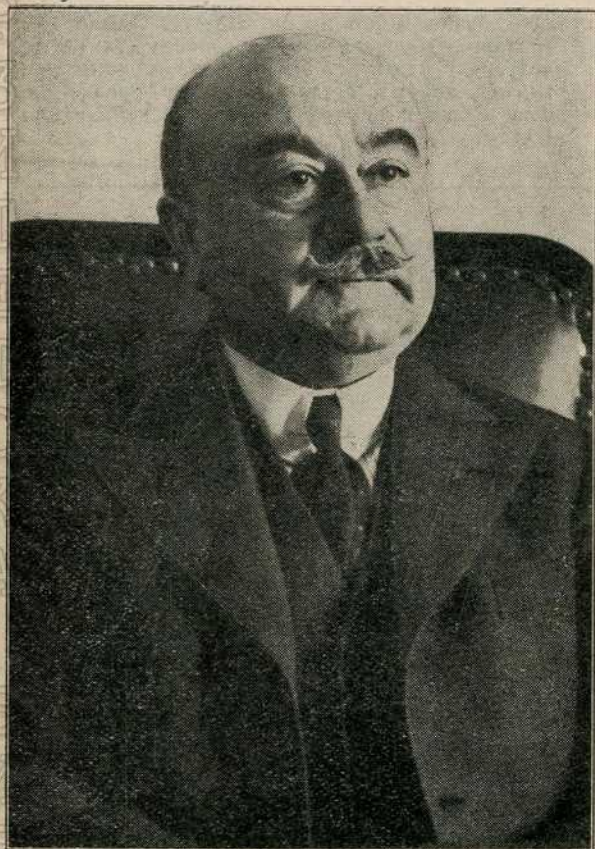
Господине Претседниче, Ми нисмо ушли у партију ни за какав хар и шићар, нити од пар-

да своје животе ставе у службу Краљу и Отаџбини. (Велико одушевљење и манифестације Њ. В. Краљу).

Захваљујући Вам, господине Претседниче, господе Министри, господе претседници Сената и Скупштине, као и господи сенаторима и посланицима, ја вам у име Централног одбора и осталих пријатеља кличем: Живели! (Бурно одобравање и узвици: Живели!).

После тога г. Гавриловић-Гачула даје реч Претседнику Владе г. Николи Узуновићу.

Г. Узуновић у име Владе захваљује Централном одбору странке што их је позвао на ову вечеру. Затим прелази на само питање

Г. Д-р Коста Кумануди

претседник Народне скупштине и народни посланик за град Београд

Г. Божидар Ж. Максимовић

Министар правде и народни посланик за град Београд

тије тражимо ма какве користи. Ми смо ушли у Југословенску националну странку зато, да помогнемо да се идеје изражене у Манифесту од 6 јануара приведу у дело, ми смо ушли у партију да вам свом снагом припомогнемо, да се сви ви можете ставити заједно са нама у службу народу, Краљу и Отаџбини, и ми ћемо вас, господине Претседниче, помагати и даље без икакве резерве.

Али ћемо исто тако, господине Претседниче, бити и ревносна будна контрола да нико у овој земљи не сме дирнути у ону светлу тачку Краља и Отаџбину, јер је то за нас светиња, а ко би се усудио да то само и помисли, нека буде уверен, да ће у одбрани Краља и Отаџбине наћи старе борце, који у одбрани ових светиња никада нису жалили нити ће жалити

стварања и циљева странке. Г.Узуновић, у своме великом говору, рекао је између осталог:

Југословенска национална странка по своме постанку је странка скорашњег датума, али по идеологији по основним принципима и начелима по њеном програму, рекао бих, постала је још онога јутра, кад је историјски манифест на начин својствен само великом иницијатору тога историјског документа (узвици: Живео Краљ!) позвао народ да пређе преко свих скрупула, преко свих формалности, да стане уз њега и да сви скупа сложено заједнички, братски бранимо своју земљу, бранимо наше јединство, развијамо наше духовно уједињење, све онако како

www.unilibrary.rs у даним приликама најбоље резултате може да донесе.

Господо ми смо нашу странку организовали на један незапамћено брз, достојанствен и, целом свету добро познат, успешан начин. Ми смо, иако скупљени, како рече и ваш вредни претседник и мој стари пријатељ г. Гавриловић, иако састављени из неколико бивших странака, управа иако припадници неколико бивших странака, успели да у развоју рада пружимо нашој политичкој јавности, и нашој и страниј, један годишњи конгрес наше странке, какав се уопште у нашем политичком животу није пружило ни видео, по својој једнодушности и решености да ову странку подигнемо на степен како ће моћи најбоље да послужи Краљу и народу.

Г. Узуновић прелази затим на излагање наше спољне ситуације, и вели:

Добро би било, господо, кад би ја имао више снаге, више младости, а ви више стрпљења, па да продужимо разговор и да направимо један биланс нашега рада, да видимо: је ли углед наше државе у спољном свету од догађаја од 6 јануара и од појаве наше политичке странке на арени опао или повећао се. (Бурно одобравање и повици: Потребна је анализа.) Да видимо да ли је наша спољна политика под руководством нашег великог и мудрог Краља (Општи и једнодушни поклици: Живео Краљу!) вођена тако квалификованим носиоцима ресора спољних послова, какви су били наш друг и пријатељ г. Маринковић (Одушевљени поклици: Живео!) и наш партиски пријатељ г. Јевтић (Нови одушевљени поклици: Живео!) давала мање повољних резултата но што су на томе пољу давани резултати пре овога датума.

Да направимо анализу, да ли се сада више говори да је Југославија заокружена самим непријатељима или је то био њен положај раније, када смо живели у то блажено доба 17 политичких странака у нашој земљи, иако се велика Енглеска задовољава да их има само три, а богата Америка свега две.

Господо, наша држава, која свима својим силама служи делу чувања мира на бази стања створеног уговорима о миру, својом доследношћу у тој политици дошла је до степена на коме је данас видимо, да се за њено пријатељство и њезино савезништво интересују и они који су раније о нама друкчије мислили.

Кад једна политика, као што је политика иза шестог јануара и у спољним питањима доноси све резултате које имамо данас, онда вас ја питам: На чему заснивају наши противници наде да ту политику треба из основа и корена мењати па заснивати нешто друго. Можемо се ми мењати, на овим столицама министарским, могу се мењати владе, личности, али не може и не треба да се промени политички правац (Бурно одобравање и повици: Живео! Тако јел!) који овако корисно служи нашем народу и нашој држави.

Југославија поносна на своју прошлост, горда на своју снагу, са којом подноси тешку кризу лакше него ма које друге земље око нас, благодарећи мудрој управи под руководством нашег великог Краља (Поново бурно клицање: Живео Краљу!) има право да каже и она то јасно и глатко изговара: Југославија у своја пријатељства, у своје савезе не уноси само свој број, своју снагу, своје јунаштво и своју срчаност, већ уноси и своју фабулозну верност, своју прокушану истрајност која није могла да буде доведена у искушење ни оних

дана када је наш народ имао да прелази Голготу Албаније. И, господо, наши садашњи савезници и пријатељи то знају и треба да знају, а с тим треба да рачунају и сви други с којима се наша политика чувања мира у свету на реченој бази може сагласити. Наши будући савезници треба да знају да ми у наше савезе и овакав капитал уносимо. (Бурно одобравање).

И кад ствари тако стоје онда нас не могу и не треба да узнемире никакви гласови који долазе речимо из Шопрона или из Пеште, да људи допуштају себи да доводе у питање привредно стање Подунавља, да га везују са немогућим захтевом о некаквој ревизији (Узвици: Доле ревизија!). Да ти људи и не увиђају како помињући саму реч ревизија граница и уговора онемогућавају сваки користан и плодан рад на сређивању привредних прилика у Подунављу.

Г. Милутин Петровић
претседник Београдске општине

Ми ово подвлачимо и тражимо да се чује и да се на све стране запамти: да ако се прилике у Подунављу не могу средити онако како цео добронамеран свет то жели, да се зна на коме је одговорност за то и да се запамти да је одговорност на онима који неће за зелени сто ни за привредне прилике, због тога што се не прима политика ревизије (Пљескање).

И кад је оваква њихова политика и изјава изазвала браћу Чехословачке и Румуне, Бенеша и Титулеску да са оном искреношћу која доликје члановима Мале Антанте, (Узвици: Живела Мала Антанта!) кажу: „да је свака ревизија рат“, онда нису Титулеску и Бенеш ти који траже рат, јер те изјаве су потребне да падну и да се у свету чују, баш због тога да би се отклонио рат. Јер кад се зна да наше генерације не могу да приме никакву дискусију о некој ревизији, јер још је у памћењу по какву су

скупу цену стечене данашње границе, онда је потребно и корисно да сваки на другој страни зна, да је свака ревизија оно, што су Бенеш и Титулеску рекли. И кад се то добро зна моје

Г. Јован Гавриловић-Гачула
претседник Централног одбора Југ. нац. странке за
град Београд и одборник Београдске општине

је скромно уверење да сви ти који говоре о неким ревизијама као да мисле да има једнога Југословена, једнога Румуна, једнога Чеха који може веровати у то да ће се допустити да се врши ревизија граница, а да море крви не по-

тече као што је било када су те границе костима наших најбољих синова омеђаване (Пљескање). На срећу, господо и пријатељи све то неће бити потребно, јер ми смо сретни да ових дана поред нас, уз нас видимо и чујемо великог и еминентног министра спољних послова (Живео Барту!) велике и драге нам племените француске нације (Узвици: Живела Француска!), која је баш из ових истих разлога, да се зна да ревизија може да изазове нежељене догађаје, отворено, јасно и чврсто стала уз политику чувања мира на бази стања стеченог уговорима. Ми спокојно можемо да се одамо својим пословима. Прво сваки у своме занимању, на своме дому, па у колико му време допушта и на партијским пословима, јер само једна велика и чврста организација биће у стању не да одбија не да брани приступ у наше редове јер је то једна политика коју цео наш народ има да води, него да јача наше снаге и редове те да број наше странке порасте ускоро и на три милиона те да у служби Краљу и народу несметано дамо оне резултате који се од једне конструктивне партије, као што је наша, с правом очекују.

Господо, ја се надам, да ћемо се ми у нашем даљем партијском раду и чешће видети и чешће разговарати и зато сам слободан да одајући вам хвалу и признање за овако лепо приређено другарско вече свима вама, Централном одбору њеном вредном претседнику, београдским посланицима и свима члановима наше Југословенске националне странке да Вас замолим да ми допустите, да ову чашу напијем за здравље и свих вас и свих припадника наше странке у Београду које вас молим да најсрдачније поздравите.

Говор г. Узуновића поздрављен је дуго-трајним пљескањем и узвицима одобравања.

После тога говорили су још министри г. г. др. Којић, Деметровић и др. Новак.

Вече је закључио Претседник Централног одбора г. Јован Гавриловић-Гачула, изражавајући, у име свих присутних, оданост Југословенској националној странци и Краљевској Влади.

Претседник Владе г. Узуновић и министри испраћени су бурним овацијама свих присутних.

А. Б. Х.

У
И
В
Е
Р
С
И
К
А

Комунално-социјална хроника:

Пословни пленум Савеза градова у Београду

— Југословенски градови за широке самоуправе —

Савез градова Краљевине Југославије, као врховни комунални форум у нашој држави, много је радио на питању закона о градовима. Са највећим напорима, са дубоком студијом проблема, са срчаношћу једне идеолошки формиране организације — претставништво Савеза градова борило се за што бољи закон о градовима и за што веће очување широких градских самоуправа као основног постулата здраве комуналне политике...

Првог јуна 1934 год. одржан је у Београду, у свечаној сали Општинског одбора, пословни пленум Савеза градова са главном тачком дневног реда: *Закон о градовима*.

Поред чланова управе и Савезног пословног одбора овој значајној скупштини присуствовало је председника и делегата из преко 50 југословенских градова. Између осталих претставници *Загреб* г. г. начелник проф. Д-р Ив. Крбек, сенатор Дане Шарић, инж. М. Јурковић и инж. Сатферт; *Љубљана* жупан Д-р Динко Пуц, проф. Д-р Евген Јарц, Иван Тавчар; *Београд* су заступали председник Милутин Петровић, потпредседници Васа Лазаревић и Доброслав Богдановић, заступник кмета-правника Драгослав Стојадиновић и шеф Одељ. за штампу г. Слободан Видаковић. Запажени су г. г. Д-р Хенри Дуфек, председник Брода, Д-р Ив. Павичић, председник Сарајева са Дан. Цвитковићем, директором финансија града Сарајева, Д-р Фрањо Липолд, председник Марибора, Д-р Ђ. Ружић, председник Сушака, Д-р П. Шумановац, председник Винковаца, Д-р Бран. Боротра, председник Новог Сада, Љубомир Круљ, председник Мостара, инж. М. Чавдаревић, председник Ниша, Д-р Ј. Путник, председник Беле Цркве, Мих. Крстић, председник Пожаревца, Д-р Гречл, председник Вуковара, Д-р Хајдић, председник Костајнице, Д-р Јарослав Данеш, председник Сремске Митровице, Ж. Ротаров, председник Вел. Кикинде, Вардић, председник Сенте, Н. Зубер, председник Цетиња, инж. Мих. Милер и Јован Срдић (Панчево), Ник. Гајинов (Срем. Карловци), Д-р Белајчић (Осијек), Тима Рајић (Бечкерек), Сава Вујић, начелник (Сента), инж. Фр. Вукић (Суботица), Д-р Ник. Бад-

винац и Ив. Лауфер (Карловац), инж. Вел. Ставрић (Скопље), Роб. Вагнер (Бјеловар), Д-р Шубиц (Цеље), итд. итд.

За претседничким столом седели су претседник Савеза г. проф. Д-р Ив. Крбек, I потпредседник Добр. Богдановић, II потпредседник Д-р Динко Пуц, гл. секретар сенатор Дане Шарић и отправник послова Савеза г. Слободан Видаковић.

Претседништво Савеза градова

Одмах по отварању скупштине, делегате и претседнике југословенских градова топло је поздравио председник Београда г. Милутин Петровић. Претседник г. М. Петровић завршио је свој говор, обраћајући се претседнику Савеза г. др. Крбеку, овим речима:

Драги колега, ја мислим да Ви немате шта да ми захваљујете. Београд је својина свих нас и ми смо учинили само оно што смо били дужни да учинимо. Наш претставник г. Доброслав Богдановић, репрезентоваће Београд у пуном смислу речи.

На крају је саопштио да ће домаћина на овоме скупу представљати у име Београда потпредседник г. Доброслав Богдановић, а затим се председник г. Петровић повукао у свој радни кабинет ради хитног завршавања службених послова.

Потпредседник Богдановић одржао је говор у име града Београда и истакао сав зна-

чај закона о градовима за изградњу здраве и снажне комуналне политике у нашим градовима.

Претседник Савеза градова г. Д-р Крбек дао је детаљно стручно образложење пројекта закона о градовима, а сенатор г. Дане Шарић прочитао је свој одличан реферат о пројекту Закона о градовима.

Затим се прешло у детаљну расправу свих проблема, везаних за основне принципе једног савременог закона о градовима. Одлучено је, да се ова расправа, која је трајала један пун дан, задржи за интерну пошто је она претстављала више једну стручну расправу, често прожету нитима најоштрије начелне дискусије.

Савез градова за широке самоуправе

После вишечасовне дискусије и расправе свих проблема у детаљима, изабрани су специјални одбори, који су имали да све утврђене принципе, предлоге и захтеве овог пленума Савеза градова формулишу у конкретну форму. Извршен је избор одбора за закон о градовима, за измену грађевинског закона и за измену закона о недржавним путевима. У одбор за закон о градовима, као најважнији ушли су, између осталих, г. г. претседник Д-р Крбек, претседници Васа Лазаревић и Доброслав Богдановић; даље, претседници: *Новог Сада* Д-р Борота, *Цетиња* Зубер, *Сарајева* Д-р Павичић, *Љубљане* Д-р Пуц и Тавчар, *Пожаревца* Мих. Крстић, отправник послова Савеза градова г. Слободан Видаковић, *Земуна* Ник. Фугер, сенатор Дане Шарић, *Брода* Д-р Дуфек, *Марибора* Д-р Липолд, *Сушака* Ружић, *Ниша* инж. Чавдаревић итд.

Одбор је обимно и са студијом проучавао све детаље, који треба да уђу у закон о градовима. Како су принципијелна слагања била већ манифестована у пленуму, то је са искристалисањем заједничких мишљења ишло са доста хармоније. Најдужа дискусија била је око начина избора претседника. Док су претставници градова Савске бановине тражили систем избора претседника од стране Општинског одбора, дотле су претседници србијанских градова, а нарочито претседник Цетиња Ник. Зубер и отправник послова Савеза градова г. Слободан Видаковић пледирали да народ непосредно бира претседника. г. Видаковић детаљно је образложио овај значајан моменат, доказујући да психологији нашег народа не одговара систем посредног избора претседника. Наш народ је у широком масама политички самосталан, има своје политичко васпитање, своју зрелост просуђивања, свој смисао за најшире самоуправе, и он тражи да унапред зна с ким ће да ради, ко ће му бити комунални вођа и претставник у дому локалне заједнице. И принцип праве

самоуправе, и интереси развоја здравог комуналног живота захтевају да се претседништво градова бира непосредно из народа. Доцније, у пленуму Савеза, овај је принцип био снажно брањен и од г. Добр. Богдановића, првог потпретседника Савеза градова.

Исто је тако дугу начелну дискусију изазвало и питање вршења дужности опште управне власти I степена, о чему је врло добро пледирао г. Д-р Крбек као и г. Фугер. Једнодушно је констатовано, да је и у интересу градова и у интересу државе да се ова управна мисија преда градовима у дужност, као што је то већ у Хрватским и Словеначким градовима.

Не мању расправу изазвали су и ови остали проблеми широке самоуправе, а нарочито проблем самоуправних финансија. Најзад, формулисане су *једногласно* све жеље, захтеви и предлози Савеза градова, као и сама резолуција о закону о градовима.

Када су одбори завршили свој рад, пленум га је наставио и *једногласно* примио следећу резолуцију:

За закон о градовима са правом широких градских самоуправа

1) Савез градова пре свега моли, да се приликом израде дефинитивног пројекта закона о градовима узму у обзир претставке и резолуције Савеза градова, које су подношене са конгреса Савеза градова године 1932 и 1933.

Савез градова држи, да је такав захтев оправдан, јер градови имају до 2 милиона становника, који по својој интелектуалној и економској снази и вредности имају право да буду саслушани, јер претстављају сва занимања, све професије, али и све економске, културне, националне и социјалне тежње нашег народа и јер својим организацијама и својим умним напорима, својом духовном и материјалном културом претстављају битни део културних вредности и снага нашег народа.

Ово долази до изражаја и код јавних дажбина, јер држава већи део својих прихода остварује у градовима, па према државној статистици наплаћује држава на име непосредних пореза у сеоским општинама т. ј. у 4280 општина од 11 милиона становника динара 557,238.844, а у градовима од 2 милиона становника динара 507,707.393. Када би се добила статистика о осталим облицима државних дажбина, а особито о државним посредним дажбинама утврдио би се безусловно сигуран факат, да држава у градовима остварује највећи део својих дажбина, поготово ако се узме у обзир, да су градови не само културни и економски центри, већ и главни консументи свих продуката, да од њиховог капацитета зависи рентабилитет продукције, да град даје радну могућност вредним рукама нашег народа, који у граду тражи зараде, али у град не уноси имовине.

Стварати благостање у целој држави али такођер и у градовима општи је народни и државни интерес, јер су градови претежни извор економске, културне и финансијске снаге државе. Нужно је стога да нови закон о градовима даде градовима услове за бујан и снажан напредак, јер ако би се он спутао, ако би се њихов полет, напредовање и развој угушио и умрвио, нанела би се највећа штета нашем целокупном народу и држави, која мора да учини највеће напоре да подигне економску снагу, да подигне

опште благостање, а тиме и народну привреду као и финансијску снагу државе.

2) Савез градова стојећи на гледишту да је потпуна, ничим неокрњена самоуправа градова услов без кога нема ни државног ни комуналног напретка, налази, да будући закон о градовима треба у најпунитој мери да задовољи жеље и захтеве о широјој градској самоуправи.

3) Градови и сад врше најважније послове опште управе, учинили су велике напоре и допринели велике жртве за подизање културних, санитарних и хигијенских установа, за социјално старање па и за државне установе, за државне зграде и саобраћајнице; они су давали знатне доприносе и задуживали се да у првом реду испуне задатке, који су разним законима стављени у дужност градовима или од њих за државне установе тражени.

Стога градови моле, да се Законом омогући добро и рационално финансирање и оставе градовима за вршење јавних задатака такви извори прихода, који ће им давати издашна средства за вршење задатака, које им закони налажу, које општи државни интереси и напредак од њих траже, и којима су једино у стању оживети привредни живот и допринети санацији привредне кризе.

Примећује се, да задужење наших градова није ни из далека тако велики као у Ческој, Француској и Немачкој поготово, јер наша финансијска статистика приказује задужење од 232 градске општине, док фактично имамо заправо у свему 75 градских општина. Наглашавамо да су наши градови у много чему заостали а нарочито да су иза рата била потребна знатна средства за обнову градова тим више, јер су градови и територијално и по броју становништва порасли поперечно за 30.70%, а неки чак и за 100%.

Савез градова моли да се поред јединственог Закона о самоуправи градова донесе и Закон о самоуправним финансијама. Тај закон треба да оствари све могућности и реформе на пољу стварања социјално правичнијих извора прихода, а у границама најшире финансијске аутономије градова, који ће градовима дати могућности да развију свој комунални програм и да изведу онај низ социјално-културних реформа који се без снажне финансијске базе не дају замислити.

4) Савез градова моли да се оним градовима у држави који су до сада вршили опште управну власт првог степена та опште управана власт и даље остави како би могли успешно вршити послове, које им је заменио Закон о унутрашњој управи, а искуство је показало, да су те послове добро вршили и јаком иницијативом и добром организацијом на својим подручјима завидно подигли управу у опште а да су и самоуправне послове успешније вршили, јер се и ти послови испуњавају боље и потпуније када град има у својим рукама целу управну власт. Само су градови у стању унапредити индустрију, трговину и занатство, јер не врше те послове само бирократски већ и другим сретствима а нарочито складном сарадњом са грађанством, унапређивањем удруживања и задругарства те стручног образовања.

Градовима који нису до сада вршили општу управну власт првога степена има се оставити, да статутом одреде које ће послове опште управе преузети.

5) Савез градова, заступајући одлучно широку и пуну самоуправу градова моли, да се нарочита пажња покљони доброј организацији градског претставништва и градског надлештва, по готово јединству и селекцији вођства, па сматра да грађанство (бирачи) треба да изабере цело градско веће, а претседник града треба да се бира у градском већу.

Ако би се из виших разлога 1/3 градских већника постављала из реда стручњака разних комуналних грана, имао би се избор осталих спровести по чистом пропорционалном систему, а избор претседни-

ка града препустити целом градском већу. Поједини градови могу својим статутум предвидети ранији начин избора градског претседника.

6) Савез градова моли, да закон даде могућност стварања одељака у сврху да се спроведе рационална унутарња деконцентрација управе у интересу грађанства — нарочито периферног, као и у интересу бољег функционисања централног надлештва које је сада у великим градовима преоптерећено радом, и не може доста брзо свршавати текуће послове, а камо ли вршити интензивну контролу и вођство целе управе.

7) У решавању положаја општинских службеника Савез градова тражи, да о регулисању свих службених односа одлучују искључиво градови у свом самоуправном делокругу, да градска већа прописују службене прагматике, да постављају општинске службенике и одређују висину њихових припадљности у оквиру локалних економских и финансијских могућности. Савез градова предлаже, да се општинским службеницима будућим законом о градовима призна сталност, право на пензију личну и породичну, обавезно социјално и здравствено осигурање и апсолутна непреместивост.

Пленум претставника Савеза градова

У вези с тим моли Савез градова да се у уређивању службених односа градских чиновника и њихових припадљности као и досадањих пензија афирмира начело стечених права. У народу треба сваком згодом утврдити поверење у право, у закон створени правни поредак, у права стечена законским путем.

Савез градова жели да то врховно начело у пуној мери дође до израза и у закону о градовима.

8) Савез градова моли, да се у одредбама о надзору државне управе, а нарочито финансијског надзора, обезбеди контрола, али у оквиру самоуправног принципа по ком целисходност цене градски органи. Осим тога моли се да се надзор врши на такав начин, да се административна процедура упрости како би се послови експедитивно и увек у право време могли отправљати и извршивати.

Нарочито то важи за грађевинске послове који, ако се на време не отпреме, проузрокују повећање трошкова.

9) Савез градова моли да се у законском пројекту предвиди Савез градова Краљевине Југославије као стално и принудно удружење градова.

У погледу стицања чланства општине десетогодишњим боравком сходно § 22 Закона о општинама, Савез градова моли, да се законом о градовима одреди, да се на тај начин не може стећи чланство општине у градовима, јер би то био превелик финансијски терет за градове, осим ако се отворе нова посебна врела прихода за издржавање таквих ста-

новника града, чије би издржавање у масама пало на терет града.

11) Као што и привредна активност целине, и социјална структура градова, и културни напредак државе захтевају да градови као привредна и културна жаришта имају специјалан закон о организацији своје праве самоуправе, тако исто и највиши интереси државе, привредног полета и комуналног прогреса траже, да Престоница као и остали бановински центри имају посебне законске одредбе о својој комуналној организацији и своме урбанистичком полету.

У вези са овим, да се даде законско овлашћење Краљевској Влади да може по предлогу градских претставништва прописати уредбе са законском снагом за поменуте градове отступно од појединих одредаба овог закона.

*

Уз ову резолуцију Савез градова дао је и врло обимно образложење, у коме се, између осталог, вели:

Законом о градовима има да се задовољи једна прека потреба нашег јавног живота и организације наше јавне управе. После доношења закона о општинама постало је неиздржљиво садање стање, по коме имамо:

у самом Београду и у градовима Србије на снази Закон од године 1903,

у Војводини Закон од 1886 године,

у Далмацији и Словеначкој Закон од 1864, односно статуте за поједине градове,

у Хрватској Закон од 1895, а

у Босни старе законе и статуте из предратног времена. Нарочито је незгодно што прописи о завичајности — чланству општине — нису изједначени, па се ово стање мора што пре довести у склад са законом о држављанству и законом о општинама.

Посебан закон о градовима има своје пуно оправдање у животним приликама и посебном карактеру градског живота. Велика агломерација становништва у градовима ставља градским општинама много опсежније задатке него сеоским општинама. Градови морају се у свом делокругу и организацији своје управе оспособити, да врше интезивно и свестрано не само административне послове већ да изведу и урбанистичко-техничко уређење, које изискују саобраћајне и хигијенске прилике градова и њиховог густог насеља као и проширење периферије. Пошто градови нису тако хомогени као села у погледу на занимања становништва, и како су они данас резервоари у које се слива прекобројно становништво из ближе и далеке околине, из села, варошица и мањих градова, пошто се у њима концентрише интелектуални и мањуелни рад, трговина, индустрија, занатство, дакле све врсте привредне делатности, то градска управа стоји скоро пред универзалним задацима на пољу просветном, економском, хигијенском, а нарочито на пољу социјалног старања. Градови нису више само тржишта, већ и организатори културних, економских и социјалних напора целог наро-

да. Духовна и материјална култура земље зависи стога у великом делу од тога да ли и у којој мери градови те задатке врше.

Вековно искуство учи нас, да се ти задаци могу добро вршити само у добро уређеној самоуправи, јер само та сарадња грађанства у управи даје јаке иницијативе, а периодичним обнављањем градског претставништва зајамчује стални напредак, потстрекнут увек приливом нових друштвених снага, који долазе непосредно из грађанских кругова и који су носиоци општих интереса свих слојева и сталеча.

Стварајући у нашој држави посебне градске општине не поводимо се за туђим узорима, већ настављамо наш историјски развој, који задира у далеке давнине и који нам у изграђивању устројства и слобода далматинских градова даје право у културном свету на посебно место. Стварајући управу у нашим градовима уносили смо у стварање нове државне власти развијену градску самоуправу, која је поникла на елементима римских муниципалија, хришћанских општина и комуналне задруге грађана.

Признајући потребу што више хитност закона о градовима нужно је, да установимо, шта све треба да уђе у пројект који очекујемо, да би он одговарао сврси и потребама садашњице.

При том морамо поставити три елементарна захтева. Закон мора дати граду довољан управни и самоуправни делокруг, добру радну организацију и довољна финансијска средства за извођење задатака који се градовима налажу.

Наши градови прошли су разне фазе па и непосредни избор општинских претставништва и општинских органа путем општег тајног права гласа. **Тај систем унео је у градска претставништва све слабе стране општег права гласа.** Међутим она треба да буду административно-комунални орган, а **постала су заправо политичка тела затрована често страначком упорношћу и нетрпељивошћу која је у противности са духом демократије градских комуна.** Партизанство, које је разједало наш јавни живот, устројило је и те наше локалне заједнице тако да се морало привремено прибећи систему постављања. Тај систем није трајно одржив, нити је било мишљено да се трајно задржи, јер оидум за све неприлике у сваком раду пада у превеликој мери на владу, која врши постављања. Тиме се губи битна ознака самоуправе тј. самоодговорности грађана за своју управу.

Новим законом мораће се вратити одговорност на грађанство, које ће имати да бира своје претставништво. Највећи успех постигао би се, кад би се спречило да се формирају претставништва, која себи не постављају комуналне циљеве већ какве партијско-поли-

тичке циљеве који немају пред очима извршење комуналних задатака. Ипак градско претставништво не сме бити тако подвојено да парализира своју делатност. У градским већима мора бити омогућена борба идеја, доктрина, умни напори разних струја и интереса, која једино омогућава интелектуални и морални развитак и прогрес, али се ту мора омогућити да се ипак ствара колективна воља. То би се постигло ако би се већини тј. најјачој групи дало више од половине места у градском већу, тј. једног више од половине.

Коректура изборне борбе и формација претставништва дала би се наћи још и тако, да једну трећину градских већника поставља државна власт, остављајући тако себи могућност, да у градска већа постави стручњаке за правна, економска и финансијска, техничка и хигијенска питања као и за социјално старање. Разуме се, да у том случају није нужно дати најјачој листи један више од половине мандата, већ би за биране градске већнике имао важити чисти пропорционални систем.

Добити претставништво, у коме ће превладати комунални и грађански интереси и који ће имати објективну и стручну компетентност, значило би високо подићи интелектуални степен и радну способност градског претставништва те тако добити експедитиван орган какав изискује потреба брзе и одлучне администрације тако важних управних јединица као што су градови.

Градови имају да врше не само самоуправне већ и управне послове, а тај пренесени делокруг требао би бити пун, јер само ако градска управа врши пуну управну власт на свом подручју, може развити све гране управе у складности, која је потребна за успешан самоуправни и управни рад у граду. Тиме се додуше повећава обим послова, али велики део градова у нашој држави и до сад је вршио опште управну власт са много успеха тако да је тај систем потпуно испробан и пружио је доказа за пуно поверење грађанства и државне власти. Предуслов ипак за такво уређење јесте, да закон стави у дужност градовима да морају имати политичко управне и стручне чиновнике са квалификацијама, које су прописане законом о унутрашњој управи. Ти чиновници морају бити објективни и дисциплиновани па зато их мора закон ставити под дисциплинску одговорност као и државне службенике, али уз управно-судску заштиту, јер само тако наћи ће исправан чиновник сигурност да неће настрадати зато што је ишао законитим путем у борби разних струја или партија и евентуалних опрека између државне и локалне власти.

Не мање мора законом бити осигуран и материјални положај чиновника, он мора би-

ти сталан и сигуран тако да му омогући непристрасност и пристојну егзистенцију а и пензију. Већ до сада било је у неким деловима наше државе зајемчено градским чиновницима право на пензију по прописима који важе за државне чиновнике; то право мораће и нови закон усвојити, јер држава мора и градске чиновнике сматрати посредним политичко-управним чиновницима.

У погледу висине плата морало би се уважити да градски чиновници врше управне и самоуправне послове, да морају водити и финансијску политику и спровођати газдовање општине а да имају и знатне репрезентативне, друштвене и социјалне обавезе, јер мора да живе у најужем контакту са грађанством, са националним, културним, хуманим и социјалним организацијама и установама, шта више да у великом делу морају бити и функционери у тим установама (н. пр. у ватрогасним организацијама, у организацијама за физичко васпитање народа, у Црвеном крсту итд.). Како је живот у градовима скупљи, а одговорност већа, морало би се омогућити да градови боље награђују своје службенике, поготово оне, који су специјални стручњаци за поједине гране управе, нарочито за привредна предузећа као што су у градовима водовод, трамвај, канализација итд. где просперитет тих предузећа зависи не само о ревности и општој способности водећих чиновника, већ и о њиховим специјалним организаторским, техничким и комерцијалним способностима. Поврх тога иронија је говорити о социјалном старању за цело грађанство, кад сами градски намештеници немају право на бесплатно лечење и лечење у бањама, кад немају ни она права која добивају излетници и туристи, а плата им се умањује на 500 или 1.000 динара тако, да имамо попречно градске намештенике са 1.500 динара месечних бруто принадлежности, а највишим чиновницима са преко 30 година службе снижене су плате на половину.

Најтеже питање је финансијско. Наши стари градови развили су се полагано, јер градске капије нису биле сваком отворене већ само онима, који су могли да нађу осигурану егзистенцију у граду. Сада су градске капије широм отворене и у градове са свих страна долазе баш људи без осигуране егзистенције, желећи да је у граду тек створе. Град није више толико економско слободно тржиште колико радно тржиште, изложено безгранично конкуренцији превелике тражње рада. У томе лежи тежина социјалног питања у градовима и финансијских потешкоћа градова. Градови морају стварати скупе техничке уређаје да нагомиланом становништву створе саобраћајне и хигијенске услове живота али и да развију најшире социјално старање. Финансијска снага, међутим, не расте једнако као што расту потре-

бе Богати људи не гомилају своје богатство у граду, они га износе из града на летовање а модерна саобраћајна средства омогућују им да далеко од града траже у природи своје домове и боравишта, дочим се сиротиња све више гомила у градовима са својим сиромаштвом, бедом и потребом за социјалну помоћ. Пре су градови поносно регистровали пораст становништва, нагли пораст јавних радова и својих буџета, они су се поносили што су много чега учинили ма и помоћу дугова, јер су били сигурни, да ће благостање а по том и финансијска снага грађана расти. Данас градови са забринутошћу гледају свој нагли пораст, јер не знају како ће свладати потешкоће све компликованијих и скупљих задатака и како ће изнаћи средства за те задатке кад их и онако терете дугови ранијих генерација.

Велике инвестиције за модерне калдрме, а нарочито за асфалт, нису се могле амортизирати у роковима бар док трају ти путови, а камо ли преко рока трајања, већ су се морали два и три пута обновити већином новим зајмом. Велики пораст житељства тражи да се подижу нове школе, обданишта, купалишта, здравствене станице, склоништа, раднички квартави, цела нова преграђа и да се тамо изведе асанација, водовод, канализација, модерна калдрма, пристаништа, осветлење, зеленило, игралишта, вежбалишта, санитарске установе, тржнице, кланице, школе, амбуланте, управне и полицијске зграде, болнице, домови за сирочад, за немоћне и изнемогле итд., да се свакодневно врши чишћење, поливање, изношење смеишта итд.

Досадање јавне дажбине нису довољне за извршење свих тих задатака, а зајмови постају све већи терет и све теже се могу добити.

У финансирању градова намићу се стога нови принципи економисања.

Пре свега градови не могу више скупе инвестиције чинити, скупе при подизању и скупе за одржавање. Мора се тражити све што је једноставно, јефтино и првочино — ма и мање лепо. То се тиче у првом реду и калдрме и зграда. Становништво мора се задовољити мањом удобношћу, не сме више бити сувише претенцијозно. Грађевински реони морају се стегнути на ужи појас а ретка насеља ван тог појаса морају се задовољити полусеоским уређењем. Појефтинити тако управу једино је средство да се пренагли технички развој успори и сведе на постепеност, на лаганији темпо. Тиме ће се, можда, нагли пораст буџета задржати, али довољна средства тим још нису нађена, јер се у исто време шири просторни обим, а повећава број становништва. Нова врела прихода тешко је изнаћи, кад је пореска снага грађана у опадању. Ту би била потребна ревизија целог државног пореског система и пореске политике.

Како је, наиме, такође и држава проширила своје задатке и по том издатке, била је приморана узимати и такве облике јавних дажбина, који имају комунални карактер. Неке од тих облика морала би држава препустити градовима или дати им партиципацију на њима. Тако би н. пр. извршен проценат пореза од зграда, даље прометног и скупног пореза требало уступити градовима и завести општу доходарину те извршен проценат и ту препустити градовима.

Осим тога требали би се укинути сви доприноси градова за државне зграде и установе, јер и грађани плаћају државне порезе и тиме већ дају допринос за све државне потребе, а осим тога општинским дажбинама подмирују и трошкове државне управе у градовима.

Како држава у градовима, нарочито у престоници и центрима има своја главна надлештва и установе, па је град дужан бринути се за добре саобраћајнице, добро осветлење, канализацију, чистоћу итд. за прилаз к тим надлештвима и уређење њихове околине и одржавање чистоће, заленило итд. било би праведно, да држава даде градовима доприносе, дотације, субвенције као што се то у другим државама чини. Установама у градовима служи се редовно широка околина, често цела држава, па је стога и праведно да целина доприноси и оне трошкове за те установе, који падају на градове.

Конечно како ће држава морати интервенисати да уреди наше кредитне односе, морало би се настојати да се том приликом омогући и конверзија комуналних дугова и да се тако олакша отплата дугова.

То би биле главне линије за финансијску санацију и финансијско јачање градова."

За неопходне измене у грађевинском закону

Затим је саслушан извештај одбора за допуне и измене Грађевинског закона, па је прихваћен по овоме врло значајном урбанистичком проблему један обиман елаборат, који ћемо засебно штампати у идућем броју „Београдских општинских новина”.

Исто тако примљен је и детаљан извештај о изменама и допунама зак. о недржавним путевима, као и закључак са конкретним предлозима о истом.

У низу осталих решења одлучено је да орган Савеза има да и даље буде одлични часопис „Савремена општина” Др. Милослава Стојадиновића с тим да ову одлуку санкционише претстојећи конгрес Савеза. Решено је да се почетком септембра одржи земаљски конгрес Савеза градова на Сушаку, односно на једном броду, који би пошао са Сушака низ Јадранско море. Тако би Југословенски градови видно манифестовали своју љубав и приврженост за своје море.

Свесловенски савез градова

Нарочито је интересовање било за реферат о Свесловенском савезу градова и претстојећем конгресу свих словенских градова у Прагу као првој манифестацији ове врсте у историји Словенства. О томе је био референт г. Добра Богдановић, I потпретседник Савеза. У своме реферату, г. Богдановић је, између осталог, рекао и подвукао:

Још пре седам година, на првој оснивачкој скупштини Савеза градова, одржаној у Загребу, где сам и онда имао част заступати наш Београд, родила се мисао о формирању једног савеза свих словенских градова, кроз који би се на првом месту манифестовала свесловенска идеологија, као што би се и у међусобном упознавању и зближавању градских комуналних функционера подигао просперитет комуналне политике словенских градова.

Ова здрава мисао, бачена као семе на тој I Скупштини нашег Савеза градова — и то од стране представника братског Чехословачког савеза градова — почела је убрзо да се развија, да клија, да се формулише, да постепено добија реалне облике, да би се ових дана и у потпуности реализовала.

Први састанак претставника словенских градова одржан је у септембру 1928 године у Прагу под претседништвом приматора Прага г. др. Карел Баксе. Наш Савез претстављао је уважени колега др. Динко Пуц, потпретседник Савеза градова и претседник Љубљане. На том састанку једногласно је одлучено, да се приступи оснивању Савеза Словенских градова, а већ јула месеца 1929 године, на предлог Пољског савеза градова, одржана је у Варшави и Познању конференција претставника словенских Савеза градова. Тада су се истакле и основне идеје програма овог будућег најјачег Савеза словенске идеологије. Између осталих идејних смерница, истакнуто је и проучавање и унапређивање најбољих метода комуналне политике путем организоване измене међусобних искустава, нарочито приређивањем конгреса, екскурзија по словенским градовима, комунално-урбанистичких изложби, бироа за комуналну и социјалну политику итд.

На овоме састанку организована је и Комисија Споразума градова Пољске, Чехословачке, Бугарске и Југославије.

Наш Савез градова прихватио је и одобрио сав овај рад на своме пословном пленуму одржаном у Сплиту 19 октобра 1929 године. Од тада је под инструкцијама претседништва Савеза пове-

рена даља акција за словенски Савез градова нашем отправнику послова Савеза градова г. Слободану Ж. Видаковићу, који је одржавао непрекидне везе са Словенским Савезима и у измени обавештења, података, статистика и сл. већ приступио и реалном животу ове лепе Свесловенске заједнице. Уз ову сарадњу београдског отправништва Савеза градова, издата је 1930 године свеска нашег органа одличног часописа „Савремене општине“, где су вође словенских градова први пут и путем штампе манифестовале идеју Свесловенског Савеза градова. Тада се ова акција свесловенске комуналне идеологије афирмирала кроз уста великих Словенских синова г.г. Др. Едуарда Бенеша, Др. Казимира Бартеле, Др. Аугуста Залевског, Др. Карла Баксу, Др. Зигмунда Стоминског, Др. Ота Надолског, Др. Кирила Ратањског, проф. Петра Станова, Др. Астрова и осталих.

Скупштина нашег Савеза градова, одржана 30 марта 1930 године у Београду, манифестационо је прокламовала споразум оснивања Савеза словенских градова, а на конференцији комисије Споразума словенских градова, одржаној 21 фебруара 1932 год., у Кракову, где је у име наше присуствовао колега г. Др. Евген Јарц, донесене су следеће одлуке: Створен је врховни комитет за организацију Савеза и конгреса словенских земаља, а у оквиру међународне уније градова. Конгреси се одржавају сваке 2—3 године, а врховни комитет руководи пословима у интервали појединих Конгреса.

Словенским конгресима градова дужност је, да раде на што тешњој сарадњи појединих Словенских савеза градова и на зближавању комуналних радника и функционера изменом мисли и стечених стручних искустава на подручју комунално-социјалном, економском, финансијском, законодавном и културном, те да спремају све што је потребно за заједничко иступање словенских градова на међународним комуналним манифестацијама.

Уважени колега г. Др. Иван Крбек, претседник Савеза градова, путовао је у Праг где је са г. Др. Алоиз Штулом, претседником Чехословачког Савеза градова, одржао једну конференцију, на којој је расправљано да се у току 1934 године одржи први конгрес Словенских градова у Прагу, сходно одлуци у Кракову.

Седница Врховног комитета за свесловенске Савез и Конгрес градова требала да се одржи још крајем прошле године, али је из техничких разлога морала били одложена.

Најзад, од 17—22 маја т. г. одржана је у Београду једна конференција са претставницима Пољског савеза градова, које је предводио г. Др. Јосеф Владек. У име нашег Савеза градова конферирали смо са њима ја и наш отпраивник послова г. Слободан Ж. Видаковић и донели следеће заједничке закључке, за које молимо да их примите к знању и одобрите:

1) Да се седница Врховног комитета за Свесловенски Савез и конгрес одржи од 26—28 јуна 1934 г. у Прагу. Да у Комитет као привремену акциону управу уђу од стране наше г.г. Др. Крбек, Д. Богдановић, Др. Еуген Јарц, Шарић и Слободан Видаковић.

2) Да се I Свесловенски конгрес одржи од 16—20 или од 26—30 септембра т. г. у Прагу.

3) Да — према предлогу Чехословачког Савеза — из наше државе одрже научна и информативна предавања на овом Свесловенском конгресу:

I. инж. Јован Обрадовић, виши саветник Министарства грађевина, „о уређењу градова у Југославији с обзиром на савремене прописе урбанизма и примене новог грађевинског закона”.

II. Слободан Видаковић, отпраивник послова Савеза градова, инструктивно и информативно предавање о најактуелнијим проблемима комунално-социјалне политике југословенских градова. Предавање г. Видаковића биће на чехословачком језику.

То су, господо, у најкраћим потезима резултати наше делатности на пољу стварања Свесловенског савеза градова и манифестовања словенске идеологије кроз Конгрес свих словенских градова.

Реферат г. Богдановића поздрављен је аплаузом одобравања. Сви предлози у њему једногласно су прихваћени и одобрени.

Такође је расправљано питање учешћа нашег Савеза на Међународној скупштини Уније градова у Лиону.

Једнодушно је донет закључак и по питању Уредбе о смањењу припадности општинских службеника и др., где је Савез градова конкретно констатовао неправичност и несоцијалност ових прописа у многеме. Резолуције по овоме питању упућене су Министарству финансија.

На крају је изабран нарочити ужи одбор Савеза градова са дужношћу да чим званични пројекат Закона о градовима буде дефинитивно готов, да га у детаљима проучи и стави конкретне примедбе Савеза на сваки § законског пројекта.

У овај одбор ушли су: г.г. Др. Иван Крбек, сенатор Шарић, (Загреб), Доброслав Богдановић и Сл. Ж. Видаковић (Београд), Др. Д. Пуц (Љубљана), Др. Бранислав Борота (Нови Сад), инж. М. Чавдаревић (Ниш), адв. Мих. Крстић (Пожаревац), Др П. Шумановац (Винковци), Др Јар. Данеш (Сремска Митровица), Др Ив. Павичић (Сарајево), Калист Чулић (Сплит), Т. Рајић (Вел. Бечкерек), Др. Липолд (Марибор), Др. Шубиц (Цеље), Др. Ј. Путник (Бела Црква), Здравковић (Скопље) и други.

Овде ћемо у кратким потезима регистровати и рад овог одбора. Чим је законски пројекат умножен у Народној скупштини, отпраивник послова Савеза г. Сл. Видаковић послао га је свима градовима на примедбе. На основу примедба претседништва Савеза и писмених предлога градова, одбор је 15 јуна т. г. завршио свој рад. Проучивши пројекат детаљно, Одбор је за сваки параграф посебно израдио свој предлог са потребним образложењем. Предлози Савеза градова заснивају се на принципу широких самоуправа. Овде је значајно напоменути, да је преко педесет градова и писмено тражило од Отправништва послова Савеза градова у Београду да се што више ангажује за очување начела градске самоуправе.

Према упуствима претседништва, отпраивник послова Савеза г. Сл. Видаковић предао је савезни предлог свакоме члану Законодавног одбора, и све док је одбор заседао, г. Видаковић је био у Народној скупштини, у контакту са г.г. народним посланицима, образлажући им поједине потребе градова или значај појединих одредаба по будући просперитет комуналне политике у нашим градовима. Већина чланова Законодавног одбора служила се са мотивисаним предлозима Савеза градова и они су читани и расправљани упоредо са званичним пројектом.

*

* *

Београдска општина приредила је претставницима југословенских градова свечани банкет код „Српског Краља”, на коме је учествовало 80 градских делегата. Међу званицама био је г. Жика Лазић, Министар унутрашњих послова, претседници свих наших великих градова, начелник самоуправног одељења Мин унутрашњих послова г. Коста Катић, шеф за самоупр. финансије у Мин. финансија г. Адам Максимовић, са вишим инспектором г. Рад. Драшковићем, претставници штампе и Савеза комуналних градских чиновника и тд. Уз Суд Општине града Београда г.г. претседника Милутина Петровића, потпретседника Васе Лазаревића и Доброслава Богдановића, и в. д. кмета Драгослава Стојадиновића били су и многи одборници.

Између осталих г. г. Јован Гавриловић, Бора Бурић, Д-р Шаховић, Павле Кара-Радојановић, адв. Вукашиновић, Д-р Тодоровић, А. Фирт, адв. Душманић и други.

У име Београдске општине домаћин је био потпретседник г. Добра Богдановић, који је Министра унутрашњих дела и претставнике југословенских градова топло поздравио једним лепим говором, истакавши значај за-

Претседник Савеза градова, г. др. Крбек поздравља Министра унутрашњих послова, г. Ж. Лазића, на банкету код „Српског Краља“

кона о градовима у будућем развоју наше комуналне, урбанистичке и социјалне политике. Г. Богдановићу одговорио је у име градова претседник Савеза г. Д-р Иво Крбек, који је такође у име Савеза поздравио присуство Министра г. Лазића.

Господин Жика Лазић и као Министар унутрашњих дела и као претставник Краљевске Владе одржао је претставницима градова један леп говор, у коме је образложио и значај закона о градовима, и програмске интенције Краљевске Владе на унификацији нашег комуналног законодавства. Министар г. Лазић нарочито је подвукао значај, радност и сарадњу Савеза градова као врховног комуналног форума, и свој говор завршио овим речима:

„Градови су били и биће жариште опште културног напретка, а нарочито у нашој земљи скоро ослобођеној и уједињеној са великим жртвама. Са тога се рад и акције Савеза градова од меродавних фактора прате са симпатијама и све корисне сугестије радо прихватају у границама могућности.

Стара жеља Савеза градова, која је подударна са општом потребом, — доношењем Закона о градовима којим ће се унифицирати досадање шаролико законодавство, сада се остварује, јер је законски пројекат у завршној форми и за неколико дана биће предан Народном претставништву, које ће га вероватно

још у току овог месеца решити. Пошто се њиме врши унификација и треба да буде синтеза појединих крајева, то он за први мах може у појединим установама бити необичан за по који крај, али ће несумњиво бити добра база за развијање и напредак градова у нашој великој и моћној Југослави“.

Још су топло и лепо говорили г. г. Павле Кара-Радовановић, као најстарији одборник Београда, Д-р Ив. Павичић (Сарајево) Д-р Хајдић (Костајница) итд.

Банкет је завршен у 12 сати.

Сутра дан, Београдска општина приредила је претседницима Југословенских градова пријатељски излет у Шумадију, Тополу, Опленцац и Аранђеловац. Домаћин је био потпретседник г. Васа Лазаревић. Претседник Савеза г. Д-р Крбек положио је венац на гроб блаженопочившег Краља Петра Ослободиоца. Гостима је приређен ручак у Задужбини „Светог Ђорђа“. Највеће душевне утиске понели су старешине наших градова из Краљевске цркве са Опленца, чија их је уметничка обрада потпуно духовно освојила. Претседник Београда г. Васа Лазаревић јединствено лепим говором поздравио је претставнике југословенске комуналне политике, а одговорили су му г. г. претседник Савеза г. Д-р Крбек, претседник Беле Цркве Д-р Ј. Путник, претседник Пожаревца г. Мих. Крстић и др. Сви говорници истицали су једнодушно срећу што се налазе на тлу, одакле је неуморни Карађорђе подигао лучу слободе

Претставници југословенских градова пред Краљевском црквом на Опленцу

југословенског народа. Много топлих, из дубине душе изказаних здравица упућено је за живот и снагу Њ. В. Краља Александра, творца Југославије. Претседници Југословенских градова, евоцирајући историју Србије, говорили су о снажној будућности Југославије и о жариштима њене културе и привреде — о градовима.

По повратку у Београд, претставници градова обишли су под вођством потпретседника г. Васе Лазаревића и шефа одељења г. Сл. Видаковића најновије комуналне установе Београда, и изразили своје дивљење на бр-

зом и снажном напретку комуналне политике наше престонице.

Тиме је био завршен програм заседања пленума Савеза градова. Још исте ноћи гости су отпутовали у своје градове.

Први конгрес самоуправних штедионица у Краљевини Југославији

Како се може помоћи народу јефтним кредитима и осигурати му улоге.

Општина града Београда у свом напорном и успешном раду у спровођењу комуналне политике престонице увек је спремна да се за добробит општих ствари стави на чело њихових прегалаца. Она је драговољно и свесрдно примила се улоге домаћина I-га Конгреса самоуправних штедионица Краљевине Југославије који је одржан на дан 20 маја ове године.

У свечаној сали општинског одбора конгрес општинских штедионица у присуству делегата из Чехословачке, Пољске и целе наше државе отпочео је свој рад у присуству изасланика Њ. В. Престолонаследника Петра под чијим се покровитељством отпочео рад конгреса.

Конгрес је отворио г. Ербер бираним речима и срдечним поздравима упућеним присутним делегатима Чехословачке и Пољске, а затим је потпретседник Београдске општине г. Васа Лазаревић свима присутнима пожелио успешан рад и између осталог рекао: „Стављајући на расположење своју пуну сарадњу општински Суд ће се старати колико год му је више могуће да Ваше бављење у Београду буде што више пријатније и угодније, док од Вашег рада ја сам убеђен да ће велике користи имати наша млада установа наша Штедионица”.

Г. Менгер, ген. директор Прашке градске штедионице у свом поздравном говору подвукао је нарочито: „Док су мисли грађана у другим земљама заузети пре свега политичким питањима и док се решавају праблем и расламтавају наде политичког карактера приступа се у старославном Београду марљивом тихом привредном раду, да би се пронашао пут, како да се што боље господари са националним капиталом народа, повереном испробаном типу новчаних завода, као што су штедионице. Када данас стојимо ту међу вама и видимо, како се трудите заједничком снагом за добро дело, за побољшање ваших привредних прилика спровођењем идеја штедионичтва, упућивањем народа ка штедњи, или, библијски речено одрицање у циљу постигнућа више награде, која је унутрашње задовољење моралне снаге, ми осе-

ћамо радост због те појаве која сведочи о томе да југословени привредно напредују. И то ће бити — у то не сумњам — баш привредни односи, који ће учврстити везе словенског братства међу појединим словенским државама, те ће везе бити чврсте и утврђене, то ће бити материјална допуна идеалних племенских веза. И када смо ту данас, ту код Вас, са нашом милом браћом Пољацима, ми ћемо сви заједно радити на томе да штедионичтво продре што пре и у суседну Бугарску.

Нека расте под мудрим управљањем Његовог Величанства, вашег храброг, искусног и необично брижљивог Краља Александра привредно благостање наше драге Југославије! Живео Краљ Александар, живела Југославија, живео ваш I Конгрес Југословенских штедионица.”

Говор г. Менгера награђен је одушевљеним поклицима и манифестацијама славенског братства.

После г. Менгера претседник Општинске штедионице г. Д-р Драгољуб Ђ. Новаковић у своме стручном и зналачком излагању о пласману и сигурности улога изнео је Конгресу конкретизован преглед развоја нашег штедионичарства. Указао је на све тешкоће са којима се боре самоуправне штедионице за стварање националног капитала путем штедње, како би се прикупљањем ситних улога створио национални капитал и извршила еманципација од утицаја иностраних капитала. Он је показао на чињенице које руководе самоуправне штедионице за стварање једне неизбежне сарадње са државним институцијама као што су Поштанске штедионица и Државна хипотекарна банка и то све у циљу обезбеђења и сигурности пласмана прикупљених ситних улога из грађанства и народа. Даље је Д-р Новаковић изложио потребу доношења закона о штедионицама и потребне реформе у пословањима новчаних институција за разлику од оних које се новчарством баве у циљу реализовања добитка и који се у својим пословима руководе спекулативним средствима. Потреби, да штедионице буду установе својствене самоуправним и државним јединицама и да прави назив „штедионица” може носити само она коју тај закон буде као такву признао.

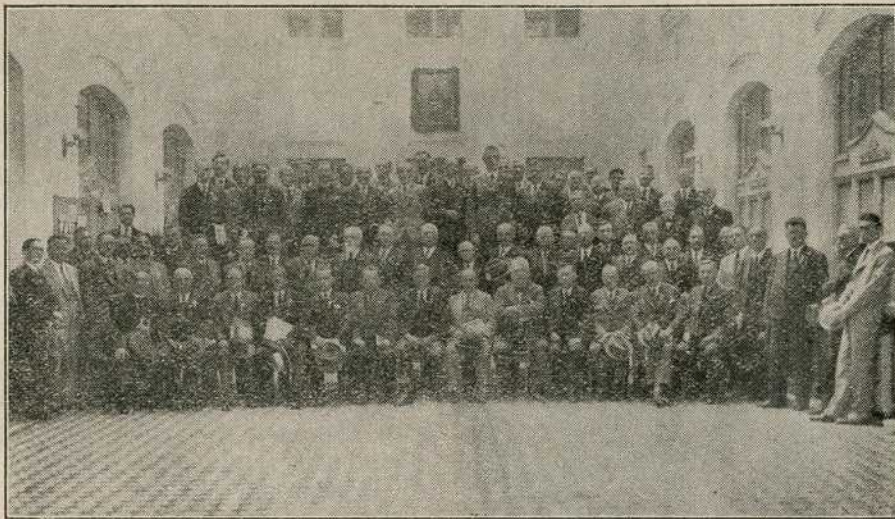

www.Конгресу су поднели своје реферате г. Иво Чоп, директор штедионице у Сушаку, Д-р Вита Кајон, директор Градске штедионице из Сарајева, Д-р Бранко Борота, градоначелник из Новог Сада и г. Егон Ловинчић. После саслушаних реферата Конгрес је донео следећу резолуцију:

„Самоуправне штедионице Краљевине Југославије, окупљене на свом I конгресу у Београду 20 маја 1934 год. поздрављају словенску солидарност на економском пољу манифестовану присуством и сарадњом одличних и бројних преставника комуналних штедионица братског Чехословачког и Пољског народа.

4. Конгрес сматрата да самоуправне штедионице по своме устројству најпотпуније удовољавају захтеву сигурности и ликвидности те да су првенствено позване да организују штедњу и њоме управљају, јер су најближе и онима од којих новац примају и онима којима га дају.

5. Да би се штедионице могле још успешније развити и указати своје услуге целој земљи, проширујући своју мрежу и у најмање самоуправне јединице, потребно је да се што пре донесу законске норме њиховог рада, а да се при том не оступи од ових основних принципа: а) Да се штедионицама омогући уједначена организација на основи

Претставници самоуправних штедионица на конгресу у Београду

1. Држећи се мудрих и великих речи Њ. В. Краља, да је штедња основ среће сваке породице и државе и њихове економске слобде и самосталности, Конгрес тражи: Да се свим средствима настоји одржати стабилна вредност нашег народног новца јер је то први предуслов за развитак штедње.

2. Будући да је штедња једна од основних дужности сваког грађанина мора и државна целина омогућити штедњи потпуну сигурност и довољну ликвидност.

3. Конгрес сматра, да досадашње слободно такмичење између државних и самоуправних установа с једне и приватних новчаних с друге стране у прикупљању и управљању народним уштеђевинама није донело резултате који би одговарали горе истакнутим начелима, те да је потребно да се на том пољу спроведе подела рада и да се штедња у првом реду упуњује оним установама који су том захтеву сигурности и ликвидности штедних улога cadre најбаље одговарати.

самоуправе; б) Да се њихова функција тачно и тако одреди, да се оне могу лако прилагођавати потребама краја и времена у коме делују; в) Да им се призна алтруистички карактер и у погледу јавних дажбина да се изједначе са државним и другим повлашћеним новчаним установама; г) Да се однос између оснивача (самоуправе) и штедионице нормира тако, да се потпуно осигура самосталност рада штедионице, а оснивачу право контроле као и да се дадне оснивачу могућност, да се може користити до рационалне мере кредитном делатношћу и пословном организацијом своје штедионице при вршењу својих комуналних односно самоуправних задатака.

6. Пошто се показало да бановинске штедионице корисно попуњују мрежу комуналних штедионица, Конгрес сматра, да треба омогућити и њихово оснивање а њихову организацију тако предвидети, како ће и оне моћи развијати свој рад у хармонији са општинским и градски штедионицама.

7. Конгрес констатује, да је за даљи правилан развој штедионица неопходно потребно што спремније и стручно образованије чиновништво, прожето штедионичном идеологијом и у ту сврху истиче потребу њиховог сталног теоретичког и практичног усавршавања, али исто тако и да се оно регулисањем његовог службеног положаја обезбеди материјално и морално.

По доношењу и у једногласним усвајањем ове резолуције претседник Конгреса г. Ербер

захвалио се учесницима и домаћину, Општини града Београда, на љубазном братском и срдачном пријему пожелевши да овај први Конгрес буде потстрек за све напорне радове које стоје у скорој будућности свима прегаоцима на пољу развијања духа штедње у стварању националних капитала.

Тиме је I Конгрес самоуправних штедионица Краљевине Југославије завршио свој рад.

Манифестација дечје заштите

У Београду су прослављени Дечји дани са пуним успехом

Југословенска Унија за заштиту деце, која је члан интернационалне Уније за заштиту деце у Женеви, конституисана је пре годину дана у Београду. У Југословенској Унији за заштиту деце учлањена су многобројна добротворна и социјална друштва из целе земље, која се баве заштитом деце. Програм рада Југословенске Уније утврђен је у Женевској декларацији коју признају сви народи.

У свим цивилизованим државама света одређена је барем једна недеља у години искључиво проблемима дечје заштите. Тако је и

љи, тиме, да сви учитељи одрже ово предавање својим ђацима за време „Дечје недеље“.

Савез градова који има свог претставника у главном одбору Југословенске Уније за заштиту деце позвао је све градове у земљи да суделују приликом ових манифестација. Тако су у многим градовима и местима наше земље одржане свечане академије у којима се говорило о дужностима друштва према детету. Београд, као престоница, нарочито је активно учествовао у овој акцији. Приватна друштва, државне и општинске установе сарађивале су у приредбама дечјих дана.

Дечји дани су трајали од 6—13 маја о. г. Због народног празника Ђурђев-дана су главне манифестације на улици одржане у недељу 13 маја ове године.

У Београду отворена је 6 маја изложба о хигијени и исхрани одојчета у Заводу за здравствену заштиту матера и деце на Губеревцу. Ова изложба била је приступачна свима за време „Дечје недеље“. Родитељи и остала публика који су је у великом броју посећивали показали су видно интересовање за изложене моделе. Било је 600 посетилаца. Завод за здравствену заштиту матера и деце наградио је у четвртак 10 маја ове год. 50 добро и савесно однеговане деце која су редовно посећивала саветовалиште. Вредне и добре мајке добиле су дипломе Завода за заштиту деце, а 38 сиромашних и дарове. За младу одојчад добиле су мајке пакете са кошуљицама, пеленама, бенкицама, а за већу одојчад дечји веш, гаћице за играње, чарапе и сандале. Подарени су и дечји креветићи и гајбе.

За време „Дечјих дана“ организовала је Југословенска Унија за заштиту деце један низ предавања на радиу и на Коларчевом Универзитету. У име Земаљске Уније за заштиту деце одржали су предавања на радиу и на Универзитету г. г. проф. Д-р Јосип Шиловић, Д-р Милета Поповић, проф. Д-р Матеј Амброшић, проф. Бож. Зечевић, Слободан Видаковић, Д-р Милан Петровић, проф. Ни-

Деца из београдских обданишта учествују у поворци кроз Београд

Југословенска Унија за заштиту деце организовала ове године „Дечје дане“ широм државе. Манифестације трајале су од 6—13 маја о. г. Како је заштита деце од ванредног националног значаја примило се Њено Величанство Краљица Марија, као Почасна претседница Уније, покровитељства ових манифестација.

Југословенска Унија за заштиту деце из радила је једно предавање о заштити детета за ученике основних школа. Ово је предавање одобрено и од стране Министарства просвете и разаслато свима основним школама у зем-

кола Скала и г-ђа Д-р Марија Гајић. Поред предавања на Коларчевом универзитету приказан је један интересантан филм школе Народног здравља у Загребу, о пропаганди и хигијени одојчета на селу. Сва ова предавања била су посвећена разним проблемима дечје заштите а држали су их наши истакнути јавни радници и стручњаци на пољу дечје заштите.

Београдска општина спровела је обимну акцију за време ових дана. Специјалан одбор, у коме су били погпретседник г. Добра Богдановић, шеф Одељка Видаковић и референт Д-р М. Гајић руководио је целокупним овим радом на манифестацији дечје заштите. Општински Централни уред за заштиту матера, деце и младежи организовао је по својим саветовалиштима за одојчад и малу децу курсеве из хигијене и исхране одојчета. Програм је био тако састављен, да је сваког дана за време „Дечје недеље“ мајкама било могуће да слушају предавања по разним крајевима Београда. Ова предавања имала су нарочито успеха на периферији Београда. За ова предавања уступио је Дечјем уреду Завод за здравствену заштиту матера и деце потребан материјал, као што су атласи за дечју хигијену и друге предмете за практичну поуку. Централни Уред организовао је у сарадњи са Заводом за здравствену заштиту матера и деце једну изложбу и курс о хигијени и исхрани одојчета и малог детета у Борчи, као и један курс у саветовалишту за одојчад на Пашином брду и на Чукарици. Успех ових приредаба био је следећи:

У недељу 6 маја била је отворена изложба у Борчи. Предавање одржао је дечји лекар 6 и 13 маја 1934 године. Како су у ово време започели пољски радови и како је становништво било нешто скептично, није се могао одржати сестрински курс за време радних дана.

У понедељак 7 маја почели су у 4 сата после подне два курса из хигијене и исхране одојчета и малог детета у Општинском саветовалишту у Средачкој ул. бр. 2 и у Ломиној ул. бр. 18. Ови курсеви трајали су све до 12 маја. Одржавали су се сваког дана од 4—6 сати после подне. Посета матера за ова предавања била је врло добра.

У уторак 8 маја 1934 године одржало се једно предавање о хигијени и исхрани одојчета и малог детета у Основној школи на Вождовцу у 4 сата после подне.

У среду 9 маја 1934 године почео је курс из хигијене и исхране одојчета на Пашином брду који је трајао до 12 маја 1934 године. Прво предавање одржао је дечји лекар а остала три дана била је у саветовалишту од 4—6 после подне једна сестра нудиља из Завода за здравствену заштиту матера и деце која је женама и практично показала негу

одојчета. Жене које су долазиле пратиле су сва излагања са нарочитим интересовањем.

У четвртак 10 маја 1934 године одржали су лекари школских поликлиника предавања из области здравствене и социјалне заштите школске деце и то: од 11—12 сати пре подне у овим школама: I мушка гимназија, III женска гимназија, мешовита Грађанска школа,

Награђена деца у Општинском саветовалишту у Средачкој улици

Основна школа на Смедеревском ћерму, Основна школа на Душановцу и Основна школа на Сењаку. Сва ова предавања посетили су дечји родитељи.

У Земуну одржао је од 6—7 сати после подне у сали Народног дома Краља Александра лекар школске поликлинике једно успешно предавање о хигијени детета.

Деца са мајкама, која су добила награде у Општинском саветовалишту у Ломиној улици

У основној школи на Дунаву у дечјем саветовалишту за одојчад и малу децу одржано је у 5 сати после подне једно предавање о хигијени одојчета и малог детета.

У недељу 13 маја 1934 године одржано је једно предавање о хигијени детета у 10 сати пре подне у Основној школи у Реснику. У недељу после подне одржано је предавање о хигијени одојчета и малог детета у Основ-

„Деце недеље“ засебну, врло лепо опреме-
ну књигу посвећену децој заштити. Уводну
реч за ову књигу написала је Ђено Бегичан-
ство Краљица Марија. Ова књига садржи 24
чланка о различитим проблемима деце за-
штите. Разаслата је у све градове Југославије.
У току недеље приређене су и деце прет-
ставе у корист Југословенске Уније за зашти-
ту деце. У недељу 13 маја била су нарочито
активна сва добротворна друштва која се
даве заштитом деце. По целом Београду
били су постављени столови где су госпође
скупувале од пролазника прилоге за заштиту
деце. Како је 13 мај уједно и дан мајке, на-
градито је тога дана Друштво „Српска мајка“
21 мајку за добро однеговано дете. 12 мајки
добиле су новчану награду, 5 мајки деца
одега а 4 дитице „Српске мајке“. Материн-
ско удружење је истога дана награђивало
мајке у околини Београда и у своме дому.
Најлепша манифестација „Децих дана“
била је поворка деце кроз град. Она је кре-
нула 13 маја у 9 сати у ЈУРО од Калиметлана
до Славије. Поред школске деце суделовала
су и маја деца из разних београдских обдани-
шта и дома „Српске мајке“ у кампионима, пи-
томци друштва за заштиту Југословенске
деце, штићеници дома малолетника, соколи и
скаути. Кампиони са обданишном децом били
су окићени зеленилом и разним натписима
са могама и потребама наше деце. Поједина
обданишта су децу костимирала и приказала
симболичне групе. Нарочиту пажњу приву-
кла су једна сеоска воловска кола са сеоском
децом из новог Београда. Сва деца носила су
у руци барјачиће Југословенске Уније за за-
штиту деце, а поједине групе носиле су ве-
лике табле са натписима: „Дајте нам деце!
ха“ итд. Уз звучке музике прошла су деца
кроз град и разишла су се на Славији. Деца
Југословенске Уније за заштиту деце и много-
бројни јавни радници на пољу деце заштите.
Поред Београда и у скоро свима осталим
градовима изведене су успешне манифестације
деце заштите.

Суд Општине града Београда одобрно је
био за приређење „Децих дана“ 10.000.— ли-
пара из кредита Централног урета за зашти-
ту матера, деце и младежи. Од овог новца
финансирани су: изложба у Борчи, и награде
за одликовану децу. 500 динара доделила је
Општина града Београда као своју награду
најбоље однегованом детету у саветовалишту
за одојца Друштва „Српске мајке“. За децу
поворку у недељу 13 маја било је одређено
7 општинских камиона за превоз обданишне
маје деце.
Одељ. за штампу и социјалну пропаганду
Општине града Београда издао је приликом

Општина града Београда наградила је нај-
боље однеговану децу која су редовно посе-
ћивала општинска саветовалишта за одојцад
и малу децу. Критеријум за награђивање био
је мањин труд и деце здравље. Деца имућ-
них родитеља добијала су дитице Општине
града Београда, а сиромашној деци покло-
њена је поред дитице и деца опрема. Шест
сиромашних мајки које нису имале засебан
кревет за своје дете добиле су и по један кре-
ветић. Бебе до 7 месеци добиле су: ћебад,
мушме, пелене, и кошуљице итд. Већа одој-
цад и маја деца добила су веш, табице за
ипрање, сандале, чарапце и сапун. Укупно
је подељено 191 дитице 29 пакета за млађу
одојцад, 43 пакета за старију одојцад и 6 кре-
ветића. Награде и дитице делиле се деци
из свих саветовалишта у саветовалишту у
Средњој ул. број 2 и у саветовалишту у
Ломиној ул. број 17. Шеф Централног урета
за заштиту матера, деце и младежи позра-
вила је мајке са једним пригодним говором
и честитала им на одликовану децу. Исто-
времено поздравили су мајке и лекари саве-
товалишта.

На периферији су неке мајке доносиле на
поде.
ној школи на Карађурми од 4—5 сати после

У
Н
И
В
Е
Р
С
К
И
О
Т
Е
К
А